

KAUNIS

Eesti kauneima maakodu konkursi võitjad 2014

MAAKODU

Eesti esimene aia-, suvila- ja majaomanike ajakiri • XXV aastakäik • oktoober 2014

Suur
sügisene
ERINUMBER!

Unelmate
suvekodu
Noarootsis

KOKA TALU
PERE JA MUUD
LOOMAD

Sepamäe noorte
armastuslugu

Täiuslik
rehielamu

hind 3.90 €

GLADIOOL – SIHVAKAS ILUDUS

ISSN 2382-7165

9 772382 716015

MURETULT. UUE KATUSEGA!

Tuleme kohale ja möödame. Valmistame ning paigaldame. Üle Eesti.

JÄRELMAKSU PAKKUMINE:

• INTRESS AL. 9,9%

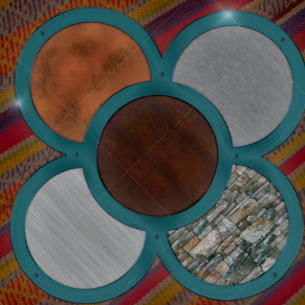
• SISSEMAKSE AL. 0€

TÄPSEM INFO: WWW.TOODE.EE/JARELMAKS

Printech

Eristu unikaalse ja soodsa pinnakattega!

AS TOODE KATUSEABI:

TELEFON: 659 9400, 800 7000

www.toode.ee/printech
e-kiri: toode@toode.ee

* 2014. aasta jooksul AS Toode paigaldatud katustele TASUTA 1-aastane lisagarantii!

22

KAUNIS MAAKODU

6	Eesti kauneim maakodu on leitud	82	Tisleritööst ankur koju jäämiseks	114	Aed, aeg ja aiamaja
8	Suursugune Suureküla talu	86	Lehepuhur astub reha ja luua asemele	116	Pitsu andis ärile nime
22	Merehõnguline ja külalislahke Villa Hanson	90	Gladioolisuve kirkaimad hetked	122	Ja õu sai puuriita täis!
34	Sepamäe talu armastuslugu	98	Sügis roosipeenral	124	Kitsuke riba rohelist kulda
44	Kolme põlvkonna Koka talu	102	Nutikas aednik lõikab marjapõõsaid juba sügisel	134	Need suurepärasead seemned
58	Nõrga aiandustalu üllatas puhtuse, korra ja ... bussiga!	106	Iga tomat on omamoodi hea	140	Emme, ma tahan prussakaid!
68	Aiapärl ojakäärus	112	Uudised	144	Oktoobri ja novembri üritused
				146	Ristsõna

134

44

140

82

LUGEJA KIRJUTAB

Tervitusi Tartumaalt!

Septembrinumbri kujunes minu lemmiklooks ootamatult "Rannakülaromantika Puise Nina talust". Seda lugedes tekkis tunne, et tõuseks kohe püsti ja hakkaks sinnapoole astuma. Kahjuks on Puise Nina talu Tartumaast nii kaugel, et jalgsi minemiseks kulub mitu päeva. Aga ehk siiski õnnestub kunagi seal ära käia! Jõudu saabuvaks sügiseks!

Silvi

Elu nagu raamatus

Suvesaginas sai palju käidud kokkutulekul, ekskursioonidel ja laatadel. Laatadel tuli mõtte, et võiksite tutvustada aiandeid, kes seda peenra- ja aiailu toodavad. Ostja arvab, et kõik on kallid, aga tegija mured? Samuti võiks lugedesse kaasata Facebooki nn aiahoolikuid. Seal on vahvaid vaateid, mõtteid, nõuandjaid ja naljaviskajaid. Maa ja kodu käivad käsikäes. Seega ongi Maakodu aiahoolikute tarbeks ja rõõmuks ning abiks. Nagu kevadel teatasin, on minu aias kõrvuti till ja lill, samas vaimus jätkan ka uuele aiaringile vastu minnes. Terendab lustaka "Aedniku aasta" ehk selle raamatu kirjutaja olek – muretsed ja muretsed, siis vahel talvevaikus ka rõõmutsed.

Aiahoolik Ene

Tere, Maakodu!

Sellest ajakirjanumbri oli huvitav lugeda lugu "Väikelinna võluaed". Üldse on varjuaed mu lemmikteemasid. Üks tore varjuai taim on nabaseemik. Tänavuse kuumalaine ja juulis meid tabanud suure põuaga oli see üks väheseid, kes sellest olukorrast täiesti haljana välja tuli. Peab ütleva, et meeldis ka see pohlajutt, eriti ravivõime seisukohast, mis pohlas peitub, ning sibullille istutamise artikli juurde kuulunud ilus ja praktiline kujundus. Kaunist sügist!

Eva-Maria

Särav sügis

Suvi on lennukalt läinud, lehed kolletavad ja krõbisevad murul jala all, aga roosid õitsevad ilusamini kui kevadel. Soe sügispäike annab neile jaksu veel õieiluga rõõmustada. Õunapuud on lookas saagi all, lopsakalt punetavad pihlakad. Sügis särab! Selles numbris meeldisid ilusate kodude aiad, ning hobuteraapia, mis on huvitav lugeda. Uued lillesordid ja reisimuljed on põnev lugemisvara. Jätkevut huvitavate teemade pakkumist ja väledaid näppe kirjutamiseks. Kuldset vanaaistesu!

Reet

Maakodu.ee
Sinuga toas ja õues!

Kodu oleme me ise

Kodust ja selle tähendusest on raske rääkida, ja tundub, et mida tahes öelda, on see liiga tavaline või on seda liiga vähe, et kodu tõelist olemust kirjeldada. Inimesel võib elus olla mitu kodu, kuid mälu pildid lapsepõlvkodust saavad meid terve elu: vanaema põllemuster, niiditops, pliidiil kuivamas õunaviilud, koer, kes lõhkus su sukkpüksid, jpm.

Tartus elamise ajast mäletan, et õhtuti bussiga ühikasse sõites meeldis mulle vaadata inimeste kodude akendesse, et kas või vilksamini osa saada sealsest kodusoojusest ning kujutada end ette päris oma koju, oma kööki, oma pliidi ja nõude juurde askeldama. See oli suur unistus, mis täitus aastaid hiljem.

Igatsus oma kodu järele on inimesele nii ürgomane tunne. Me tahame, et kodu oleks soe, puhas, korras, maitsekas. Me remondime, ehitame, laome kivimüüre, puhastame seinapalke, paneme tapeeti, ja mida kõike veel. Kodu saab ehitada, aga kodutunnet loovad inimesed ise – armastuse ja hoolimisega. Iga kodu on selle elanike nägu ning kodu ei pea meeldima teistele. Tähtis on, et selle elanikud end hästi ja turvaliselt tunneksid, et seal oleks rõõmu ja armastust.

Kui me suve lõpul Maakodu fotograafi Sven Arbetiga mööda Eestimaad sõitsime ja konkursile laekunud kauneid maakodusid pildistasime, ei jõudnud me ära imestada, kui palju on viimase kümme aasta taga maakodud muutunud. Talud, mis kunagi olid hääbumas, on nüüdseks korda tehtud, majad saanud rõõmsa värvikuue, ning koduümbrused, kus varem laiutas vanaraud, on tundmatuseeni muutunud. Eestlaste töökus ja sitkus on imetlusväärne. Rõõm on näha, et kauneid kodusid tuleb aina juurde.

Maakodu oktoobri erinumbris kirjutame "Eesti kauneima maakodu" konkursi võitjatest. See on üsna põgus ülevaade neist, keda žürii otsustas pärjata auhindadega. Teistest finalistidest saate lugeda ajakirja järgmistest numbritest.

Maakodu toimetuse tänab kõiki osavõtjaid ja ootame kaunite kodude omanikke meie konkursil osalema ka järgmisel aastal.

Igal kodul ja perel on rääkida oma lugu ning need lood ongi teie ees, head lugejad.

Kadri Tramm

Maakodu peatoimetaja

KAUNIS MAAKODU

Toimetuse aadress:
Narva mnt 13, 10151 Tallinn.

Levi ja tellimine 680 4444, klienditugi@lehed.ee
Peatoimetaja Kadri Tramm
661 3370 kadri.tramm@maakodu.ee
Tegevtoimetaja Kristel Kirss
661 3373 kristel.kirss@maakodu.ee
Toimetajad
Kaja Kurg 661 3374 kaja.kurg@maakodu.ee
Jaan Mettik jaan.mettik@maakodu.ee
Jana Rand 661 3375 jana.rand@maakodu.ee

Keeletoimetaja Ene Leivak 661 3311
Korrektor Merike Järvlepp 661 3372
Kujundaja Piret Väljataga
Reklaam Helen Lehismets 661 3312
helen.lehismets@lehed.ee, faks 669 8174

Väljaandja AS Eesti Ajalehed
Trükk AS Printall
Kaanefoto Sven Arbet

TUTVU TINGIMUSTEGA WWW.SALVA.EE VÕI KÜSI NÕU MEIE SPETSIALISTILT.

VÕIDA KASKOGA 2000 € KÜTUSEKAART!

SÕLMI KASKOLEPING ENNE 15. NOVEMBRIT JA OSALED LOOSIMISEL!

KASKOGA KAASA
TASUTA
SALVA AUTOABI

AUTOABI
TEENUSTE HULGAS KA
VARUKÜTUSE
KOHALETOOMINE

www.salva.ee
salva@salva.ee
6 800 500

SALVA
KINDLUSTUS

Eesti kauneim maakodu

Ajakirja Maakodu 25. sünnipäevaks korraldatud konkurss "Eesti kauneim maakodu" sai selleks aastaks läbi ning Maakodu suur sügisene erinumber ongi pühendatud võitjatele.

Konkursi kuulutasime välja meie iga-aastasest, aprillis ilmuvas erinumbris "Suvi aias". Ütlus "Alguses ei saa vedama, pärast pidama" kehtis ka meie konkursi puhul. Kui kevad oli üsna vaikne, siis suve alguses jõudis meieni hulgaliselt kirju ja fotosid neilt, kes esitasid oma kauni kodu konkursile. Konkursi lõpptähtaeg oli 15. juulil ning isegi selle eelõhtul oli toimetuse elektrooniline kirju täis.

Osalejaid tuli üle Eesti, esindatud olid ka Saare- ja Hiiu-maa. Vähem laekus kandidaate Lääne- ja Ida-Virumaalt, kuid loodame, et järgmisel aastal on ka see piirkond aktiivsem. Täname kõiki, kes "Eesti kauneima maakodu" kon-

kursist osa võtsid. Tänuks osalemise eest said kõik, kelle kodu või aed sel aastal auhinnalist kohta ei pälvinud, ajakirja Maakodu kolme kuu tellimuse.

Et osalejaid oli palju, tegi toimetuse eelvaliku ning finaali jõudis 18 kaunimat kodu. Konkursil oli kokku kuus kategooriat: Eesti kauneim maakodu, kauneim suvekodu, kauneim renoveeritud talu, kauneim noore pere kodu, kauneim tootmistalu ja kauneim aed. Igas kategoorias oli kolm finalistit, noore pere kodusid oli kaks ja suvekodusid neli.

2. septembril kogunes Maakodu toimetusse žürii, kes valis välja võitjad. Lisaks Maakodu toimetusele ja turundusosakonnale aitasid võidukodu välja selgitada Heiki Pärdi ja Elo Lutsepp Eesti Vabaõhumuuseumist, sisekujundaja Ene-Ly Piibor, sponsoritest Kadi Aljas ja Marek Andres (Autoekspert), Virge Teets (Fiskars Eesti), Heldi Ruiso (Hill & Knowlton Strategies), Karin Mängel (Villeroy & Boch), Jaanika Putna (Delux) ja Maalehe peatoimetaja Aivar Viidik.

Maakodu toimetuse soovib kõigile aubinnasaajatele palju õnne! Täname kõiki osalejaid ja sponsoreid, kes sellele konkursile öla alla panid.

PEAAUHIND EESTI KAUNEIM MAAKODU - Suureküla talu, Oleg ja Kristina Epner

- Auhind: 2700 € väärtuses tooteid ja teenuseid Autoekspertilt: Thule Easy Line'i haagis, Calixi elektriline mootorisoojendi koos paigaldusega ning Autoeksperti kinkekaarte.
- Finaali jõudsid ka Nurka talu Tahkuranna vallast, Villa Hanson Noarootsi vallast ja Koka tootmistalu Lasva vallast.

EESTI KAUNEIM RENOVEERITUD VANA TALU - Suureküla talu, Oleg ja Kristina Epner

- Auhind: 600 € kinkekaart firmalt Villeroy & Boch.
- Finaali jõudsid ka Põlde talu Anelema külast ja Nurka talu Tahkuranna vallast.

EESTI KAUNEIM SUVEKODU - Villa Hanson Noarootsi vallas, Marika ja Erik Hanson

- Auhind: koduvalvesüsteem ning aasta tasuta valveteenust turvafirmalt G4S (väärtus 1500 €).
- Finaali jõudsid ka Eva-Maria Rinkeviciuse suvekodu Hiiu-maalt Pühalepa vallast ja Silla talu Viljandimaalt.

EESTI KAUNEIM TOOTMISTALU - Koka talu Võrumaal Lasva vallas, Karin ja Selgur Sepp.

- Auhind: 600 € väärtuses tooteid firmalt Fiskars.
- Finaali jõudsid ka Nõrga talu Suure-Jaani vallast ja Albre tootmistalu Valgjärve vallast Põlvamaalt.

on leitud!

EESTI KAUNEIM NOORE PERE KODU – Sepamäe talu Helme vallast, Annika Pedak ja Aivar Uibopuu.

- Auhind: Delux Royali madrats väärtuses ligi 900 € firmalt Delux.
- Finaali jõudis ka Triinu ja Taavi Tänavsuu kodu Kiili vallas.

EESTI KAUNEIM AED – Pugi maja Kehra Ülejõe asumis, Madel ja Raivo Pugi.

- Auhind: Saare-Tõrvaugu aiand, viis istikut.
- Finaali jõudsid ka Monika Kannelmäe dendropark Rätlas Harjumaal ja Alie Juhkamsoni aed Karksi-Nuias.

MAAKODU OHOO!-PREEMIA sai Nõrga talu Suure-Jaani vallast, selle peremees ehitas bussist liikuva ja kõigi mugavustega elumaja.

- Auhind: käsitööna valminud vaip firmalt G-Carpet ja selle loojalt, disainer Greete Mätaselt.

EESTI KAUNEIM MAAKODU 2014

TOOTJATE KOMMENTAARID

Marek Andres, Autoekspert

Kui Maakodu pakkus meile võimalust olla kauni maakodu konkursi sponsoriks ning anda sellele lisaväärtust, nägime ses võimalust oma toodetega toetada neid, kes ei karda tööd ja oma kodu heaks palju vaeva näevad, neid esile tuua ja väärtustada. Usume, et saame konkursi võitjale oma panusega kasulikud olla. Loodame, et meie Thule Easy Line'i kerghaagis teeb toreda võidukodu omanike elu lihtsamaks ning Calixi elektriline sõiduki eelsoojendus külmadel sügislavistel hommikutel nende auto kasutamise mugavaks.

Teisalt on konkursi tulemus tänuväärseks sihiks teistele, kes maal elavad. Usun, et see tekitab entusiasmi oma kodu, maja ning aia korrastamiseks.

Jaanika Putna, Delux OÜ

Toetasime konkursi, sest maakodu idee on väga südamelähedane. Mulle meeldivad väga maaelu ja loodus!

Olen ise kasvanud maakodus ja elanud maaelu. Elan ka praegu Tallinnast 25 km kaugusel maal ning olen väga õnnelik selle üle, et ka minu lapsed saavad kasvada loodusega kontaktis olles. Tore, kui inimesed hakkaksid rohkem väärtustama elu maal. Ma arvan, et selle konkursi abiga julgustame inimesi seda tegema. Hea meelega toetame konkursi ka järgmistel aastatel.

Heldi Ruiso, Fiskars ASI esindaja

Otsus panustada "Eesti kauneima maakodu" valimisse sündis väga loomulikult. Fiskars toetab maal elamist ning väärtustab tegevusi, mis aitavad maaelul õitseda ja kasvada. Just sel põhjusel toetasime tootmistalu kategooriat. Toimiv talu pakub lisaks silmailule inimestele töökohti, hoiab maad harituna, põllud viljakana ning naabrid hoituna. Kõik see säilitab ja arendab seda, mida maal ringi uidates või olles tihti otsime ja imetleme.

Tarmo Pärjala, G4S

Mida rohkem oma koduga vaeva nähtud, seda suurem on pettumus, kui kaunisse kodusse on sisse murtud. Kahjuks satub järjest rohkem vargaid just asulatest eraldi olevatesse kodudesse. Otsustasime "Eesti kauneima maakodu" konkursil toetajana kaasa lüüa, et veel üks kauni kodu omanik ei peaks kodust ära olles enam muretsema. Meie poolt auhinnana paigaldatav koduvalvesüsteem tagab kindlasti vara puutumatus. Anname sellele ka turvagarantii. Ühtlasi loodame konkursil osalemisega viia info ka kõikide teiste peredeni, et koostöös G4Siga on võimalik tagada ükskõik millises Eesti paigas asuva maakodu turvalisus.

Greete Mätas, G-Carpeti disainer

Kodu kaunistamine ja sisekujundus on mulle kui endisele sisearhitektile alati südamelähedane teema. Kodukaunistajate juures hindan inimeste loomingulisust ja mängulisust. Nii olingi nõus tunnustama konkursi eripremia saajat – Nõrga talu, kus pereisa ehitas perele ärireisideks ägeda buss-maja. ✿

Eesti
kauneim
maakodu

Kauneim
renoveeritud
vana talu

Suursugune *Suureküla talu*

Tekst **Kristel Kirss**

Fotod **Sven Arbet**

Süureküla talu rehielamu on 31 meetrit pikk ning kaetud servamata lauaga. Rookatust taastades võeti arhitekti soovitusel eeskuju Laikmaa muuseumist. Sealt saadi julgust valida erikujulised aknad.

Epnerite pere leidis oma maakodu Väike-Ahli külast, päästes suure tööga hävingust nii talukoha kui ka rehemaja ning elavdades suhted Läänemaal elavate sugulastega.

Oleg ja Kristina Epner renoveerisid ja sisustasid hubaseks koduks Suureküla talu Läänemaal. Kui nad maja esimest korda nägid, tahtis Oleg hoovist kohe tagasi keerata ja lahkuda, kuid naine hoidis teda tagasi. “Kristina ütles kohe, et selle me ostame, sest tal tekkis talu nähes õige tunne. Mina, arvestades kiirelt kõiki asjaolusid ja kalkulatsioone, keeldusin ja tegin ettepaneku veel teisi kohti vaatamas käia,” meenutab Oleg. Kristina võtab mehelt jutujärje üle ja jätkab: “Ja käisimegi teisi talusid vaatamas, aga ma ei tulnud autost väljagi, sest minu süda oli juba Suureküla tallu jäänud.”

Ta mäletab väga hästi, mis selles talukohas ta ära võlus. “Mulle meeldis, kui me esimest korda siia sõitsime, see looklev tee ja parkmets enne maja. Mõtlesin, et sellest majast võiks saada meie ülejäänud elu projekt. Kõike ei pea ju kohe valmis tegema. Tegelikult meeldis maja Olegilegi, aga tema mõtles nagu meesterahvas ikka – see on nii suur töö.”

Abikaasa tunnistab, et just nii see oligi. Ta vaatas nädal aega, kuidas Kristina nähtud talu taga igatses ja läks siis uuesti omanikuga rääkima. Nende kaks tüdruku, Susanna ja Stina, kes olid siis alles teismelised, olid samuti evelil. Kui maja osteti, oli buumiaeg. Palgad olid head ja pangad lahked.

Teadliku hirmu suured silmad

Oleg meenutab, kuidas 2007. aasta veebruaris oli neil uues kodus paarkümmend meest, kes ragistasid vana maja kallal ja muudkui lammutasid.

“Tookord ei osanud ma sellele mõelda, aga tegelikult oli nendel seintel ajalooline kiht. Ühe fragmendi jõudsin näha: kihte oli 1923. aasta ajalehtedest kuni kolhooside ajast pärit suusavabrikuni. Paraku olid töömehed kiired. Nüüd saan ainult teistele soovitada, et olge lammutamisel tähelepanelikud. Selline kultuurikihifragment tasuks kindlasti sobivas vormis konserveerida. Ehk saab hiljem kodu seinal eksponeerida.”

Oleg ei saanud tookord sellele mõelda, sest lammutamise ajal olid mehel muud mured, mis ei lasknud isegi magada. Ta luges läbi vana maja

renoveerimist puudutavad artiklid ja raamatud ning sai tuttavaks mõistete ja tähendustega, millest varem mõelda ei osanudki. Üks selline sõna oli vamm.

“Kartsin kohutavalt, sest ma ei teadnud, milline on ostetud taluhoone palkide seisund. Hirmuhigi oli nahal, kui säästva renoveerimise keskuse asjatundjad palke üle vaatasid ja neid muudkui koputasid ning kopsisid. Nad märgistasid kõike kriidiga,” meenutab peremees.

Kui kokkuvõtte tehtud sai, piisas pilgust majale, et tõdeda – palgid olid päris heas korras. Üksnes laudapoolses osas, kus oli katus läbi varisenud, tuli palgivahetus ette võtta. “Vahetusmaterjaliks kasutasin aida palke, mis olid asja-

Kunagises aidas, kus omal ajal hoiti tünne toidutagavara ja meega, on nüüd saun ja mõnus puhkeruum.

tundjatel kriidiga kenasti märgistatud, et neid võiks vajaduse korral kasutada. Aidal oli kolm alumist ringi palke nii läbi, et ma ei hakanud neid koduhoovis isegi mitte põletama, viisin minema, kartes seeni ja muud sellist. Aida vundamendi kivid võtsime ühe kaupa lahti ja pesime hooliga puhtaks.

Järgmisteks peremeest hirmutavateks töödeks oli 624m² katus ja maja kütismured.

Rookatuse tarbeks koguti roogu talvel Matsalu looduskaitsealalt. Oleg palus oskustega meestel ehitada katus tavapärase 20 cm asemel 10–15 cm võrra paksem. Ülakorruse akende kujundamisel võeti eeskujuna Laikmaa majamuuseumist. Et rookatus säiliks, võeti maha kõik

Antiigiveebist leiad

speedheater® System

Speedheater
värveemaldusvahendid

amello

Looduslikud puiduõlid
ja vahad

SAVIKROHV

Savikrohv

www.antiigiveeb.ee/epood

Suureküla talu peremees Oleg ja perenaine Kristina ning majavalvur Bosse oma maja ees kaunil kiviterrassil.

Klaveri kohal on raamitud üks noodilehtedest, mis leiti talu põõningult restaureerimistöde ajal.

maja lähinaabruses olnud suured lehtpuud. Vastasel korral hakanuks katus sammalduma. “Nüüd on meie katuse kasutusae sada aastat!” ütleb peremees.

Uue rookatus paigaldamise järel ei tahetud ühtki sädet pilduvat küttekaha. Kaaluti isegi tuule ja päikeseenergia kasutuselevõttu. Viimaks valiti maaküte, mis esmapilgul tundus küll kallis, kuid nüüd ollakse vägagi rahul. Maasoojus on suunatud avara rehetoa, köögi ja mitme kõrvalruumi Läänemaa paekivist tehtud põrandaplaatide alla ning nõnda saab ka palja varbaga igal aastaajal mõnusalt kivi põrandale peal käia. “Talvel on eriti hea, kui tuuled õuest –24kraadise külma käest ning astud kivi põrandale, mis on jalatalla

all nii soe ja mugav. Maakütte eelis on ka see, et külmal ajal töölt tulles on tuba soe ning mitte üks veetoru ei külmu, ei jäätu ja ei lõhke.”

Nüüd on pere kohaliku kandi ajaloo tutvunud. Väike-Ahli külas on talu lähipiirkonnas kolm suitsu: Paju, Pihla ja Suureküla.

Oleg teab naabertalude minevikku, rääkimata enda kodu põnevast ajaloo. Ta uuris registreid ja arhiive, et leida talu ehitajaid ja eelmisi omanikke. Maja ehitusregistri kandeaastaks on märgitud 1916, ait oli valminud paar aastat varem. “Rudolf von Rauendorf, kes rehielamu ehitas, elas ilmselt selle ehituse ajal aidas,” oletab Oleg. Rehielamu on 31 meetrit pikk ja 8,7 meetrit lai. Üks viimastest omanikest, kellel oli väike ehitusfirma, ehitas rehemaja külge veel ühe majaosaga. Mingil ajal, kuna rehemajal olid muldpõrandad, hoiti hoones kohaliku kolhoosi saadusi.

Muusikat on majas alati olnud

Lammutamiste ja remontimiste käigus leiti maja põõningult heintest veelgi põnevaid ajaloolisi dokumente ja isegi noote. Oleg usub, et Suureküla talus mängiti muusikat. “Siin on kirjutatud ja ilmselt ka esitatud “Suureküla kuradi valts”. See pala on kirjutatud orkestrile, pille on selles loos üle kümne.

Noorem tütar Stina on proovinud seda klaveril mängida – ei olevat kõige lihtsam lugu,” märbib isa lapse kogemust vahendades.

Ürikuid uurides selgus, et Rudolf von Rauendorf oli oma kodukandis tunnustatud mees, kelle juures külarahvas koos käis ning kes oli käinud isegi Peeter Esimese vastuvõtul.

Ajaloo huvilisena uuris Oleg hoolikalt ka vanade hoonete vundamendikive. Mees teadis,

MÕISTLIK VALIK

Uus asbestivaba eterniitkatus on sel sügisel kõige mõistlikum valik.

Nii kivi kui plekiga võrreldes on kaasaegne eterniit soodsam, keskkonnasäästlikum ja lihtsam paigaldada.

Küsi pakkumist ja lisainfot oma katuse saamiseks: 610 7914 või www.eterniit.ee

KOMMERTSARTIKKEL

Miks Sinu kodu siin ei ole? Tsemendist voodrilauad loovad vastupidava ja kauni fassaadi.

Millist materjali kasutada, kui parajasti ehitatav või renoveerimist sooviv maja vajab fassaadi? Nüüdseks on kõikidesse suurematesse ehituspoodidesse jõudnud Eternit Balticu toodetud tsemenvoodrilauad „Cedral“. Küsite kindlasti, milles seisneb nende eelis. Nimelt on tegemist lahendusega, mis on samaaegselt kauakestev ning esteetiline. Erinevalt PVC-st ja puidust on tsemendist voodrilauad äärmiselt vastupidavad keskkonnamõjudele, seetõttu teenivad need teid kauem kui eelmainitud tooted. Tsemenvoodrilaudu on ka lihtne hooldada, neid ei tule üle värvida ega pesta, kuna vihm uhub materjaliilt kogu tolmu. Tänu tsemendi omadustele toimub pidev fassaadisene ventilatsioon, mis takistab niiskuse ja hallituse kogunemist, hoides seega Teie tervist. Üleolek teistest materjalidest on tuntav ja nähtav. Järgnevalt toome välja veel mõned Eternit Balticu tsemenvoodrilaudade eelised:

- Toodet on lihtne kinnitada, pärast väikest konsultatsiooni võib fassaadi ka ise paigaldada.
- Need on pikaajalised, selle väite toetuseks anname neile 10-aastase garantii.
- Tsemenvoodrilaudadest fassaad on tulekindel (tuletundlikkusklass A2 – s1, d0), seetõttu aitab materjal piirata tulekahju levikut.
- Toode on vastupidav mehaanilistele mõjudele, löökide tulemusena see ei lõhene, murene ega purune.
- Eternit Balticu voodrilaudadel on lai värvivalik, samuti saab valida faktuurse või sileda kattepinna vahel.

Meie tsemenvoodrilaudu saab kasutada ka maja interjööris, samuti katuse tuulekastide ehitamiseks. „Cedral“ – see on kauakestev, esteetiline, turvaline ja ökoloogiline fassaadilahendus.

Uuri lisa www.bestor.ee või telefonil 6107900.

et vanasti märgistati taludes peale tööriistade ja loomade ka kive.

Nii leidiski Oleg kaks märgikivi – ühe aidanurgast, teise rehetuba ja lauta ühendava seina alt. Need on nüüd puhastatud ja saunas kenasti eksponeeritud. “Kõik need leiud olid minu jaoks märkimisväärsed,” ütleb Oleg. Nad on Kristinaga ühel nõul, et kasutavad kodu kaunistamisel oma talust leitud vanu esemeid. Ja seda neil jagub. Nad ei pea selleks külastama vanakraamilaatasid.

Talustiil moodsas võtmes

Paarkümmend aastat varem ei puutunud ega remontinud Suureküla talu keegi. Lauda kohalt oli vana ja sammaldunud rookatus juba sisse vajunud. Kui Kristina ei oleks maakodu nii väga tahtnud või oleks nad paar aastat hiljem sellesse tallu sattunud, oleks pool elumaja palkidest omadega läbi olnud.

Näiteks vanast reheahjust ei olnud uute omanike saabumise ajal midagi alles, mälestuseks on elutoas kõrge ja must lagi. Selleks et toas oleks rohkem valgust, paigaldati hoonele suured väikeste ruutudega aknad.

Maja taastamisel telliti rekonstrueerimisprojekt Haapsalu arhitektilt Vallo Valgelt, kes tunneb hästi kohalikke olusid. Sisekujundusküsimustes saadi nõu peretuttavalt sisearhitektilt Aet Pielilt, kelle möödamannes pillatud soovitudest haarati naksti kinni. Nii on endine rehetuba sätitud avaraks söögitoaks-salongiks. Siin on väga palju ruumi. Rehetuba on isegi nii avar, et selles saaks vabalt bändiga tantsuõhtu maha pidada. Reheahju asemel on nüüd puhkenurk, mille kõrval kõrgub uus leivaküpsetusahj, mis on sageli kasutuses.

Kristina armastab küpsetada ja ahjuroogi valmistada.

Puhkenurga pehmetele patjadele nõjatudes on hea suhelda palkidest valmistatud laua taha koondunud inimestega. Televisoorit siin ei ole, sest see ei sobiks olustikuga. Väga mõnus on pehmetel patjadel ka niisama istuda ja unistada, läbi avarate rehetoa klaasuste saab lasta pilgul hoovis uidata. Kristina on maja ette armsa talulilledega ehitudpeenra rajanud.

Rehetuba avaneb palkseinte vahele sulandatud maitsekalt modernsesse kööki. Perenaisel,

Rehetuba on mõnusalt hämar, sest lage ehib originaalne tahmamust. Valgust tuleb suurendatud akendest, väga külmal talvapäeval annab sooja leivaahi.

Läänemaa paekivist tehtud põrandad on igal aastaajal mõnusad.

kes siin toimetab, on hea ülevaade toas ja köögi akna taga terrassil toimuvast. Kristina kiidab planeeringu eest kooliõde Aet Pieli, kes leidis hea lahenduse, kuidas moodne ja vajalik köögi-tehnika ära paigutada.

Köögis oleva töölaua taga istumiseks telliti kõrgete jalgadega toolid Lõuna-Eesti meistritelt, kes tegid need mustast sanglepast ja nõõridest. Töölaua kohale tellis perenaine oma äialt metallist riputusrestid, millele saab panna kõik jalaga klaasid ja pokaalid.

Köögiseinal on raamitud väljavõtted kunagisest talu kassaraamatust 1938. aastast. Naljakas on nüüd vaadata, mis asju ja mis raha eest toonane peremees ostis.

Köögis istudes võib suurtest akendest näha, kuidas metsloomad nende avaral õuel jalutavad. Kui praegu talu ümbrust vaadata, ei oska keegi aimata, milline võsa ja padrik siin enne oli. Sellest on perealbumis kõnekaid pilte.

Oleg kulutas maastiku kujundamiseks, puude saagimiseks ja juurimiseks tuhandeid töötunde. "Sõbrad, keda linnas vahel kohtad, on jutujätkuks ikka vahel küsinud, et mis trennis ma käin. Saan siis vastata, et tead, mul on maakodu!"

Söögilaud ja istepingid on tehtud talu renoveerimisel üle jäänud palkidest. Vanast vankrirattast valgusti meisterdamisel olid ameticis nii Oleg kui ka tema isa. Taluperemehe tehtud on ka taamal seinal vana ree põhjalaust vahva seinakell.

Rehetuppa kaetud lauale tõi perenaine külmutatud kodujuustukoogi.

Vana maja moderne köök. Klaaside riputusrestid valmistas Olegi isa perenaise soovil.

Kõik vanad esemed, mida selles kodus näha saab, on siit talust pärit.

naerab peremees. “Otsin soomlastelt maad tagasi, nüüd on talu tema algses suuruses. Maad on meil ligi 40 hektarit ja füüsilist tööd nii palju, et see hoiab vormis.”

Avarus ja hoovis kasvavad puud on õuele toonud linnud. Üle Suureküla talu läheb lennukite ja rändlindude tee. Viimaste tulemisi ja lahkumisi tullakse Matsalusse vaatama isegi kaugelelt maadelt.

Pere soetas endale mitu linnuraamatut, et maja ümbritsevate sulelistega tuttavaks saada. Nüüd on paljud keskmisele eestlasele võõrad linnukesed nagu oma pere liikmed, keda teatakse une pealt. Kohe maja ukse ees on näiteks suitsupääsukeste pesa. Rahvuslinnud ei karda inimesi mitte sugugi, iga paari minuti järel lendavad nad pessa poegadele head ja paremat viima. “Kas te teate, mis on pääsukeste lemmikroog?” küsib peremees. Nõutuid nägusid nähes jahmatatakse ta meid, kui ütleb vastuse: “See putukas on mesilane!”

Oleg räägib, et esialgu lendas talu ümber päris palju kotkaid ja kakke. Nüüd on kakud kuhugi kadunud. “Teen neile uued pesakastid, ehk tulevad tagasi. Kakud on talule väga kasulikud. Kui need linnud on su kodu läheduses, siis ei ole enam ühtegi mullamutti!”

Tõeliseks vedamiseks peetakse seda, et Olegi vanemad elavad Haapsalus, seega üsna lähedal. Vanematest on perel palju abi olnud, juba renoveerimistöde ajal. Samuti on nad majahoidjaks käinud, eriti aegadel, mil pere reisimas käib. “Vanemate lähedus oli selle kodu ostmise juures minu jaoks esialgu veidi hirmutav,” tunnistab

WWW.ANTIGILADU.EE – **sõbraliku hinnaga antiik- ja vanavara nipsasjadest mööblini**

**E-pood on alati avatud, tellimustele tasuta turvaline kohaletoimetus üle Eesti.
Lisaks kaks ladu Haapsalus: Jalaka 78 ja Lihula mnt 27a.**

tel 523 3303, 523 3302

WWW.ANTIGILADU.EE

Trepihallist ja majapidamisruumidest pääseb söögituppa, kui avada vana laudauks. Viljapeksukoodid, mis nurgas ripuvad, on samas talus kasutusel olnud.

Helgetes toonides televiisorituba asub nõukaajal lisandunud majaanosas.

Oleg. “Mu isa on ja on alati olnud hästi toimekas ja väga järjekindel. Muretsesin meie suhete pärast, teades, kuidas isa manitseb, kui mingid asjad on vaja ära teha. Nüüd võin öelda, et tegelikult on see talu hoopis liitunud põlvkondi ja parandanud suhteid!”

Kristina ütleb, et igal pool majas, kuhu vaatad, on nende pere jaoks näha vanemate panust. Lähedusest ja kaugusest rääkides tõuseb esile logistika teema. Tallinn ja Pärnu on talust 100 km kaugusel. Rohuküla sadam, kust saab Hiiumaale, on 10 km kaugusel, samas ujumiskoht on umbes 4,5 kilomeetri kaugusel. “Lugesin kusa-gilt, et ameeriklane sõidab keskmiselt tund ja natuke peale tööle. Meie vahemaad on n-ö Eesti mastaabis väikesed ja meie teedel on vähem raskeveokeid.”

Sõbrad ja sugulased ei pea neid vahemaid milleski, tihti käiakse lahke pererahva juures saunaõhtuid nautimas ja ka puhkamas. Nende hoo-vist on kõvakattega teeni umbes kilomeeter.

Üks soovitus, mida Oleg maakodu otsijatel kindlasti meeles palub hoida, on mõelda enne ostmist logistikale. “Kui tahad suvekodu, aga sul ei ole sellega moraalset sidet, kas siis ikka tasub saarel asuvat maja osta? Reaalsus on see – sõidad päeva sinna ja päeva tagasi, ilma et saaks maakodu nautida.”

Suureküla talu on nende pere jaoks ideaalses kohas: põlispuude ja metsa naabruses, suurtest teedest piisavalt eemal. Samas just parajas kauguses armsast suvituslinnast.

TAMREX

Maailma parimad kummikud!

Käsitööna valmistatud kvaliteetsed kummikud!

NOKIAN Winter Ultra talvekummikud

art 88-451

SOODUSHIND 72.- €

TAVAHIND 80.- €

Sooja karvase akrüülvoodriga mugavad talvekummikud on käsitööna valmistatud vastupidavast kummisegust. Kummikute ülaseras pingutusnõör, sees vildist sisetalad, nina-, külje- ja kannaosas tugevdused, lisaks löögi-pehendus kannas. Valmistatud laial liistul. Materjal kestab temperatuuri kuni -40°C.

NOKIAN
FOOTWEAR

NOKIAN Kaira eemaldatava viltsisuga ülisoojad talvekummikud

art 88-461

HIND 108.- €

Kvaliteetsed ja soojad eemaldatava viltsisuga (ca 85% naturaalsest villast) talvekummikud on levinud põllumajanduses, metsanduses, jahinduses jm. Vastupidavast kummisegust käsitööna valmistatud kummikutel on hea haarduvusega roomiktald, kuhu on võimalik naelikud (libisemistõke) kinnitada. Kummikute ülaseras pingutusrihm, sees kiiresti kuivav trikoovooder, nina-, külje- ja kannaosas tugevdused, lisaks löögipehendus kannas. Laial liistul valmistatud kummikutel (armeeummikute analoog) on soonega kand ja lai ninaosa suuskadele kinnitamiseks.

NOKIAN Hai Frost talvekummikud

art 88-461

82.- €

Karvase voodriga soojad ja mugavad kummikud on käsitööna valmistatud vastupidavast kummisegust. Tallamuster on porihülgav ja kergesti puhastatav, nina-, külje, ja kannaosas tugevdused, lisaks löögipehendus kannas.

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni 31.01.2015 või kuni kaup jahtub!

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusepapi 35 | TARTU Aarala 114, Ringtee 37a | PÄRNU Riia mnt 169a, Savi 3 | RAKVERE Plikk 2 | VILJANDI Riia mnt 42a | JÕHI Tartu mnt 30 | VÕRU Pliiri 2 | VALGA Vabaduse 39 | NARVA Tallinna mnt 19c | HAAPSAALU Ehitajate tee 2a | PAIDE Plikk 2

Magamistoa voodi ja valgustid on peremehe meisterdatud. Lääne-Nigula kangast on magamistoa uksekardin.

KOMMENTAAR

Kauni maakodu konkursi eksperdid võitjast

Heiki Pärdi, Eesti Vabaõhumuuseum

Suureküla talu võib eelkõige terviklikkuse ja lihtsusega. Umbes 2 hektari suurune hooldatav ala jaguneb mõtteliselt eri osadeks. Hoonete vahel ja ümber paikneb hästihooldatud minimalistlik õueaed mõne lihtsa lillepeenra ning väheste ilu- ja viljapuudega. Rehemaja taga asuv avar hooldatud rohumaa on ümbritsetud metsa ja heinamaaga.

Põhja pool ääristab seda rida üksikuid suuri puid, nende vahele on paigutatud vanu põllutööriistu. Sauna taga on väike tiik, kuhu on sisse lastud suur hulk kokri.

Hooned on korrastatud lihtsalt ja läbimõeldult. Kõige suuremaid muutusi on tehtud rehemajas. Esikülge kujundavad väga suured aknad rehetoa seinas, poolenisti lahtine esik-trepikoda ning kaks kumerat aknauuki rookatusel. Sisemust on võrreldes varasemaga muudetud veelgi põhjalikumalt. Kunagisest paljuotstarbelisest hoonest on saanud suur, avar ja moodne elumaja ruumidega kahel korrusel. Nii ruumikujunduses kui ka sisustuses on leitud ilus tasakaal vana maja ja uue elulaadi vahel. Eriti väärib kiitust ehedate, kohalike materjalide (paekivi, puit) eelistamine.

Ene-Ly Piibor, sisekujundaja

Eestis on ilus traditsioon paigutada oma talu või suvekodu väravasse talusilt. See on visiitkaart ja annab esmase mulje. Suureküla talusilt moodustab ühe osa talu hoonekompleksi tervikust ja ilmestab hästi talu üldist stiili. Pererahvas on üheskoos püüdnud nii palju vana taastada kui võimalik, samas siduda selle uue ja modernsega. Tuleb tõesti eeskuju võtta.

Oskuslikul kasutamisel annavad klaas, plast või tänapäevased läikivad materjalid suurepärase kombinatsiooni vana, väärrika ja hindamatu antiikmööbliga või mõne muu vana eseme ja materjaliga. Oluline on ka valgustus. Õigesti paigutatud valgusti võib ka kõige pimedama ja esmapilgul mitte midagi ütleva detaili ellu äratada. Looduskivist põrand ja osaliselt krohvitud seinad on palkmajas hea valik, kuna nii on ruumis peale puidu teisi materjale ning see tasakaalustab sisekujundust. Hubasust loob naturaalseste kangaste kasutamine kardinade, patjade, linikute ja kaltsuvaipadena.

On väga armas ja südantsoojendav, et pererahvas on vanadele asjadele andnud uue elu. Tore, et on jäädud piiridesse, kus asju ei ole ülemäära restaureeritud ja korda tehtud. Samas ei ole kodu muutunud muuseumiks, kus vanu leide on liigselt kokku kuhjatud. Pererahva leidlikkus ja nutikus on andnud vanadele esemetele uue funktsiooni ja praktilise väärtuse ning endiste aegade asju on austusega koheldud.

Mulle jäid silma ka mõned uuemad, kuid väga vahvad mööbliesemed. Lemmikute hulka kuuluvad baaritoolid ja peegliraam ning munakujuline toolidest ja lauast koosnev komplekt. Suureküla talu pererahvas on väga maitsekalt kujundanud oma kodu, nii et hoone moodustab väljast ja seest terviku. Igal sammul on näha palju enda kätega tehtut, mis teeb nende kodu kordumatuks ja omanäoliseks. ✿

Teise korruse puhkenurga valgusti tegi Oleg talu maadelt leitud kuplist.

Talulauakest kasutatakse tänapäeval sülearvutiga töötamiskohana.

Kauneim
suvekodu

Merehõnguline ja külalislahke Villa Hanson

Marika ja Erik Hansoni maakodu Noarootsi mändide all on täis põhjamaist romantikat, karget merehõngu ja sooja külalislahkust. Sõbrad ja külalised ei taha siit kodusest kohast kuidagi ära minna.

Tekst **Kadri Tramm**
Fotod **Sven Arbet**

Praeguse nimega Villa Hanson, XIX sajandil aga arhiividokumentides märgitud Matsase talu on üle elanud erinevaid režiime ja aegu. Pererahvas on tasapisi maja ajalugu uurinud ja nii on selgunud, et XVII sajandil elasid selles majas tõenäoliselt Rootsi juurtega Hansonid. Kas nad ka praeguse pererahvaga sugulased on, pole teada, kuid tähenduslik kokkulangevus on see igal juhul.

Eriku ema, keraamik ja luuletaja Silvia Hanson ostis maja 1972. aastal, keset sügavat nõukaega. Seetõttu on täiesti ime, et majas on säili-

Perenaine armastab küpsetada, seekord tulid ahjust mustikamuffinid.

nud hiiglama suur kahhelahi, suur vanaaegne riidekapp, trobikond siniseid plekk-kanne ja intarsiatehnikas kummut. Tõsi, see viimane oli aastateks peidetud paksu pruuni värvikihi alla ning imelisest kummutist ei teadnud keegi midagi. Kui Erik hakkas ühel hetkel kummutilt uudishimust värvi kraapima, selgus, et selle all on imeilus pind. Pisut tuli teha ka iluravi, kuid kummut on säilinud üsna hästi ning ehib nüüd esimese korruse suurt tuba. Siiani pole teada, kuidas kummut Noarootsi kanti sattus.

Marika ja Erik hakkasid maja taastama 1990ndatel. Kuna Erik on arhitekt, jäi mõistagi tema kanda nii projekteerimine kui ka

→ lk 26

Suur kachelahi on imekombel säilinud läbi aastakümnete ning tõenäoliselt küttis soojaks kõik alumise korruse toad.

Skandinaavialik valge laudis ja originaali järgi valitud tapeet annavad ruumidele avarust ja helgust.

EDENBERG

MÖÖBEL SINU MAGAMISTUPPA!

TALLINNAS: Järve Keskus | Rocca al Mare Keskus TARTUS: Sisustus E Kaubamaja PÄRNUS: Suur-Jõe 48

www.skano.ee

SkanoFurniture

SKANO
FURNITURE

Vanad nõud on au sees. Üle kümne aasta korraldasid Hansonid sõpradele heeringapäeva.

kogu ehituslik osa. Taastamise käigus ehitati suuremaks köök ja veranda, vana talumaja sai juurde ka teise korruse. Täiesti nullist tuli taastada praegune töötuba, sest see majaosa oli põlenud.

Kultuurkihi alt tuli välja kunagine originaaltapeet ja selle eeskujul valiti ka praegune õrn ja siniste lillekestega romantiline muster.

Marika käsi on mängus sisekujunduse loomisel ja kodukaunistamisel.

“Erik andis sisekujunduses mulle valida kaks värvitooni ning ma valisin valge ja sinise. Kogu sisekujundus ongi neis värvides. Märksõnadeks on lilled, kalad, meri, ja neid motiive leidub ka sisekujunduses,” ütleb Marika.

Sisekujundus on Marika suur kirg ja hobi, ta lihtsalt naudib ilu enda ümber ning tahab pakuda seda ka teistele. Igal aastaajal püüab ta kodu sättida just selliste toonidega, et siin oleks hubane ja mõnus olla. Näiteks jõulude eel täitub maja punaste toonidega, kevadet aga kuulutavad erksad värvid. Kindlasti on värviskaalas roheline ja kollane koos samade pastelsete toonidega.

Valge-sinise sisekujunduse taustal võib ju mängida erinevate värvidega ja üsna lihtne on muuta elamise ilmet vaid mõne detailiga, olgu

Alumise korruse veranda on sinivalge, sekka ka meie rahvuslikku hõngu.

kauneim suvekodu

selleks diivanipadjad, kardinad, nõud või salvrätid.

Teisele korrusele viiva trepi riuilil püüavad pilku kalakujud. Neid on pererahvale kinkinud sõbrad, osa keraamilisi kalu on aga Eriku ema Silvia Hansoni looming.

“Üksteist aastat korraldasime sõpradele heeringapäeva ja õpetasime, kuidas teha rootsipärast magusat marineeritud heeringat. Sõbrad hakkasid meile igal aastal kinkima kalakujulisi taieseid. Nüüd on neist saanud suisa kollektsioon,” ütleb Marika.

Mereteema jätkub teisel korrusel aga Silvia Hansoni akvarellidega, reisikohvri, purjeka ja mereteemaliste detailidega. Valgeks värvitud laudvooderdis annab valgust ja avarust, valge

ja hallikassinise triibuline tapeet koos pitsiliste voodikatete, kaltsuvaipade ja vana mööbliga loob helge, armsa ja romantilise hõngu. Teisel korrusel on vanaema tuba, kus on raudwoodi, vana kirjutuslaud, korvtool ja peegilaud. Seinal aga ema tikitud kleidike Marikale. Riidekapi asemel on viilkatuse alla jäetud tühi ruum, kuhu on paigaldatud toru riidepuudele.

Vana mööbli ja muu vanavara toovad Hansoni aga enamjaolt Rootsist.

“Erinevalt Eestist pole Rootsist olnud sõdu ja seetõttu on vanavara seal väga soodne. Pigem toome me vana mööbli sealt ja laseme Eestis taastada, kui selleks on vajadus,” ütleb Marika.

Kui pea igas taastatud maakodus, isegi linnakorteris on jäetud paljaks palksein, siis

Intarsiatehnikas kummut oli aastateks peidetud paksu värvikihi alla. Kui Erik värvi uudishimust maha kraapima hakkas, tuli välja selline iludus.

Väike naiselik nurgake
magamistoas.

Vannitoas annab tooni
hele puit ja muidu valge
laudis on siin hoopis
siniseks värvitud.

Hansonite majas sellist seina ei leia. Arhitektina on Erikul selle kohta oma arvamus.

“Iga inimene eritab ööpäevas auru näol umbes 1,5 liitrit vett, peale selle on toidutegemise ja muu elutegevusega tekkiv aur. See põhjustab puuduliku ventilatsiooni ning puuduva aurutõkke puhul hallitust ja seinakonstruktsioonide mädanemist,” ütleb ta. “Kui see juba välisseina konstruktsioonidesse poeb, on see ülimalt ohtlik,” põhjendab Erik. Maja peab olema auru- ja õhutihe!

Hansonite maja kõrval asub aga teine maja. See pealtnäha väike maja peidab endas ruumikat sauna, sauna eesruumi, kööginurka, mitut sohvat ning selle ülemisel korrusel on magamisasemed. Saunamaja täidab ühtlasi külalistemaja funktsiooni. Sellest suvest on Villa Hansoni külalistemaja ametlikult üleval ka majutuskohana *booking.com* leheküljel.

“Kui me Normandias ja Inglismaal elasime B&B ehk kodumajutust pakkuvates paikades, siis mõtlesime, et võiksime ju ka proovida. Nüüd

ifo

Skandinaavia
disain ja
funktsionaalsus

IDO

Kvaliteetne Soome santehnika

► www.ifo.ee

Müügil: ESPAK'u ja FEB'i poodides üle Eesti ja Tartus TET-KO's

► www.idobathroom.com

Müügil: ESPAK'u ja FEB'i poodides üle Eesti ja Tartus TET-KO's

kaunim suvekodu

Romantiliselt valge magamistuba.

Alati pole vaja tuppa riidekappi, saab teha ka nütika lahenduse viilkatuse alla.

Vanaemade tuba.
Seinal on Marika kleidike,
mille tikkis tema ema.

30 oktoober 2014 kaunis maakodu

KOMMENTAAR

Ene-Ly Piibor, sisekujundaja

Villa Hanson on kaunis suvekodu, mis oma skandinaaviapärase stiiliga sobib suurepäraselt Noarootsi looduse ja rannaküla õhustikuga. Sisekujunduses on tunda pererahva head värvitunnetust ja materjalide valikut oma kodu kujundamisel.

Heledad jahedamad toonid toovad tuppa avarust ja valgust. Kaunilt on sobitatud sinise erinevad varjundid maheda rohelisega. On tunda mere hõngu. Kenasti kombineerides on elavdatud seinte pindu, näiteks pabertapeet õrna muustriga ja valge laudadest seinapaneel, erinevad tapeedimuustrid ja värvitud pind naturaalse puiduga. Kogu skandinaavialiku heleduse teeb pehmeks, romantiliseks ja koduselt hubaseks vana mööbel ja rohked pisidetailid ning nipsasjakesed: küünlad, lillepotid, fotod, padjad, linikud, kaunid lapitehnikas tekid ja kaltsuvaibad.

Paljud esemed on hindamatu väärtusega, kuna on seotud mõne sündmuse või kallite inimestega ja nende asjade olemasolu kummutil või kapiserval on soe meenutus. Väga tore ja vahva on vana ahi, mis on truult oma kohust täitnud juba kaua. Mõned potid on veidi pragunenud, aga see just ongi vana asja võlu. Eestis on seda veel vähe harrastatud, aga Villa Hansoni pererahvas on nutikalt paigutanud valgestid aknalauale.

Meie kliimas on palju pimedat aega, kuid nii tekib akna ette valguskardin ja võõra pilk ei pääse sisse, samas on kaunis valgusti ka ehteks toale. Hästi praktiline on kodu ruumijaotus. Mitmes toas on tekitatud nurgakesed erisugusteks tegevusteks.

On tore, kui pere on koos ja igaüks leiab toas omale meelepärast tegevust. Villa Hanson on kujundatud hinge ja kirega. Sisekujundus ja hooned väljast koos ümbritseva looduse ja kaluriküla õhustikuga moodustavad suurepärase terviku.

Teine korrus on sellel majal juurde ehitatud ning mõnusas hallis, kust avaneb vaade kolme ilmakaarde, on sinivalge värvigamma ning mereteemalised detailid.

Vanad plekk-kannud on pärit siitsamast majast. Palju nõusid, pudeleid ja purke on Marika aga leidnud ka kodu lähedalt metsa alt ja prahihunnikutest.

Köök on röömsavärviline ja kodune. Siin on triipu, täppi ja ruutu.

Külastemaja on välist väike, kuid seest avar ja ruumikas.

➤ Vaskkauss ja sinine alus on pärit siitsamast majast. Suur kann on aga kunagine Saksa sõjaväe kohvikeetmise nõu.

← Külasteteta teisel korrusel on magamiskohad. Kõik need kaunid lapitekid ja samas tehnikas padjakatted on Marika ema kätetöö.

on meil siin olnud ameeriklased, poolakad, prantslased, sakslased, soomlased, rootslased, teinekord ka eestlased. Sel suvel oli väga palju külalisi,” ütleb Marika.

Majutuse pakkumine nõuab tema sõnul natuke planeerimist ja organiseerimist, kuid nii Marika kui ka Erik ütlevad, et on aktiivsed puhkajad ja neile külalistega tegelemine meeldib. Mõlemad harrastavad ka golfi ning Eestis olles käivad Niitväljal seda mängimas.

Hommikuti koristab Marika külastemaja külaliste lahkudes ära, läheb naabrinaisega kepikõnnile, peale selle meeldib talle metsas marjul käia, küpsetada ja lihtsalt kodus toimetada.

“Olen Põltsamaa tüdruk. Elasime oma majas ja mäletan, et pidin igal suvel sõstraid korjama. Mu ainus mõte oli toona, et saaks ainult Tallinnasse ära. Aga nüüd mõtlen, et nii hea on siin olla ja toimetada kui tõeline maakodu perenaine! Ma kohe naudin seda. Vanadel talukohtadel on isemoodi aura ja siin ma seda kogen,” ütleb ta. ☼

Kaunem
noore pere
kodu

Sepamäe talu **armastuslugu**

Esimesena ehitas pereisa
õuele sauna, mille ristis
naise auks Annikaks.

Aivar Uibopuu ja tema elukaaslane Annika on oma kauni kodu eest saanud preemiaid nii Valga maavalitsuselt kui ka vabariigi presidendilt.

Vanad õunapuud sauna juures moodustavad justkui varjulise lehtla. Nende alla jääb ka välidušš, kus pärast tiigis ujumas käimist end loputada saab.

Aivar Uibopuu ja tema elukaaslase Annika lugu pole pelgalt maja ja aia lugu, vaid midagi hoopis enamat. See on elu armastuse lugu, sest juba 13aastasena kiindusid noored teineteisesse ning istutasid justkui tulevikku teades oma aeda sireliheki.

Tekst **Kadri Tramm**
Fotod **Sven Arbet**

Valgamaa Helme valla väikene Ala küla on maaliline koht, mis asub Õhne jõe ääres. Kohe külla sisse sõites paistab künkjal helebeež maja koos mitme sama tooni kõrvalhoonega ning vana suitsusaunaga.

Sepamäe talu on Aivari vanavanemate talukoht. “Minu vanaisa vanaisa oli Valgas kohtunik ning tema selle talukoha rajas. Kunagi tsaarialjal oli see veelgi suurem kui praegu, kuid tollal ei tohtinud nii palju maad omada ja ta andis osa sellest ära popsikohtadeks. Nüüdseks on osa maast tagasi saadud,” räägib Aivar. Praeguse elumaja ehtasid vanavanemad 1939. aastal, lisaks oli siin kõrvalhooneid – küün, laut ja kelder.

Juba kümmekond aastat on Aivar koos perega taastanud talukohta. Elumaja, kus praegu elavad Aivari vanaema ja vanaisa, on väliselt saanud uue ilme. Kõige esimesena ehtas Aivar aga terrassiga

GENEO®. ESILEKERKIV AKEN.

REHAU
QUALITY

ENERGIA-
SÄÄSTLIK

Küsi GE NEO profiilist tooteid REHAU aknatootjatelt!

GENEO® – RAU-FIPRO-st aknad,
mida võib uhkusega esitleda.
Täna, homme ja ülehomm.
www.rehau.ee/geneo

Pere: Aivar, Annika,
Henry ja Rebecca.

KAS SA TEAD KUI PALJU MAKSAB GAAS?
POLEGI TÄHTSIS, SEST INFRAPUNA SOOJUSKIIRGURID
ON LIGEMALE 7 KORDA SÄÄSTLIKUMAD.

SOOJUSKIIR

INFRAPUNA SOOJUSKIIRGURID KODUAEDA, SUVEKOJU VÕI KATUSETERASSILE.

Kõiki tooteid saab tellida ka internetist: www.soojuskiir.ee
 Saatmine üle Eesti tasuta.
 Soojuskiire salong avatud: E-R 9.00 –18.00

SOOJUSKIIRGUR H2,5R
 Riputatav ja reguleerimisega
 soojuskiirgur, 1,0 kuni 2,5 KW.
 Terrassi varjualused, telgid,
 väliköögid.
 Annab õdusat lisavalgust ning
 -sooja.
 Lihtne paigaldada ja hooldada.
 IP 34
 Soodushind 169.-

SOOJUSKIIRGUR H3.0P
 Omal jalal seisev
 reguleeritav soojuskiirgur,
 1,2 kuni 3,0 KW.
 Lihtne kasutada erinevates
 kohtades ka aias.
 Annab õdusat loojuva
 päikese valgust.
 Peletab eemale ka sääski.
 IP 34
 Soodushind 209.-

SOOJUSKIIRGUR RW901
 Lauale mõeldud soojuskiirgur, mis
 asendab lampi ja annab ohtralt
 lisasooja.
 Laual kasutamiseks välitingimustes.
 Õdus loojuva päikese valgus.
 Peletab eemale ka sääski.
 IP 34
 Soodushind 129.-

Airvitamin Grupp OÜ Kaupmehe 6 Tallinna kesklinn Tel 6825705 Mob 56356112 info@soojuskiir.ee www.soojuskiir.ee

ÕHUIONISAATORIGA TOAÕHK PUHTAKS JA TOLMUVABAKS

AIRVITAMIN

- Plasma deodoriseerimine (ammoniaagi, NH3 eemaldamine kuni 95%)
- Plasma steriliseerimine (Salmonella ja kolibakteri eemaldamine 99,9%)
- loon-pintsel ioniseerimine (suures koguses kasulikke negatiivseid õhuioone)
- Plasma ioniseerimisel tugev tolmukorje ja tolmuosakeste eemaldamine õhust

SOOVITUSLIK KASUTUSALA: 10-25 m²
MÕÖTMED: 300 x 115 x 280 mm **KAAL:** 2,8 kg

Õhuionisaator puhastab õhku samamoodi nagu emake loodus. Õhk laetakse vajalike ioonidega, mis on eluks vajalikud ka siseruumides. Laetud õhk suudab lendlevad tolmuosakesed laadida nii, et need esemetele ja põrandale langeks, mille tulemusel väheneb tunduvalt sissehingatava õhu tolmuosaldus. Samas põletab plasma kõige väiksemad tolmuosakesed, suitsu ja heitgaasid tolmukorjeplaadile.

Airvitamin EUG-A1000 õhuionisaator

**Plasma tolmukorje
 plaat peale 1 kuud
 kasutamist!**

Airvitamin Grupp OÜ Salong kauplus Kaupmehe 6, Tallinna kesklinn | tel 6420 093 | info@airvitamin.ee | Internetist tellimine www.airvitamin.ee
 Internetist tellides saatmine üle eesti tasuta.

Tooted müügil:

STOCKMANN
 kaubamaja

Elumaja on ehitatud 1939. aastal, praegu elavad selles Aivari vanaema ja vanaisa.

Kõik, mis peremees on ehitanud, on tehtud hoole ja armastusega.

saunamaja, mis naise auks kannab nime Annika. Väljast väike, aga seest ruumikas saunas on suur leiliruum, eesruum ning isegi ööbimisvõimalus külalistele. Mööda peremehe ehitatud terrasse saab minna puhta jalaga otse tiigi äärde, kus pärast sauna võib mõnuleda. Kes soovib, saab läbi lipsata ka väliduši alt.

Sauna puhkeruumi seinal on tänukirjad, aastatel 2010 ja 2011 sai Sepamäe talu Valgamaa kauni kodu tiitli, 2011 aga teenis kauni talu eest presidendi tunnustuse. Presidendipaariga tehtud

foto on samuti mälestuseks seinale riputatud, pere pesamuna Rebecca oli siis vaid ühe kuu ja kahe päeva vanune.

Kui saun valmis, asus Aivar ehitama laste mängumaja. Maja seinal on laste nimed: Henry ja Rebecca. Nagu saungi, tundub laste mängumaja väljast väike, kuid seest on vaata et elumaja mõõtu ja lisaks peidab enda all täismõõtmetes maakeldrit.

Lapsepõlves istutatud sirelihekk

Kogu majaümbrusele annab ilme künklik maastik. Kui mängumaja, kelder, WC ja varjualune asuvad n-ö künka tipus, siis maapind langeb laugjalt kuni saunani.

“Mäletan, et nõukaajal sõitsid siit hoovist läbi kombainid ja see ümbrus oli siin ikka päris masendav,” meenutab Aivar.

Ehkki Aivar ja Annika elavad töö tõttu Elvas, tähendab Ala küla ja Sepamäe neile mõlemale lapsepõlvemälestusi, kooliaega ja esimest armastust. Nende armastuse lugu sai alguse päris ammu, siis, kui nad olid 13aastased.

“Võib küll öelda, et me oleme koos olnud juba 22 aastat,” ütleb Aivar. 13aastaselt istutasid nad maja juurde sireliheki, mis igal kevadel nende auks õitseb. Siis nad ei teadnud veel, et sellest kohast saab nende maakodu, kuhu hing ja süda igal nädalalõpul ja puhkuseajal tagasi toob ning kus töö, mis kunagi ei lõpe, pakub ometi suurt rõõmu ja rahuldust. Nüüd kasvavad peres 15aastane Henry ja kolmeaastane Rebecca. Henry ülesandeks on muruniitmine ning sauna

Unistused
teoks

AHI ALPPI / ALATES 6980 €

NÜÜD ON ÕIGE AEG AHJU VAHETUSEKS

KAMPAANIA 2014 MUDELID NÜÜD ERITI SOODSATE HINDADEGA

Ahi SAANA

Kampaania hind
paigaldusega

2495 €

Kõrgus: 1650 mm
Sügavus: 530 mm
Laius: 735 mm
Kaal: 1000 kg

Ahi ERKKERI TWIST

Kampaania hind
paigaldusega

3800 €

Kõrgus: 1800 mm
Sügavus: 630 mm
Laius: 815 mm
Kaal: 1300 kg

Ahi KATRI

Kampaania hind
paigaldusega

4560 €

Kõrgus: 1900 mm
Sügavus: 655 mm
Laius: 865 mm
Kaal: 1650 kg

 Ahjusepad

TALLINNAS
Kohila 2a
Tel. 6338335

TARTUS
Turu 51a
Tel. 7402001

KÕIGE KAUNIMAD SALVESTAVAD AHJUD / AHJUSEPAD.EE

kauneim noore pere kodu

Lastele ehitas Aivar mängumaja ja majaseinale said ka laste nimed. Mängumaja on ühendatud keldriga.

Mängumaja on seest nii suur, et siia mahuvad ööbima ka täiskasvanud.

veetünnidesse vee toomine. Rebecca tööks on veel vaid mäng.

Kauni haljastuse on aga Aivar ja Annika rajanud koos, sest aiandus on ka Aivarile südamelähedane teema.

“Aivaril on hea käsi – peaaegu kõik, mis ta paneb, kasvama ka läheb,” ütleb Annika.

“Mitte päris kõik, aga 99 protsenti küll. Ja tuleb leppida, et kõik ei lähe. Mõnele ei meeldi teatud koht ja mõni ei pea lihtsalt külmale talvele vastu,” ütleb Annika.

Kogemused õpetavad

Aiakujunduses annavad ilmet okaspuud ja püskid. Püsilillepeenrad on nii elumaja kui sauna ees.

Kahjutundega räägib Annika, kuidas ta sel aastal kaotas oma liiliad, mida oli juba poolsada sorti. Neile meeldis sauna ääres kasvada sedavõrd, et olid suvel rikkalikus õievahus.

“Tõime neile hobusesõnnikut, kuid ilmselt oli see liiga kange ja kõrvetas taimed lihtsalt ära. Väga kahju, aga eks oma kogemused õpetavad,” ütleb ta.

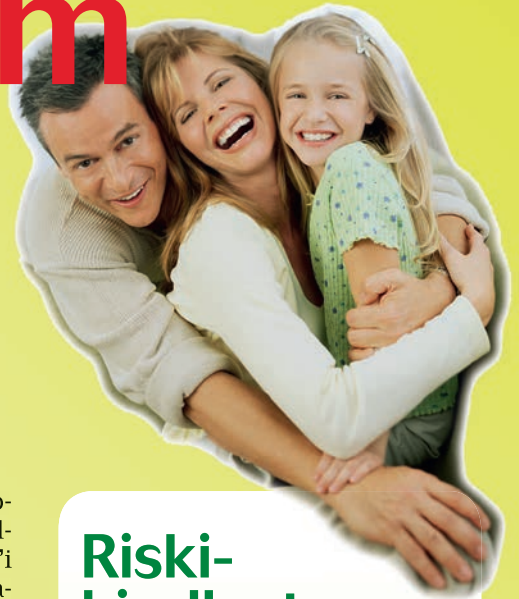
“Mina ei kujuta ette päris linnaelu. Ma olen läbi ja lõhki maapoiss ning mulle tõesti meeldib siin nokitseda ja ehitada,” ütleb Aivar. “Ma pole ka seda tüüpi inimene, kellele meeldiks päris metsa sees elada. Just selline väike koht, kus ümber ka inimesed, on igati tore,” lisab ta.

Järgmisena on Aivaril plaan teha vanast küünist uhke peo- ja puhkeruum, mis võiks väljateenitult kanda peremehe enda nime.

Töö aga ei lõpe Sepamäel kunagi. ☘

Kui juhtub kõige rängem

Kindlustustöötaja hommik Compensa kontoris. Tuleb päeva esimene klient. Naine on mustas, silmad punased ja paistes. Selge, et siin on midagi päris pahasti. Perepea, 37aastane mees, suri kodus diivanil. Äkksurm, ütlesid arstid. Perel on laen ja kaks kooliealist last, naise palk jääb kõvasti alla keskmise.

Mäletan seda meest, esimesel nõustamisel aastate eest oli ta lepingu sõlmimise suhtes kõhklev: ta oli noor, füüsiliselt aktiivne, ei närveldanud, ei olnud stressis, suguvõsas hulle pärilikke haigusi ei esinenud – temaga ei juhtu mitte midagi. „Meil on tööandja teinud kõikidele elukindlustuse,” oli ta kindel. Ei mäletagi, miks ta tookord lõpuks ikka lepingu sõlmis, vist majaehituse tõttu. Naine on tõsises mures: tööandja tehtud kindlustus osutus õnnetusjuhtumikindlustuseks, mis äkksurma ei kata. Kas Compensa ikka maksab raha välja? Vaatame lepingu üle ja koorem naise õlgadel muutub raasuke kergemaks: Compensas oli tehtud elukindlustusleping. See tähendab, et kaetud on ka haigustest põhjustatud surmajuhumid. Vanas rahas miljoni kroonile tehtud lepingust laekub lese arvele kuu lõpuks ligi 64 000 eurot ja tulumaksu sellelt ei lähe. Naisele tähendab see, et vähemalt laenu tasumise pärast ei pea muretsema ning kodu jääb talle ja lastele alles.

Elukindlustusleping aitab

Sarnaseid juhtumeid on aastas liiga palju, et enda või oma lähedaste elu tähelepanuta jätta. Kui sissetulekud kalli inimese surma tõttu hoopis katkevad, näiteks on lahkunu kaaslane lastega kodune või pikalt töötu, seistakse silmitsi tõeliste raskustega. „Lähedase surma korral tuleb endiselt tasuda eluasemekulud, maksta tagasi

laenu ja liisingud ning toita ja koolitada lapsed,” toob näiteid elukindlustuse vajalikkusest Compensa Life'i juhatuse esimees Olga Reznik. Ootamatult ühe inimese kanda jäänud maksukoormusega toime tulemiseks ja kasvõi matusekulude katmiseks on hüvitisest kindel abi.

Compensas saab oma lähedaste inimeste kaitseks sõlmida riskikindlustuse. See on elukindlustus, kus olenemata sellest, kas surm saabub haiguse või õnnetusjuhtumi tagajärjel, maksab Compensa kindlustussumma välja lepingus määratud isikule. Soovime, et leping vastaks kliendi ajas muutuvatele vajadustele. Seetõttu saab Compensas muuta kindlustussummat või lepingule juurde võtta vajalikke lisakindlustusi, näiteks õnnetusjuhtumikaitseid. Kui pere riskid, näiteks kohustused panga ees, aastatega vähenevad, saab valida alaneva kindlustussumma riskikindlustuse. Compensas maksatakse hüvitis lepingus määratud soodustatud isikule, kes saab seda kasutada oma soovi järgi, näiteks tasu pangalaenu.

Reznikul on hea meel, et Compensa kliendid peavad elukindlustust tähtsaks. „Lepingu võiks sõlmida juba varakult ja pikemaks ajaks. Kui oled noor ja terve, on riskid väiksemad ja kindlustusmakse tuleb soodsam. Kord kokku lepitud makse tervisehädade tekkimisel ei kalline,” selgitab Reznik, „Lepingu saab vajaduse puudumisel alati lõpetada.”

Riski-kindlustus Compensasast

- Elukindlustuskaitse alates esimesest kindlustusmaksest
- Vabalt valitav elukindlustussumma
- Lepingule saab juurde võtta erinevaid lisakaitseid, sh õnnetusjuhtumi-, kriitiliste haiguste või täieliku ja püsiva töövõimetuse lisakindlustus
- Kindlustussummat, lisakaitseid ja lepingu perioodi saab muuta

Tutvu tingimustega

www.compensalife.ee

ja küsi lisainfot 610 3000

Compensa Life Vienna Insurance Group SE on vanim elukindlustuselts Eestis. Seltsi eesmärk on aidata oma klientidel finantsriskidega toime tulla pakudes selleks kaasaegseid ja paindlikke elukindlustuslahendusi. Compensa ainuomanikuks on Austria juhtiv kindlustusgrupp Vienna Insurance Group. VIG on suurimaid börsil noteeritud rahvusvahelistest kindlustusgruppidest Kesk- ja Ida-Euroopas, kuhu kuulub üle 50 kindlustuseltsi 25 riigis. Grupp omab kõrget rahvusvahelist krediitireitingut Standard & Poor's A+. Grupi kindlustusmaksete kogumaht ulatub 9 miljardi euroni aastas. www.vig.com

- Roosikrantsi 11, Tallinn, tel 610 3000, avatud E-R 8-17
- Riia 4, Tartu, tel 733 4170, avatud E-R 9-17

- Aida 5, Pärnu, tel 447 3820, avatud E-R 9-17
- Tallinna 19, Viljandi, tel 433 4750, avatud E-R 9-17

COMPENSA
VIENNA INSURANCE GROUP

Kolme põlvkonna Koka talu

Koka talus rassitakse mitmel rindel. Nende loomad on terved ja prisked, põllumaad korras, koduaed suve lõpuni õisi täis. Kõigi tegemiste kõrvalt jõuavad noor peremees Selgur ja perenaine Karin Sepp isegi lavale näitlema.

Tekst **Kristel Kirss**, fotod **Raivo Tasso**

Selles Lasva vallas asuvas tootmistalus saab üsna kohe selgeks, et käbid kannust kaugele kuku. Nagu ehedates taluperedes kombeks, elavad siin kolm põlvkonda sõbralikult koos. Nooremad õpivad vanemalt, ja teinekord ka vastupidi.

Neist esimese põlvkonna ehk Taivo ja Anne Koka järgi on talukoht endale nime saanud. Enam kui 30 aastat tagasi, mil koos tütar Karini ja poeg Tarmoga Lasval korteris elasid,

→ lk 49

Koka talu ümbrus on eeskujulikus korras. Seda ilmestavad suured lillepeenrad ja toredad okaspuud. Noor pere ehitas vanale majale juurde teise korruse, mis ongi nüüd nende päralt.

Tubli tootmistalu elanikud Anne ja Taivo Kook, Karin, Selgur, Liis-Loreen ja Eliise-Mariin ning Pätü. Järjepidevus on talus hinnas. 2004. aastal pälviti Võrumaa parima tootmistalu tiitel, eelmisel aastal saadi tunnustust noortalunikena. Nüüd lisandus Maakodu konkursi kaunima tootmistalu tiitel.

Hilissuviseid õitsejaid ja õitsvaid põõsaid on ka elumaja taga, kus asub varuväljapääs ja väike terrass.

MULTI ONE

More than one

SUUR VALIK LISASEADMEID, ligikaudu 180 tk:
niidukid, mullafreesid, tänavapuhastusharjad, silokahvlid, lumesahad jne ...

agrovaru

AS Agrovaru, Vana-Narva mnt 30/5, 74114 Maardu
tel 633 9290, 505 5344, faks 633 9292
toomas.tarang@agrovaru.ee, www.agrovaru.ee

VÕTA ÜHENDUST:
Toomas Tarang, tel 505 5344

HOOLDUS JA TEENINDUS:
Tallinn, Tartu, Viljandi ja Viru-Nigula.

Igas eas perenaiste suured lemmikud – pardid. Perenaine loodab, et varsti saab suuri pardimune, millest küpsetada suuri kooke.

ihkasid nad talukohta, millest iga päev tööle minnes möödusid. Tookord töötas Anne laudas brigadirina, Taivo oli tunnustatud loomaarst. Soovidel on imeline omadus täituda. Peagi õnnestus perel korterist tallu kolida. Laut võeti kuus lehma ning piima hakati linna kauplustesse vedama. Anne ja Taivo alustatud talust on välja kasvanud kaks põllumajanduslikku ettevõtet: Tarmole kuuluv piimafarm ja Karini lihavesitalu.

Ajal mil oma laut hakkas lehmadele kitsaks jääma, läks naabruses suurfarm pankrotti. Millenniumi ajal osteti farm poeg Tarmo eestvõttel ning seni abiks olnud noor pere hakkas tasapisi tööjärke üle võtma. Nüüd on talu edendamas Karin ja tema kaasa Selgur, ning isegi nende tütreid Eliise-Mariin ja Liis-Loreen on juba hingega talutööde juures. Karini vend Tarmo lööb samuti talu tegemistes kaasa.

Alates sellest, kui pere talupidajaks hakkas, on kodu piirid, talutehnika ja loomapidamine tohutult kasvanud. Praegu on ainuüksi taluhoonete ümber hooldatavat maad 7,5 hektarit, lisaks on

maad veel juurde renditud ja ostetud. Vend Tarmo ettevõttel on 200pealine piimakarjafarm, lisaks noorloomad. Karini talul on rohkem kui 50 lihaveist ja uhked šoti mägiveised. Praegu antakse kahe ettevõtte peale tööd rohkem kui kümnele inimesele.

Ise oma loomade tohtriks

Sel kevadel võeti juurde 10 pardipoega, kes nüüd on juba nii suured, et peaks hakkama munele. "Liis-Loreen andis neile kevadel tunde, õpetas neid lugema. Ja pardid kuulasid teda nii hoolega ja prääksusid vastu. Need linnud on tõelised jutupaunikud!" naerab Karin.

Kõik talu loomad on pererahva südame küljes. Karin on oma veteri-

naarist isa kõrvalt tasapisi nii mõndagi õppinud ning oskab lehmadele poegimisel abiks olla, neid seemendada ning isegi tiinet looma ära tunda. Pere pesamuna Liis-Loreen on ema kõrvalt samuti juba lehma anatoomiaga tutvunud. Selgur, kes oli kord arvanud, et tema ei hakka veiseid kunagi ravima, saab samuti juba süstimisega hakkama.

Paraku tuleb suure loomakarjaga ikka ootamatusi ette. "Ühel õhtul Selgur ütles mulle, et läheme varem tupp, enam ei jõua. Kartsin kohe, et midagi võib juhtuda. Ja juhtuski – olidki loomad aiast väljas. Tuli jälle minna," toob Karin näite.

"Kord helistasid lüpsjad varavalges, et lauta on tulnud vargad," meenutab Selgur muigega. "Nad olid läinud puhkeruumi riideid vahetama ja siis kuulsid laudas samme. Naised helistasid mulle, sest ei julgenud välja minna. Läksin sinna, löin jalaga uksi lahti nagu filmis. Ja ühel hetkel vaatas aiast lahti pääsenud vasikas mulle vastu." Nüüd on farmis öövaht ja kaamerad.

Sageli vajavad lehmad poegimisabi. Kuna uneaeg on kallis, tundub, et

Kivipeenar katab keldrit ja kaunistab kaminatoaga majakest. Esiplaani pruudisõlgedest lillekort.

AKNA JA UKSE MÜÜK NING TOOTMINE
TELEFON +372 329 5650
AKEN@ARUGRUPP.EE

TREPPIDE MÜÜK JA TOOTMINE
TELEFON +372 52 95 718
TREPP@ARUGRUPP.EE

WWW.ARUGRUPP.EE

Sauna alumisel korrusel on mõnus vanaaegse mööbliga sisustatud kaminaruum.

Sauna teisel korrusel on vana Singeri masin, mis kord kuulus Karini isa suguvõsale. See saadi kunagi vahetuskaubana lehma vastu.

tihedamini juhtub neid olukordi, mil lehm ise hakkama ei saa, just öösel. Päeval on vanaisa Taivo see, kes poegima hakkaval loomal silma peal hoiab. Öhtusel ajal võtab Karin valve üle.

Unetud ja tegusad ööd

Üks ammune lugu tuleb noorel taluperel meelde. See juhtus külmal veebruaris, kui kraadiklaas näitas 25 külmapäigalat. Juba oli hulk öid oma laudaloomade tõttu üleval oldud. Viimaks oli tekkinud lootus sõbra silmale saada, kui kell kaks öösel helistas naabrinaine ja palus Karinit appi, sest lehm oli emakas väljas. Nüüd usub abistaja, et sellest juhtumist oleks saanud hea

Aarded

Antiik, kunst, mööbel, hõbe

Rüütli 13, 10130 Tallinn

Mob +372 5666 6611

E-mail aarded@aarded.ee

www.aarded.ee

Teise korruse söögituba.

dokumentaalfilmi. “Helistasin veel ühele naabrinaisele, läksime koos appi. Madalas laudas nõrgas valgusvihus oli lehm laudapõrandal maas ja püsti ei tõusnud. Lehmali oli tekkinud poegimishalvatus,” meenutab Karin.

“Kohe oli selge, et traktori abita me looma püsti ei saa. Panime poegimishalvatusvastase rohu lehmale ära. Seejärel tõin kodust ülestõstmise vintsi, mis käib traktori külge. Paraku oli lauda uks kinni külmunud. Raiusime külmunud virtsa raudkangiga, et ust lahti saada. Uks aga jooksis hoopis siinidelt maha ja jäigi eest ära. Saime traktori sisse, tõstsime lehma püsti, pesime emaka, panime selle oma kohale tagasi. Ja siis, kui see kõik oli tehtud, lehm kõhatas, ning traktoritulede vihus, läbi valge auru, lendas looma tupest välja sinna pistetud tablett – viuh! Seejärel vajus lehm – märg ja virtsane – mulle peale. Tal oli taas halvatus peale tulnud.”

Kui koitma hakkas, tahtis Karin oma lauta pesema minna, et koduseid mitte üles ajada. Ent lauda uks oli varguste hirmus kinni. Paraku oli ka telefoni aku tühjaks saanud. “Aga see lehm jäi ellu!” on Karin praegugi õnnelik. Tagantjärele tunnistab naine, et abistamise lõppfaasis palus ta mõttes, et seda lehma nülge ei peaks. Unetud ööd käivad loomapidamise juurde.

Multš päästab umbrohist

Vaatamata rahututele öödele, suudab pere koduümbruse eeskujulikult korras hoida. Septembri alguseski on nende aias veel palju värve – floksid, pruudisõled, daaliad, kannad ning rebasesabad. “Oleme emaga seda meelt, et roos ei ole ainus lill, mille nimel maailmas ponnistada. Praegu ei olegi meil rohkem kui kaks roosipõõsast,” ütleb Karin.

Lillepeenrad, mis aiaservades ja maja ees krunti ilmestavad, on siin talus suures mahus multšiga kaetud. Karin ütleb, et nii on rohimist vaid kaks korda aastas ehk kevadel ja sügisel. Siiani on papp ja ajalehed, mis koorepuru või kiviklibu alla umbrohutõkkeks pandud, päris hästi vastu pidanud.

Farmi kõrvalt, mida kutsutakse Kuustemäeks, oleks aia teisiti korras hoidmine väga raskeks kujunenud.

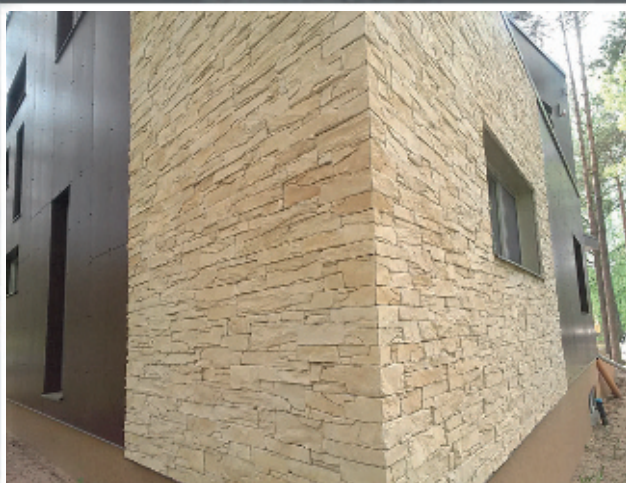
Kunagi lõppes tiigi taga Koka talu maa. Siis kasvas piiriks olnud kraavis võsa. Kui maatükk endale saadi, hakati tegutsema. Kuna Karin unistas veesilmast, mille kohal oleks purre, juuriti

Dekoratiivkivid sise- ja välisviimistluseks

THERMORY termopuit fassaadile, terrassile ja sauna

Dekoratiivkivi ja fassaadilaminaat meie kliimasse

Tüdrukute kodumänguks
on soola ja pipart
liivakastis piisavalt.

MUSKIL PASTA

Näriliste mürk pasta kujul
Kui rott on kuskil, aitab Muskil!

- Kiireim lahendus
- Närilistele eriti isuäratava lõhna ja maitsega
- Õige doseeringuga kasutusvalmis kotikesed – kasutusmugavus garanteeritud!
- Kasutamiseks nii sise- kui välistingimustes

GARDENTOP NISU

Kasutusvalmis näriliste
mürk nisu kujul

- Möjub tõhusalt juba peale esimest söömiskorda
- Väga soodne hind!
- Liigikaaslastel ei teki mürksööda suhtes kahtlust
- Sisaldab mõruainet

* Kasutage rotimürke ohutult.
Enne kasutamist lugege alati läbi
mürgistus ja teave toote kohta.

Saadaval hästi varustatud
aianduskauplustes üle Eesti!

www.selteret.ee
www.facebook.com/selteret
www.viimsiaiaakeskus.ee
www.facebook.com/viimsiaiaakeskus

Liis-Loreenil on oma mängumaailmas peenramaa, kus praegu kasvavad kressid. Koolis kasvatas tüdruk seemnest suureks ja kauniks lilleks daalia. Juhendajast õpetaja Anita Kikas, nagu ka vanemad, on kõrge ja õisi täis tulemusena rahul.

puid, laiendati kraavi ja tiiki ning Selgur panigi veekogu kohale nägusa silla. “Kuna mulle väga meeldib Saaremaa ja ma nangunii eriti kaugemale kodust minna ei saa, siis tegime tükikese saarest oma aianurka,” räägib perenaine.

Nüüd on neil sauna eest tõepoolest rannajoont meenutav maastik, kus kivide vahel kasvavad kadakad. Seal on isegi Leisist toodud suur paat, mille nina piilub vesiroosidega tiigi poole. “Mõnikord istun siin paadis ja mõtlen. Samas on sel veesõidukil oma pass olemas, nii et tegelikult saaks sellega veekogulegi minna,” naerab naine.

Kui ehitistega tegeleb peamiselt peremees, siis aiaplaneerimisega kaks perenaist. Kena kividest teeraja, mis lookleb elumajast saunani, tegi näiteks Karin ise valmis. Paar töömeest olid vaid eeltööde juures abiks. “Esmalt koorisime pinnase ja paigaldasime peenravaiba. Selgur aitas mul tee valgustamiseks juhtmeid siia vedada, ise panin siis LED-lambid, et pimedatel aastaegadel oleks rada hästi näha. Seejärel hakkasin kive ja liiva vaheldumisi paika panema. Nädal aega tööd, ja tee saigi valmis,” kirjeldab ta.

Tarbeed on suhteliselt väike, sest suurema jaoks ei ole aega. Kartulisaa-giga ollakse tänava päris rahul. Pirakad sibulad on viidud koos küüslaukudega sauna teisele korrusele kuivama. Tomateid, viinamarju ja kuumaasikaid saab praegugi veel kasvuhoonest. Suur maasikamaa on hoovist välja kolitud ja veidi väiksemaks koondatud. Siiski kasvab seal nüüdki 500 maasikataime. Võimalusel tegutsevad kõik pereliikmed aias. “Isa hoiab kodus kasvavatel kanadel silma peal. Ema on nii tubli, et teeb meile söögi valmis. Meid on kuus, vend käib ka vahel, sest meil on alati midagi head süüa,” kiidab tütar.

Anne ütleb, et temal ei ole nii head elu Täivoga varem olnud. “Teeme tööd siis, kui tahame, ja kui ei taha, siis ei tee ka. Võime rahulikult lõunauinakut teha ja noored teevad kõik tööd ära,” rõõmustab vanaema. Tervise üle võiks ta kurta, kuid tema pole sellest puust.

Talu armsad nurgakesed

Kogu pere armastab vanavara, Karin ehk teistest veidi rohkem. Ta jutustab elavalt lugusid mööblitükkidest, mis nende kodus on mõnusa koha leidnud. Kõikide kogutud asjade ja mööbli mahutamiseks on keldri peale ehitatud kaminatuppa sisustatud väärivate esemete tuba.

Selguriga koos käiakse sageli vanavara uudistamas, koju tuuakse peamiselt hüljatud ehk kellegi jaoks liigseks osutunud mööblitükid. Mõned mööbliesemed on saadud ka vahetuskaubana.

“Meie suguvõsa vanavara meil eriti ei ole, sest ei mu ema ja isa ei ole ju siit pärit,” kurvastab Karin. On vaid üks suur ja uhke aukiri, mis ripub kaminatoa seinal. See on Karini isapoolse vanavanavanaema aukiri, mis pärineb 1907. aastast ning mille väljastas tublile perenaisele põllumajanduslikul näitusel osalemise eest Vene tsaar. “See on üks väheseid asju, mis meil oma suguvõsa ajaloost alles on,” märgib perenaine.

Hubane kaminatuba oli juunis vägagi populaarne ajaveetmisruum. “Suve alguses oli õues jahe, siis tuli siin söömisi ja kohvitamisi päris sageli ette,” räägib Karin. Ta loodab vaikselt, et lapsed näevad siin ruumis vana aja asju ning õpivad neid väärtustama.

“Kuigi Liisu praegu nuriseb, sest tema toas on kirjutuslaud, mis on Eesti esimese vabariigi aegse Lasva valla sekretäri laud. Ta tahaks tavalist, poest

ostetud, saepuruplaadist lauda,” naerab ema.

Karin ütleb, et Selgur on kõik kehvemas olukorras mööblitükid korda teinud. “Ta on nii põhjalik, korralik ja töökas,” kiidab naine.

Kaminatoa akna kohalt jääb silma omapärane kardinapuuhooldja. See on tehtud kitsesarvedest. Karini vend Tarmo on jahimees ning 12aastase Eliise-Mariini jahikirg olevat samuti väga suur. Ema juba kahtlustab, et tütrest võib saada jahimees. Kuigi võiks arvata, et peretütred selles toas vaid aega veedakski, pole neil selleks vajadust.

Selleks on tüdrukutel Eliise-Mariini ja Liis-Loreeni maailm. See kujutab endast üsna suurt mänguväljakut, kus on kiiged, turnimispuud ning liivakast. Loomulikult ei puudu sealt mängumaja. “Kui issi ütles, et hakkab ehitama, siis tüdrukud joonistasid projekti,” meenutab Karin.

Ema on samuti selle maja üle õnnelik, sest kõik mänguasjad ja ka mõned

kooliasjad, mida õppetöös enam vaja ei lähe, saab mängumajja ära paigutada. “Sellesse tuppa lisandub igal aastal üks riiul,” naerab Karin.

Mängumaja pööningukorrusel on magamiskoht, esimesel saab kodu ja poodi mängida ning vajadusel isegi kirjutuslaua taga õppida. Tüdrukud hoiavad mänguväljaku ja maja käskimatagi korras.

Eliise-Mariin aitab juba ka taluümbruse muru niita ning käib farmis abiks.

Selles talus ei tule lastel arvuti meeldegi. “Liis on isegi öelnud, et arvutitund koolis on kõige jamam tund,” naerab ema.

Koguni majavalvuril on oma maja ja aed, kuhu ta vajadusel, koera enda huvides, kinni pannakse.

Pätu lugu on jutustamist väärt. Üks väga kõhn kooramamma tõi ühe jõulukuu alguses oma poja Koka talu kuuti ja

läks ise minema. “Me saime teada, et kutsika tõi meile naabri koer, kus toitu nappis. Meil oli siis küll koer olemas, aga jätsime ikka kutsika endale. Ühel päeval ütlesid naabrilapsed väga hästi – vaadake, kui suure heateo me teile tegime, me andsime teile nii hea koera!” meenutab Karin.

On imetlusväärne, et loomade ja aia aina kaunimaks kujundamise kõrvalt jõutakse, kui veidi vaba aega on, koos näitlemaski käia. “Praegu on meie näitetrupil käsil Jan Sahmani “Sann”. Laupäeval on taas esinemine,” rõõmustab Karin.

Vahvad kostüümid, mida nad rahvateatris kannavad, on loomulikult nende enda õmmeldud. Sel suvel oli Karini ja Selguri pulma-aastapäev, hoogsalt elades on möödunud 15 aastat. Näitetrupp tuli nende nn kristallpulma rõõmust osa saama. Kingituseks toodi imeilus hortensia. Nüüd on kauni tootmistalu muruplatsil taas üks õitseja rohkem. ✿

*Tegime
tükikese saarest
oma aianurka.*

Puhastumistempeel – saun. Selle teisel korrusel kuivatatakse sibulaid ja ka talvise tee jaoks taimi. Paremal tükike perenaise loodud Saaremaad.

Ööd on siin pimedad...

... aga öös on valgust,
kui kasutad päikesepaneeliga
LED-valgusteid tänaval, aias ja seinal.

www.bisontesolar.eu

Bisontesolar OÜ | Tule 22, Saue | tel 526 4331 | info@bisontesolar.eu

Ohoo
preemia

Nõrga aiandustalu

üllatas puhtuse, korra ja ... bussiga!

Tekst **Kadri Tramm**
Fotod **Sven Arbet**

Nõrga talu väike ja habras perenaine Krista Kukk tuleb kiirel sammul külalistele vastu, jalas botikud. "Juba kolm päeva on siin vahet pidamata sadanud," ahastab ta. Hoolimata sellest, et talu visiitkaart - hiiglaslik lillepeenar - on oma täisilu suvesüdamesse jätnud, on siin silmailu palju.

Nõrga talu pererahvas: Krista, Toomas, kaksikud Annabel ja Annika.

Nõrga talu uhkuseks on suur buss, mille pereisa ehitas elamuks ning mis on koduks nii laatadel käies kui ka pikematel reisidel.

Viljandimaal Suure-Jaani vallas asuva Nõrga talu pererahvas on räämas paigast loonud imekauni koduümbruse, mis annab inspiratsiooni küllastajatele ja tekitab vastupandamatu soovi ka ise midagi sellist teha. Selle talu tootmine seisneb püsilillede kasvatamises ja müümises.

“Eks meie aiakujundus ongi selleks, et inimesel tekiks meeleolu ning ta sooviks siit taimi kaasa osta. See on nagu näidisaed, mis toetab meie tootmist ja taimede müüki,” ütleb Krista.

Aia uhkuseks on suur päevaliiliate ja aed-leeklillede ehk flokside kollektsioon, samuti hulgaliselt hostasid ja helmikpööriseid.

Perenaine avab külalistele kasvuhuone ukse ja küsib, kes tahab esimesena flokside lõhna tunda. Ja see lõhn on tõesti hurmav, samamoodi nagu kärtsroosade flokside õiteilugi.

“Flokside lõhn õhtul ... Käin nagu narkomaan seda sisse hingamas,” ütleb Krista.

Aiasõprade meelispaik

Nõrga talu on aiasõprade seas ammu tuntud koht ning saanud maakondlikuks aianduskeskuseks. Kevaditi toimub siin talus suur rohevahetus, kuhu tulevad kokku Viljandimaa taimehuvilised. Eks ikka selleks, et omavahel taimi ja viimaseid aiandusuudiseid jagada. Igal suvel saavad siin kokku aiasõbrad üle Eesti, et pidada koos traditsiooniks saanud lillepäeva. Nõrga talu teeb koostööd ka Tallinna botaanikaaiaga, näiteks floksinäitustel.

Nõrga talu majatagune müügiplats on nii laitmatult korras, et paneb ahhetama. Taimed on korrektselt reas, iga liik ja sort eraldi, seal valitseb kord ja puhtus. Perenaine Krista on töötanud kunagi kaubanduses ja kaupade väljapanekul on ta perfektsionist. Taimede eksponeerimine on perenaisel põhjalikult läbi mõeldud ning siin pole midagi juhuslikku. Parasjagu ongi käsil taimekastide komplekteerimine nädalavahetuse laatade jaoks.

“Olen töötanud kunagi kaubanduses ja see on mul lihtsalt veres. See on väga oluline, mis värvi taimed teineteise kõrval on. Isegi kui näiteks sellest kastist müün ära mõne taime, siis see leheroheline värv peab olema teiste kõrval. Tänu temale tulevad esile teised taimed,” räägib Krista ja viitab eri värvi taimekastidele.

Müügimaht on nüüdseks pidevalt kasvanud, taimede ettekasvatamine toimub kahes kasvuhuones ja praegu tuleb Krista sõnul otsustada, kas tootmist veelgi laiendada ning võtta tööle palgaline abitööjõud. Seni on taimekasvatuse ja taluümbruse korrashoidmisega saadud hakkama enda perega, ainult suviti on abiks käinud usinad koolitüdrukud.

“See on nüüd otsustamise koht, kuid ehk ei ole praegu veel selleks õige aeg,” arvab Krista. Tõenäoliselt usaldab Krista sisetunnet, sest ta on õppinud majandust ning taimekasvatust sai alguse hoopis hobist, mis pärast seda, kui

**HEAD HINNAD
JA
PARIM VALIK!**

PUITBRIKETT 10 KG 1,79 €/PAKK
ALUSE OSTU PUHUL 1,69 €/PAKK
(ALUSEL 93 PAKKI)

KÜTTEGRAANUL 15 KG 3,70 €/PAKK
ALUSE OSTU PUHUL 3,59 €/PAKK
(ALUSEL 93 PAKKI)

HALUPUU 40 L, KASK 2,99 €/PAKK

PUUMARKET

olho preemia

Lillepeenrad on selles talus
pilgupüüdjad, augusti
lõpus on need küpsetes
sügisvärvides.

sündisid kaksikud – Annabel ja Annika –, muutus pereäriks.

Kümneaastased kaksikud tütreid on juba praegu suureks abiks. Annabel on näiteks üksinda teinud aias huvilistele ekskursioone, tutvustanud taimi ja teinud müügitöödki. Mõlemad tüdrukud abistavad ka lilleklumpide ja peenarde korrashoidmisel ning mõistagi saavad selle eest ka natuke taskuraha.

Koduks on buss

Sünged pilved toovad aga taas vihma ning perenaine kutsub meid nende uude koju – bussi. See on pere elukohaks olnud nädalavahetustel, kui käiakse laatadel taimi müümas. Sel suvel võeti nädal aega puhkust ja põrutati Berliini.

Pereisa Toomas ostis bussi Prantsusmaalt, võttis kätte ja ehitas selle perele elamiseks. Siin on olemas kõik eluks vajalik.

Bussi tagumises otsas on suure aknaga vanemate magamistuba, Seejärel nari kaksikutele, selle vastas duširuum ja WC, siis kööginurk, kus on istumiskoht ja rida kappe. Juhi taga on aga paar toolirida. Peremees ütleb, et buss valmis mullu suveks.

Passi järgi on buss küll sõiduauto, sest selles on vaid 6 istekohta. See tekitas natuke segadust kiirteedel, kus bussid peavad maksma kõrgemat teemaksu. Samamoodi on praamil õigus osta Toomasel sõiduauto pilet.

“Siis tuleb ikka selgitada, et tegelikult on see sõiduauto,” ütleb Toomas.

ohoo preemia

Suvel peetakse Nõrga talus lillepäeva, kevaditi on siin Viljandimaa rohevahetuskeskus.

↓ Talu müügiplats särab puhtusest ning siin pole midagi juhuslikku.

Ratastel majas on olemas kööginurk, laud, diivan, magamiskohad.

Bussis on korralik dušinurk ja WC ning vesi tuleb 500-liitrisest paagist.

Vanemate magamistuba kahe suure aknaga.

Bussi all on 500-liitrine veepaak ja sellega sai pere hakkama nädala. Elektrit annavad akud ning tulevikus on plaanis paigaldada energia saamiseks päikesepaneel.

“Kui laatadel käime, ööbime bussis. Teeme siin süüa, õhtuti saab olla arvutis,” ütleb Krista.

Selles bussis võetakse saapad ja kingad jalast ning käiakse toasussides. Isegi kass Gustaf tunneb siin end nii mugavalt, et tõmbab istmele kerra ja laseb silma looja. ☘

TAMREX

Talve parim pakkumine!

TALVERIIETE KOMPLEKT -15% + TASUTA SOE MÜTS

TAMREX talvejope

art 770-1804

HIND 85.- €

Nägus talvejope on valmistatud vastupidavast, pori- ja vetthülgavast Carringtonist. Tuule ja külma eest kaitsevad pehme fliisvoodriga kõrge krae, eemaldatav kapuuts ja tuuleklapp luku ees. Tagant madalam jope hoiab selja kindlalt soojas. Lukkudega taskud rinnal ja külgedel (töötöendi, mobiili jms jaoks), varrukatel ja lukuliistul punased helkurribad. Kena jope sobib hästi ka sportimiseks või kelgumäele. Värv: tumehall

SNICKERS WORKWEAR
kootud logomüts

art 9084/0400

TASUTA*

TAVAHIND 13.- €

TAMREX talvepüksid

art 771-1804

HIND 65.- €

Soojad talvepüksid on valmistatud pori- ja vetthülgavast Carringtonist. Külma eest pakuvad kaitset kõrge värvel ning tuuleklapp luku ees. Mugavust lisavad elastsed reguleeritavad traksid, kohandatava kummiga vöökoht ja suured küljetaskud. Mõlemal säärel punane helkurriba. Suusapükse meenutavad talvepüksid sobivad hästi ka sportimiseks või kelgumäele. Värv: tumehall

*Ostes Tamrexi talvejope,
(art 770-1804)
saad talvemütsi
TASUTA

*Komplekt
(jope + püksid)

-15%
= 127.50 €
+ tasuta müts

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni 28.02.2015 või kuni kaup on jätkub!

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusesepäi 35 | TARTU Aarala 114, Ringtee 37a | PÄRNU Riia mnt 169a, Savi 3 | RAKVERE Plikk 2 | VIILJANDI Riia mnt 42a | JÕHI Tartu mnt 30 | VÕRU Pliit 2 | VALGA Vabaduse 39 | NARVA Tallinna mnt 19c | HAAPSALU Ehitajate tee 2a | PAIDE Plikk 2

Aiapärl ojakäärus

Madel ja Raivo Pugi peavad käsitöofirmat, kuid meistrid on nad ka aiapidamises.

Tekst **Kaja Kurg**
Fotod **Sven Arbet**

Kehra Ülejõe asumis majadel numbraid ei ole, kuid perekond Pugi maakodu leidmiseks polegi vaja teada täpset aadressi. Kui tee pealt avaneb vaade ojakäärus olevale värvikale ja piltpostkaardilikule aiale, on selge, et oleme õiges kohas.

Madel ja Raivo Pugi on mõlemad kehrakad. Kasvasid siin üles, käisid ühes keskkoolis, abiellusid. Siin Ülejõel oli Raivo kodu. Vanasti oli peaaegu kogu krundil tarbeaed: üle paarikümne õunapuu, pikad read marjapõõsaid, kartul, aia keskel hiigelsuur kasvuhuone. Pärast mehe vanemate surma hakkas pere maja ja aeda oma käe järgi ümber kujundama.

Madel mäletab täpselt, et see oli 15 aastat tagasi, kuna tütar Jane läks sel aastal kooli. Praeguseks on ta juba ülikooli lõpetanud ja alustas hiljuti oma esimest tööaastat õpetajana. Poeg Janno, kes on õest kuus aastat vanem, töötab pangas.

Ennast tutvustades ütlevad Madel ja Raivo, et nad on käsitöölised. Nende loomingut – lambavillast, linast, nahast ja vildist esemeid – näeb Tallinnas Voorimehe tänava poes “Madeli käsitöö”, samuti laatadel. Vanasti ehk n-õ sovhuo-

sialjal töötas Madel kontoris ja Raivo tegeles elektroonikaseadmetega.

Aianduskoolis või -kursustel pole aga kumbki käinud, ehkki seda võiks nii liigirikast ja kenasti kujundatud aeda vaadates arvata küll. “Kõik, nii kujundus kui ka taimeostud on omaenese tarkusega tehtud. Kõik oma teadmised olen saanud raamatutest ja ajakirjadest, aiareisidelt ja laatadel taimemüüjatelt. Keegi pole meid juhendanud,” tunnistab Madel, kauni aia peaaednik.

Kehra elamine on jäänud perele maakoduks, linnakodu on Tallinna serval Iru. Sealgi on kena aed, ainult märksa väiksem.

Krunt, mida keegi ei tahtnud

Kehra aed asub looduslikult erakordselt heas kohas. Sellist maatükki, mida ääristab kahes küljes laia paelana veepegel ja millel on kerge kalak, ihaldaks endale iga aiarajaja. Aga üllatusena selgub hoopis, et omal ajal, kui Ülejõele majahituseks krunte jagati, ei tahtnud Aavoja-äärset tükki mitte keegi.

Raivo meenutab: “Põlati ära, et on liiga madal. Kõik kartsid, et oja ujutab krundi üle. Algaselaadadel oli tõesti paaril kevadel aia tagumine osa vee all.”

Madel on istutanud ojasse vesiroose. “Kõige ilusam on siis, kui vesi on täpselt kaldapiirini ja aed läheb sujuvalt üle peegeldusteks. Vesi on nii puhas ja selge, voolab aeglaselt,” kirjeldab naine. Asjata ei öelda, et vesi muudab aia täiuslikuks.

Ojast saab kastmisvett – torud toovad vee lausa kasvuhuonesse ja selle üle on perenaine

Madel ja Raivo Pugi
oma mõnusa maakodus.

Roosipink aia keskel mattub suve keskel pünastesse roniroosidesse.

Aedhortensia õitseb suve teisel poolel tänuväärsest pikalt.

eriti õnnelik. Ka väliduši all saab nautida Anija valla soodest saabunud vett. Kehras ühineb Aavoja Jägala jõega.

Vanasti oli oja poole kitsam, aga voolav vesi tahab väga oma sāngi laiendada. Uuristab kaldaaluseid, mis lõpuks sisse vajuvad. Raivo: “Kaldaid tuleb kogu aeg kindlustada, muidu oleks siin lõpuks tiik. Olen tagunud kaldale toeks vee sisse poste. Ühelt poolt alustasime kalda kindlustamist maakividega.”

Kunagi palistasid kogu kallast hõbepajud ehk hõberemmelgad. Raivo mäletab hästi, kuidas sinna omal ajal pajuoksad maha torgati. Aga hiiglaseks kasvanud puud tuli maha võtta, sest nende all oli pime nagu džunglis ja puud hakkasid vanadusest juba upakile vajuma. Nüüd on aias kogu päev päike ning ilusat vaadet saavad nautida ka möödudajad.

Õiemustrid ja puuliiliad

Iluaed algab tegelikult juba tänaval värava ees, kus augusti lõpus meie külaskäigu ajal õitsevad vapralt vihmasid trotsides hõõguvpunased pargiroosid ‘Robusta’ ja valge pinnakatteroos ‘Aspirin’. Mõlemad on perenaise suured lemmikud.

Kivide ja puitpalissaadiga ojakallast kindlustades kasutati ära hea võimalus kujundada sinna terrassid püsililledele. Silma jääb matsakaks koosseks püगतud harilik kuusk.

Väravast sisse astudes avanevad pilgule kaunid taimemaastikud. Okas- ja lehtpuudest,

A photograph of two children playing in the rain. On the left, a girl with brown hair is smiling, wearing a bright green raincoat and blue rubber boots. She is holding a colorful floral umbrella. On the right, a boy with blonde hair is wearing a red raincoat and yellow rubber boots, captured in a playful crouching or jumping pose. The background is a lush green lawn with trees.

vihmastel päevadel on ka erksam pool

crocs jaunt kids kolleksioon on
nüüd heledam ja erksam

Crocs jalatsid saadaval:

KRISTINE

ROCCA
AL MARE

SOLARIS

ja veebipoes:
www.BeCool.ee

kauneim aed

Elupuud on sirgunud aastatega võimsateks sammasteks. Põneva kujuga rippoksalise kuuse kinkis Baltezersi puukooli omanik.

ilupõsastest, roosidest, püsi- ja suvelilledest on hea silma ja käega komponeeritud kaunis raam ümber muru ja hoonete. Taimede vahele on pikitud toredaid aiakujukesi, lampe, ilusaid kive. Jalutame ja naudime kogu seda värvi- ja vormiküllust.

Madel tutvustab taimi ja räägib, kuidas peenrad on kujunenud. Päevaliiliate juures kuuleme vahvast nipist: “Külvasin päevaliiliatele toeks

rukkililli, ja kui nad siis ühel ajal õitsesid – rukkililli tuli minu suureks rõõmuks peale siniste ka valgeid, roosasid ja lillasid –, siis oli see koos kollaste päevaliiliatega meeletult ilus.”

Kui inimesel on kunstimeelt – selleta ei sünniks ka kaunis käsitöö –, siis lähedad ideed lihtsalt tulevad ... Nüüd on muretu, rukkililled külvavad edaspidi end ise. Kevadel õitsevad peenral nartsissid, siis on kõik kollane.

→ lk 76

Kena joonega
värvilised
taimevööd
eesaias.

Kui õite ilu sügisel kaob, kaunistavad aeda okaspuude värvid ja selged vormid.

...vee ametlik maaletooja aastast 2008

Balti Puurkaev

www.baltipuurkaev.ee

Veeuringut teostava atesteeringu nr 1082/13
Balti Puurkaev OÜ litsentsi nr 343

- Puurkaevude projekteerimine
- Puurkaevude puurimine
- Puhastuspumpamine
- Veeproovide võtmine
- Puurkaevude passi koostamine
- Veevarustussüsteemide esileht
- Pumbamaja esileht
- Pumba- ja veetorustku paigaldus
- Eriotstarbeliste puuraukude puurimine
- Maakütte kaevude rajamine
- Veeproovid
- Seiretööd
- Kaevude läbipesu
- Kavetööd roomikekskavaatoriga
- Kanalisatsioonitööd
- Septikute paigaldus

tel. 521 7415 või 504 2999

1. Puurkaevu soovijal tuleb kõigepealt kohalikule omavalitsusele esitada puurkaevu asukoha kooskõlastamise taotlus. Taotluse vormi saab kohalikult omavalitsuselt.
2. Puurkaev rajatakse projekti alusel. Puurkaevu projekt tuleb tellida projekteerimise alal hüdrogeoloogiliste tööde litsentsi omavalt isikult.
3. Puurkaevu ehitusloa (ühisveevärgi puurkaevu puhul) või kirjaliku nõusoleku (alla m³ ööpäevas ühe kinnis-asja või kuni 50 inimese vajaduseks) saamiseks tuleb kohalikule omavalitsusele esitada:
  - a) puurkaevu rajamise taotlus
  - b) puurkaevu asukoha kooskõlastus
  - c) puurkaevu projekt
  - d) sanitaarkaitseala projekt, kui selle koostamine on õigusaktide kohaselt nõutud.
4. Kohalik omavalitsus edastab enne ehitusloa või kirjaliku nõusoleku andmist puurkaevu rajamise taotluse Keskkonnaametile kooskõlastamiseks.
5. Puurkaevu kavandav isik tellib puurkaevu puurimise alal hüdrogeoloogiliste tööde litsentsi omavalt isikult puurkaevu rajamistööd.
6. Puurkaevu kasutuselevõtuks peale puurkaevu rajamist tuleb kohalikule omavalitsusele esitada:
  - a) taotlus puurkaevu kasutuselevõtuks
  - b) Keskkonnaregistri väljavõtte rajatud puurkaevust
  - c) puurkaevu projekt
  - d) tõend riigilõivu tasumise kohta
  - e) Terviseameti kooskõlastus juhul, kui rajati ühisveevärgi puurkaev.
7. Keskkonnaregistri väljavõtte rajatud puurkaevu kohta väljastab puurkaevu rajanud isikule Keskkonnateabe Keskus

Roosiline õuetuba: ühel pool katusega kaminanurk, teisel pool klaasitud terrass.

Kõik suvelilled kasvatab perenaine ise. Arhailised pika seljatoega toolid kinkisid lapsed vanematele sünnipäevaks.

Madeli suured lemmikud on aedfloksid. Kuigi pikk floksirida näitab augusti lõpul vaid viimaseid õisi, võib hästi ette kujutada, kuidas siin suvel kõik lõhnas. “Vanasti ei pidanud ma taluaia lilledest eriti lugu, aga nüüd olen hakanud neid väga armastama. Alati, kui linnast siia tuleme, toon esimese asjana midagi tuppa vaasi. Ja ikka seda, mis lõhnab: ebajasmiline, liiliaid, flokse ... Et tuba oleks maalille lõhna täis.” Sügiseste õitsejate hulgast meeldivad perenaisele väga ka kaeralilled.

Liiliapeenra uhkuseks olid sel suvel uued OT-hübriidid, mille kohta Madel ütleb tabavalt “puuliiliaid”. Need kasvavad tõesti tavatult suureks, mõni sort paarist meetrist kõrgemakski. Õiedki on muinasjutuliselt suured ja lõhnavad. “Igavesti uhked olid!”

Roosid õitsesid meeletult

Suvelilledest säravad augusti lõpus aias veel kolased peulilled ning tumeroosad pruudisõled ja begooniad. Kõik suvelilled – neid on peenardes ja lilleanumates tõesti palju! – kasvatab perenaine ise ette, isegi amplitaimed. Osa külvab siin kasvuhuonesse, osa linnakodus.

Madelil on ka oma nipid, et taimed uhkemad kasvaksid. Näiteks paneb ta alatiõitseva begoonia juurikad talveks keldrisse ja kevadel toob varakult kasvuhuonesse kosuma. Suveks kasvavad suure edumaa saanud taimed võimsa õiepalli.

Roose on aias kõikjal, nii eraldi peenardes kui ka pikituna teiste taimede vahele. Roosipink aia keskel mattub suve keskel roniroosi ‘Flammertanz’ õiepunasse. “No küll nad õitsesid sel suvel,” õhkab Madel.

*Pane piknik püsti.
Lase tuulelohed lendu.*

UUS FORD TOURNEO COURIER

> Paindlikult ruumikas viiele

Siruta taevaavaruste poole, aga hoia seatav pagasiriiul ja kõik teised nupukad panipaigad mugavalt käeulatuses. Mis iganes on Su missioon - Ford Tourneo Courier viib kohale. ford.ee

Ford Tourneo Courier hind alates 16 300 €

Info-Auto
www.infoauto.ee

TALLINN Järve Pärnu mnt. 232 tel. 671 0060 infoauto@infoauto.ee
TALLINN Kadaka Kassi 6 tel. 671 0121 kadaka@ford.ee
TARTU Turu 27 tel. 737 1890 tartu@infoauto.ee
PÄRNU Tallinna mnt. 89a tel. 447 2777 parnu@infoauto.ee

CO₂ heide 97 - 124 g/km.
Keekmine kütusekulu 3,7 - 5,4 l/100 km.

[facebook.com/infoautoford](https://www.facebook.com/infoautoford)

Go Further

Ilupeenrad
looklevad värvilise
vööna läbi aia.

Ka 'Hansaland' oli nagu õiemeri, samuti kollaste rooside nurgake.

“Naabrinaine ütles ükskord, et küll sul on ikka palju roose. Tema jutu peale lugesingi huvi pärast põõsad üle ja sain 84. Enne ei saanudki aru, et neid nii palju on. Aga ikkagi ostsin sel aastal jälle palju uusi juurde. See on nagu haigus.”

Innukale huvilisele kingiti kuusk

Aias jalutades torkab silma okaspuude rohkus ja mitmekesisus. Elupuud, kuused, kadakad, jugapuud, ebaküpressid. Erinevad liigid, palju ilusaid sorte.

Maja juures on elupuudest 'Smaragd' saanud 15 aastaga võimsad sambad, kohati on need juba

müürina kokku kasvanud. Madalamal püüab pilku imeilus kollaste võrsetippude ja kena hoiakuga elupuu. “See on toodud Lätist, Riia lähedalt Baltezersist. Oleme sealt ostnud palju okaspuid,” räägib Madel.

Ka põnev rippoksaline kuusk on pärit samast puukoolist. Selle saamislugu oli eriline, nimelt kinkis Baltezersi omanik selle Madelile. “Ilmselt ta nägi, et olen nii innukas huviline. Kutsus eemale ja ütles, et tahan sulle selle erilise kuuse anda.”

Okaspuudega on perenaise sõnul vaid see “mure”, et need kasvavad nende aias liiga kiiresti. Kogu aeg läheb vaja aiakääre okkaliste iluduste ohjeldamiseks, et nad ka teistele taimedele

kauneim aed

Suvelõpu värvi laik aias: peiulilled, pruudisõled, päsmaslilled.

Tumedad okaspuud on heaks taustaks jaapani ülasele.

ruumi jätkaks. Sel suvel visati aga terve kärutäis kadakaid välja, sest “kui kadakas vanaks läheb, pole tal enam tegu ega nägu, seest on pruun ja lõikamine ei aita”.

Tarbeaed on möödunud aegade võrreldes kõvasti taganenud, kuid siia mahuvad ikkagi veel pikad kartulivaod. Pere saab siit oma talvekartuli ja ruumi jääb ülegi – porganditele ja maitsetaimedele, maasikamaale. Loomulikult on siin ka vaarikad, ploomid-kirsid-õunapuud, marjapõõsad. Kõik, mis ühes korralikus maakodu aias olema peab.

Kasvuhoone ehitas Raivo siis, kui vanemad veel elasid, “iseenese tarkusest”. Teigi ise vundamenti, keevitas kokku raudkarkassi. Siin on

Tänu okaspuudele ja igihaljastele pinnakattetaimedele on aias ka talvel palju rohelist.

Nurgake eesaias. "Konnad" tiigikese kaldal tekitavad rahustavat sulinat.

tõeline rõõm toimetada: puhas plaatpõrand, valgustus, automaatselt avanevad aknad, kraanist tulev kastmisvesi.

Purunev klaas vahetati ümber tugeva ja soojust hoidva polükarbonaadi ehk kihtplasti vastu. Kui maikuus oli ühel ööl kuus kraadi külma, ei juhtunud tomatitaimedega midagi.

Koduaias kompostil sirgunud tomatitaimed on vägevad ja viljad on nagu jõmmid. Üks pere lemmikuid on vene sort 'Rozovõi Gigant' – suur, roosa ja hästi magus. Kirsstomateid on punaseid, kollaseid ja musti ('Black Cherry'), neist magusaim on 'Sungold'.

Ka puhkenurk elumaja kõrval on Raivo ehitatud, ainult kamin lasti teha õppinud pottsepal. See on hästi mõnus paik: avar ja valge tänu kihtplastist läbipaistvale katusele. Siin on suur laud, mille taha pikkadele pinkidele mahub ära suuremgi seltskond.

Kõikjal näeb käsitööd, laual olev linik on koguni sajandivanune. Selle käsitsi viljakoti niidist kootud kauni eseme ostis Madel suvel rahvakunstilaadalt Tartu naistelt.

Katusealuses peetakse kõik suvised peod. Üks suurem pidu on alati juuli lõpus, kui on lausa kolm põhjust, mida tähistada: Madelil ja Raivol on nimelt ühel päeval sünnipäev ja pulmadi peeti samal päeval. "Siis on meil ikka korralik tantsuga pidu."

Katusealuse vastu jääb elumaja klaasitud terrass. Kui lükanduksed lahti lükatakse, tekib veelgi suurem peoruum. "Varem oli terrass lahtine, aga meie kliimas on see tülikas – talvel tuiskab täis ja mööbel tuleb sisse tuua. Nüüd on klaasi taga mõnus ruum," kirjeldab Raivo nutikalt välja mõeldud lahendust.

Kogu pere lööb aias kaasa

Madelil ja Raivol on vedanud, et ka tütre ja pojalt meeldib aias askeldada. Nad ongi maast madalast vanemaid aidanud. Janno on praegu põhiline istutaja ja muruniitja, Jane teeb meelsasti kõiki töid. Ema sõnul on ta väga suur aiandushuviline, aga teeb ka imeilusat käsitööd. Janel on tore hobi: ta kogub nukke. Põnev kollektsioon on väljas siinsamas tema toas.

"Kui me midagi uut istutama hakkame, siis arutame enne ikka kõik koos läbi, kuhu ja kuidas. Aga mulle on antud nüüd range keeld, et muru sisse ei tohi panna enam ühtegi taime, tülikas on ju niita," naerab Madel. "Vahel mõni küsib, et kas teil käivad abilised, nii suur aed ju hooldada. Mitte kedagi ei käi, ainult meie pere."

Suvel kulubki kogu vaba aeg aiale. Aga see ongi Madeli ja Raivo meelest tore, eriti sellepärast, et kogu pere lööb kaasa.

Kehtse tulevad kõik meeleldi, sest ka elumaja sätiti renoveerimise käigus oma käe järgi ilusaks ja mugavaks. Kõigil on oma tuba, keldris on saun. Populaarseim koht on aga köögis, mille aknast avanevas vaates on kogu iluaed nagu peal. ☘

TÕELINE ROOTSI KVALITEETMAST

www.vikingmast.com

Tisleritööst ankur

Emmaste valla Kase talul on lootust. Posti pere noorem poeg Jürgen otsustas tiseriametist kodukohta jäämise ankrutega teha ning selle tööga vanavanemate talule hinge sisse puhuda.

Tekst **Kristel Kirss**
Foto **Sven Arbet**

Haapsalu kutsehariduskeskuses tiseriks õppinud Jürgen Post (20) teadis juba kodukandis Emmaste põhikooli lõpetades, et tahab edaspidi puidutööd teha. Kooli puutööringis oli ta alati kohal, õpetaja Indrek Hunt suutis paljusid poisse ja ka teda inspireerida. Seda isegi hoolimata tunnis juhtunud õnnetusest, mil ta oma ettevaatamatuse tõttu kolm tilka verd ja killukese näpust pidi saelauale poetama. “Nüüd oskan palju ettevaatlikum olla,” naerab Jürgen.

Pärast kutsekooli lõpetamist tuli hakata tulevikuplaane pidama. Kuna Jürgen on kiindunud Hiiumaasse, siis ei soovinud ta kuhugi kaugemale töökohta otsima minna. Oma töökojaks valis ta Kase talu laudahoone, mille renoveerimisele kulus noorel mehel kaks aastat.

Toetus aitas soovi täita

Jürgeni ema Pilvi Post räägib, et nad elasidki varem perega selles talus, aga siis sai mere ääres uus kodumaja valmis. Kui vanaema suri, jäi maja tühjaks. “Minu vanaema pidas siin lambaid, meie peamiselt sigu ja kanu,” räägib Pilvi. “Idee rajada lauta puidutöökoda tuli Jürgenil endal. Poiss oli juba väiksenäpust puutöövõimeline, näppas vanaisalt tööriistu ja muudkui toksis.”

PRIA toetusraha abil on nüüd töökoda valmis. Vana laudahoone oli juba üsna viimase pii-

koju jäämiseks

rini lagunenuid. Esimese tööna vahetas Jürgen ära katuse, siis kohendati vundamenti. Põrandad, millelt tohutud koormad sodi ja mulda välja kühveldati ning ära veeti, tasandati ning need on nüüd kena ja tugeva betooni all.

Seinad soojustati ja kaeti puitlaastplaatidega, mis sobivad hästi tiseri tööruumi ilmestama. Laut, mis on sama pikk kui mõne mandriinimese rehemaja, võimaldas ühe katuse alla koondada katla- ja laoruumi, väikese kontori, viimistlustoa ning avara töökoja, kus laastud ja saepuru lendavad.

Toetusrahaga osteti kõik tööks vajalikud masinad ja puidutööpingid.

Kõik puidujäägid, mis üle jäävad, sobib katla alla visata ning saabki tööruum jälle soojem. "Kui PRIAst toetusraha ei oleks saanud, siis ma pidanuks mandrile tööle minema. Nüüd, kui puh-

kust vajan, lähen korraks õunaaeda, söön mõne õuna, jalutan veidi aias ja asun jälle tööle," on Jürgen tänulik.

Tööpuudust noormees esialgu ei karda. Jürgen ütleb, et varsti võib tal isegi abikäsi vaja minna. Tema juurde on mööblit parandada toodud, samas on temalt ka toole ja laudu tellitud. Samuti on tulnud teha uusi uksi, aknaid, aiämööblit ning juba on ta proovinud teiste oskajate kõrval ka paaditegu. "Endalegi tahaks kord paadi teha. Mitte väga suurt, vast võrgupaadi, kuigi ma kalamees ei ole. Aga meri on ukse all," unistab ta. Praegu on töös aknad, mida ei avata. "Lahtikäivad aknad on märksa keerulisemad," tutvustab Jürgen. "Veel ootab tegemist trepp, astmed on virnas ootamas. See on mu elu esimene. Õnneks on mul Emmastes üks tuttav trepimeister, kellelt saan vajaduse korral nõu küsida."

Nagu vanasõna ütleb –
rege rauta suvel –,
tegi Jürgen Post tänava
korda nii ree
kui ka vankri.

Seitse akent saavad kohe valmis, kui klaaspaketid kohale jõuavad. Siis tuleb Jürgenil veel kuus akent kokku panna.

Üldjuhul meeldiks noorele tiserile omanõulist mööblit ise luua. Paraku tuleb rohkem kindla sooviga tellimusi täita. “Mõni on mu noorust nähes alguses kohkunud. Veel ei ole ka tootekataloogi näidata, see on alles koostamisel,” märgib Jürgen.

Suvel saab rege parandada

Jaanipäeval toodi tema juurde tohterdada väga vanad hobustega veetavad sõidukid. Vankri võttis Jürgen juppideks lahti. Ema Pilvi meelest oli selle kokkupanek keeruline, ent noormees sai tööga väga hästi hakkama ning nüüd kaunistavad vanker ja regi juba omanike iluaeda.

Töökojas jääb silma antiikne laud, mis on paksu papiga kaetud, kuid siiski abilauana kasutuses. “Laud kuulus varem Käinas elanud vanemale, aga eelmisel aastal ta kahjuks suri. Ega ma sellel tööd ei tee, ainult toetan asju. Tulevikus, kui selle korda teen, saab sellest ehk söögilaud,” seletab Jürgen.

Uskudes oma oskustesse ja jõusse, loodab noormees kogu Kase talu nii korda teha, et tulevikus saaks sinna ka tulevase pere sisse kolida. “Kindlasti teen kõik aknad ja mööbli ise,” unistab ta.

Praegu pole tal veel kindlat pruudikandidaati, töökoha loomine ja puidutöö on võtnud suure osa ajast. “Aega on selle kiire asjaga,” arwab noormees.

Ema süda rõõmustab juba niigi. “Vanemal pojal ei ole tagasiteed, sest õpib muusikaakadeemias trompetit ning ees terendavad sootuks kaugemad kandidid. Jürgen tahtis kohe kodukanti jääda. Laudahoone on juba lagunemisest päästetud, nüüd on ta elamu käsile võtnud. Ja seda täiesti vabatahtlikult!”

Kase talu renoveeritud lauta sätitud puidutöökoda kandideeris Maakodu kauni maakodu konkursil tootmistalude kategoorias. ✿

Töökoja seinal näeb talu vanu tööriistu. Esiplaanil koolis valminud lõikelaud. See meenutab noorele tislerele koolis saadud õppetunde. Muster on Jürgeni enda tehtud - laud on eri puidutükkidest kokku liimitud.

Lehepuhur

astub reha ja luua asemele

Sügisesele lehelangemisajale vastu minnes on paslik arutleda, milliste vahenditega tüütu ja üsna nüri koristustöö võimalikult kerge vaevaga tehtud saaks. Lehepuhur võib saada sinu abimeheks, mis võimaldab rehad ja luuad kuurinurka jätta.

Tekst **Ain Alvela**, Maalehe ajakirjanik
Fotod **Ain Alvela, repro, Shutterstock**

Aiabutiik OÜ juhataja Toomas Türk kiidab lehepuhuri funktsionaalsust nii kodu- aia koristamisel kui ka paljude teiste puhastustööde tegemisel. Ta soovitab soetada siiski piisavalt tugeva puhumisvõimega riista, sest väga väike ja nõrga mootoriga puhur võib osutuda föönist mitte eriti võimekamaks ning ei aja asja lihtsalt ära.

“Näen iga päev, et paljudel majaomanikel on lehepuhur oma tööriistavalikus olemas ja seda kasutatakse vägagi erinevatel eesmärkidel,” märgib Türk. “Peenikest prahti on aiateedelt, aga ka peenarde vahelt muidu pea võimatu kätte saada. Mõnes kohas tuleb lihtsalt väiksemat õhusurvet kasutada, et killustikku või mulda minema ei puhuks.”

Kiire ja tõhus tööriist

Mootoriga, kas siis kahetaktilise bensiinimootoriga või elektrimootoriga varustatud lehe- ja prahipuhurid on muude analoogsete riistadega võrreldes suhteliselt uued leiutised. Laiatarbekaubaks muutusid need alles kusagil 10–15 aastat tagasi ja nagu ikka selliste masinatega on areng pärast paisu tagant pääsemist ja kasutajate poolhoiu võitmist osutunud tormiliseks.

Lehepuhurite puhul seisneb see areng eelkõige masina gabariitide väiksemaks ja kaalu kergemaks muutumises, aga ka mootori ökonoomsuse paranemises, mürataseme vähendamises, puhumisvõimsuse ehk väljundõhu liikumiskiiruse suurenemises. Ja üha enam pööravad selliste riistade konstruktorid tähelepanu ka ergonoomikale.

Lehepuhuri efekt pääseb kõige paremini mõjule, kui lehtedest ja muust prahist puhas-

Aiabutiigi juhataja Toomas Türk on seda meelt, et lehepuhur on kodumajapidamises asjalik abimees, millega peale lehtede ja prahi kokkukogumise saab teha veel teisigi töid – kas või öösel sadanud kergelt lund teerajalt minema puhuda, pesemisest märga autot kuivatada vmt.

tada kõvakattega pindu, olgu selleks siis asfalt, kõnniteekivi või -plaat, aiatee, plats või garaažisine. Ja iseäranis siis, kui see praht koosneb näiteks männiokastest, kädidest, kivikestest, suitsukonidest, väiksematest puulehtedest jms trännist, mis rehapiide vahelt läbi läheb.

Aia- ja metsatehnika maaletoomisele ja müügile spetsialiseerunud OÜ Saestuudio soovitab, et lehepuhur muudab aedade, pargiteede ja platside prahist puhastamise üksjagu mugavamaks

ja kiiremaks kui suudaks ükski luuamees. Kasutusjuhendis mingeid ettekirjutusi puhastatavale pinnasele ja materjalile pole, kõik sõltub konkreetsest olukorrast ja riista tõhusus tuleb lihtsalt katse-eksituse meetodil proovile panna.

Eks jah – raudreha koliseb kivipinnasel ja on raske, luud kulub kivisillutisel kiiresti, puhuriga saab aga platsi kiiresti ja tõhusalt puhtaks. Aga eks kõik sõltub inimeste valikutest. Lehepuhur vajab regulaarset hooldamist, õhufiltri sagedast

Lehepuhurid-kogujad

LEHEPUHUR HUSQVARNA 125 BVx

- Kodukasutuseks sobiv käeshoitav puhumis- ja imemisfunktsiooniga lehepuhur.
- Mootor kahetaktiline, 28 cm³, 08 kW, maksimaalselt 8000 p/min.
- Kütusepaagi maht 0,5 l.
- Õhukiirus 78 m/sek, õhuvoolu kiirus tiiviku korpuses 13,3 m³/min, õhuvoolu kiirus torus 12 m³/min.
- Maksimaalne lubatud müratase 107 dBA.
- Kaal 4,4 kg.
- Komplektis lehekogumiskott ja multšimistera.
- Hind 315 eurot.
- Müüja Saestuudio.

LEHEPUHUR MAKITA BUB 182Z

- Akutoitega kodukasutuseks ja professionaalseks tööks sobiv käeshoitav lehepuhur.
- Aku pingeline 18 V.
- Õhukiirus 80 m/sek, maksimaalne voolukiirus torus 2,6 m³/min.
- Maksimaalne lubatud müratase 107 dBA.
- Kaal 1,8 kg (akuga).
- Maksimaalne lubatud müratase 94 dBA.
- Garantiiaeg kodukasutuses 24 kuud.
- Hind 76 eurot aku ja laadijata.
- Aku hind 53 eurot (18 V, 1,3 Ah, Li-Ion), tööaeg 12–75 min.
- Müüja Verkter Eesti.

Allikas: OÜ Saestuudio, OÜ Verkter Eesti, OÜ Boxes

puhastamist jne. Luua või reha kasutajal on asi muidugi lihtsam.

Peale puhuri on olemas ka kogumisfunktsiooniga analoogsed riistad – asi töötab põhimõtteliselt nagu tolmuimeja, ühe toruga puhutakse lehed hunnikusse kokku ja teise toruga imetakse kasutaja puusal olevasse kotti kokku.

Mida rohkem funktsioone, seda kallim riist – uudseimal tehnoloogial põhinevate lehepuhurite-kogujate hinnad võivad ulatuda ka 700 euron, kuigi keskmiselt maksavad säärased riistad paari-kolmesaja euro ringis. Seega samas suurusjärgus nagu tuleb välja käia odavamate muruniiduki eest.

Nii ühel kui ka teisel on kettsaagide ja võsalõikajatega sarnane kahetaktiline mootor, väiksematel riistadel 25 cm³ võimsusega 0,75 kW, suurematel profiriistadel on kubatuur 51 cm³ ja ka võimsust seevõrra rohkem.

Türk räägib, et tegelikult on mootori võimsus kõigest üks näitaja, mis määrab kogu lehepuhuri töö n-ö kasuliku võimsuse ja õhu liikumise kiiruse väljundtorus. Nimelt ventilaatorist algav õhukanal on konstrueeritud nõnda, et tekib tsentrifugaalefekt ning õhu liikumine saab sel moel hoogu juurde.

Bensiinimootoriga puhurite (tootjad näiteks Husqvarna, Partner, McCulloch, Jonsered) kõrval toodetakse ka võrguelektri ja akutoitega lehepuhureid (Makita, Bosch, Skil, Gardena, Stiga).

Puhuril on ka puudusi

Kõike seda arvesse võttes tundub, et lehepuhur on küll tõhus riist pargiteede või tänavate puhastamiseks, aga ennekõike siiski selliste töömeeste kätes, kes sellise hooldustegevusega endale igapäevast leiba teenivad. Mõnesaja ruutmeetri suurusel koduaias saab sügislehed kokku ka reha-harja-luuaga ja veel üks mootoriga riist lisaks niikuinii garaaži- või kuurinurgas seisvale muruniidukile, võsalõikajale ja mootorsaele oleks ehk liigne luksus.

Seda enam, et lehepuhuril on ka rida puudusi: kasvava rohu seest õhujuga prahitükikesi korralikult välja ei puhu; ollus, mida koristada tahetakse, peab olema kuiv, sest veidigi vihma- või kasteniiskend okkad ja lehed kleepuvad kangekaelselt teepinnasele, eriti siis, kui sellel juhtub ka natuke liiva olema.

Samuti ei saa tugevat õhujuga tekitavat masinat kasutada rahvarohketes kohtades, sest teatud ulatuses tolmutilvede tekkimisest pole pääsu.

Ent kui ruumi on piisavalt, pinnas sobilik ja prahti palju, siis on lehepuhur muidugi asjalik abimees. Aga eks kindlasti leidub ka inimesi, kes paarisad eurot lehepuhuri soetamiseks paljaks peavad ning pigem käsitsi oma teed ja muruplatsid puhtaks roogivad. Täpselt samuti, nagu on piisavalt ka neid, kes oma töö kergendamise eest on valmis maksma. ☘

Husqvarna® - kui vajad parimat!

560XP

Kettsaagide maailma uus mõõde

X-Torq®

Väiksem kütusekulu ja heitgaaside hulk, mis vastavad maailma karmimatele keskkonnanõuetele

AutoTune

AutoTune tagab tänu automaatsele mootori seadistamisele optimaalse suutlikkuse. See korvab eri kütusetüüpide kasutamisel tekkivatest erisustest, kõrgusest, niiskusest, temperatuurist ja ummistunud õhufiltrist tuleneva mootori töövõime languse

RevBoost™

Järsk kiirendus ning suurem ketikiirus on abiks laasimisel

Air Injection

Õhu eelpuhastus. Tänu tsentrifugaalsele õhupuhastusele vajab filter harvem puhastamist

Väiksemad gürojõud

Liikuvad osad on kerged, tagades lihtsa manööverdatavuse

Õhem disain ja uus käepide

Madal ja nõtke korpus muudab sae mugavalt kasutatavaks, tagab hea ligipääsu. Käepideme uus disain lisab mugavust ja efektiivsust

Kiire ja mugav järelmaksuvõimalus

Reginett Lõunakeskuses – nüüd avaramal pinnal!

Reginett

Lõunakeskus, Ringtee 75, Tartu 50105 tel 734 1945 www.reginett.ee

Gladioolisuve

kirkaimad hetked

'Dzintara Pipe'.

“See on kirjeldamatult hea tunne, kui mõni seemik õitsema hakkab. Siis mõtlen – sellist õit näen mina ju esimesena terves maailmas! See on see, mis aretajat kogu aeg üles kütab uutele tegudele,” kirjeldab gladioolikollektsionäär Ants Aaman.

Tekst **Kaja Kurg**

Fotod **Ants Aaman, Tõnis Saadre**

Tõsisemaid taimefänne tabab sageli varem või hiljem ühesugune kiiks: nad tahavad ka ise aretuses kätt proovida. Nii juhtus ka Ants Aamaniga, kelle uhked gladioolid on Kuusalu kandis ja kaugemalgi hästi tuntud.

Aaviku ja Rätsepa talu – esimene on Antsu ja teine tema isa, samuti Antsu kodu – peenardel sirgunud sihvakaide õietorne soovib rahvas viia suve teise poole sünnipäevadele ja muudele üritustele, 1. septembril rändavad need koolilaste pihkudes õpetajate vaasidesse.

“Jaheda juuni tõttu nihkus sel aastal õitsemine hilisemaks ja sain kooliminejaid korralikult varustada. Augustikuu viimasel Kuusalu taluturul tehti lilletünnid täiesti tühjaks. Aga sageli on koolimineku ajaks suurem osa juba läbi. Gladioolide tippõitsemise aeg on augustis,” räägib Ants. Ta arvab, et sel aastal on läinud müüki, endale tuppvaasi ja kinkimiseks kokku umbes nelisada õisikut.

Magusad üllatused

Antsu paradiis on tema kodukasvuhoones, kus tänavu sirgusid eelmisel suvel ristatud sordid. Kõik hetked, mis õnnestub talutööde vahelt näpata – Ants peab piimakarja – mööduvad siin ja muidugi ka väljas gladioolipeenardel.

Kuna gladioolimaad peab pidevalt vahetama, on osa kollektsiooni mõne kilomeetri kaugusel isakodus Rätsepäl, kus Ants üles kasvas. Vanasti kasvasid iluaias traditsiooniliselt ka gladioolid, ja küllap sealt see “haigus”

Gladioolifänn Ants Aaman ja tema esimene “laps”, tänavune suurim üllatus aretuspeenral seemikute seas. Seeme sai kasvuhoones mulda 10. aprillil, esimene õis puhkes 6. septembril.

alguse sai, mis nüüd, neli aastat tagasi, väga raskel kujul uuesti välja lõi.

“See siin on minu looming,” ütleb Ants, kui astume sisse moodsasse kihtplastist kasvuhoonesse, et vaadata üle selle ühes servas kulgev aretuspeenar. Mujal lokkavad vägevad tomatija paprikataimed, kellukesekujuliste punaste viljadega maripaprika ulatub peaaegu laeni ja näeb välja nagu eksotiiline ilupõõsas.

Ants viipab oma katselapile, mida katavad mõõkjate lehtedega taimevad: “Üle-eelmisel suvel tegin 25 ris-

tamisvarianti, sügisel kogusin seemne, ja sel kevadel, kümnendal aprillil, külvasin siia. Minu suureks üllatuseks on osa jõudnud isegi õitsemiseni. Areng on olnud päris hea. Seda tänu kasvuhoonele, avamaal läheks õitsemiseni kindlasti paar aastat. Tänavu ma kahjuks ei ristanud midagi, sest suvi polnud soodne.”

Ristamise protseduur iseenesest käib lihtsalt, Ants tegi seda lausa põllul: võttis ühe sordi õitelt tolmukaid ja puuderdas nendega teise sordi õite emakasuudmeid.

lillepeenar

'Uralskie skazi'.

'Dave's Memory'.

'Zelta Cauna'.

'Seppuku'.

'Brinumdare'.

'New Rococo'.

'Blivurdeja'.

'Showbound'.

'Admiral Ušakov'.

Piltidel on Ants Aamani gladioolikollektsiooni kaunimad sordid.

Gladiooliseemned. Tublimad kevadel külvatud seemned võivad juba samal suvel aretaja suureks rõõmuks õisi näidata.

Ants Aaman kirjutab sordi nime veekindla markeriga gladiooli lehe peale. Geniaalselt lihtne! Ei mingeid sildikesi peenral, mis võivad kergesti minna segi või kaduma.

Märksa keerulisem on aga eeltöö: “Niisama ei ole mõtet midagi teha, vanemate valik nõuab süvenemist. Gladiooli geneetika on kohutavalt varieeruv. Sa pead teadma enam-vähem, mida tahad. Pead oskama prognoosida, milline nende vanemate puhul võiks olla tulemus ja mis sind ennast vaimustaks. See pole nii, et paned lihtsalt kaks ilusat gladiooli kokku.”

Ants kirjeldab edasi, millised takistused võivad ees oodata: “Kunagi ei tea, kas vanemad omavahel üldse klappisid ja kas viljastumine toimus. Ja järgmine tõrge: võid saada küll väga palju seemet, aga see tõrkab halvasti. Järelikult ei olnud ristamisvariant kuigi elujõuline.”

Ka Antsu aretuspeenral on mõni rida tõesti hõredam. “Näe, osa on sellised väetid, teised jälle äärmiselt jõulised ja mõned koguni õitsevad. Aga see ongi huvitav!” hüüatab mees kirklikult.

Tal on potentsiaali!

Esimene seemik puhkes laupäeval, 6. septembril. Õis, mis avanes, oli helelilla, kergelt tumeneva tooniga, õielehtedel suured valged laigud ja valged kiired, servad kergelt kroogitud.

“Nagu vesivärviga maalitud. Elegantne. Õielehtede kattuvus on väga hea. Olen üldiselt rahul ja isegi kiita saanud,” ütleb autor.

Kuuleme, et ilusal ristan dil on potentsiaali kasvada päris kõrgeks. Kui juba esimesel aastal on õisikus 12 pungat, siis järgmisel on taim tõenäo-

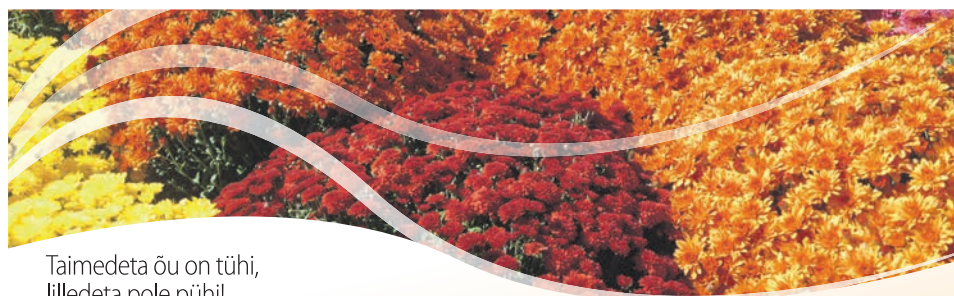
liselt võimeline kasvatama 24–25 õit. Kujutage ette, milline uhke õietorn ta siis on!

Antsul on lillaõielisega suured ootused. “Õieleht võiks küll veidi paksem olla, aga see ongi lilladele ja sinistele omane, et õielehed kipuvad olema õrnemad. Vaatame, mida ta teeb järgmisel aastal. Siit lillade seast tuleb ilmselt palju huvitavat. See ristamisvariant on andnud jõuliselt seemikuid. Vanemate valik oli hea.”

Silma jääb ka üks roosade õitega seemik, mis on katsetaja meelest samuti põnev. “Ristasin kolm varianti, kus üheks vanemaks oli meie Edna Kõivu aretatud ‘Edna’. See on ainuke Eesti sort, mis sai üle maailma kuulsaks.”

Õied ei talu lausvihma

Antsu kollektsoonis on praegu umbes kolmsada sorti. Sel kevadel istutas ta poolsada uut sorti ja umbes sama palju läheb tänava ilmselt kollektsoonist välja.

Taimedeta õu on tühi, lilledeta pole pühi!

NURMIKO AIANDIPOOD – pood otse aiandis!

KÕIK LILLEDEST JA LILLEDELE!

- Lai valik lõike- ja potililli
- Sügislilled
- Lillepotid, potiümbrised ja alustaldrikud
- Keraamika, korvid ja palju muud
- Lilleseade abimaterjalid
- Lilleväetised ja mullad, taimekaitsevahendid jne
- Kõik lilleteenused, pulma- ja matuseseaded

Siis ja Lillari
NURMIKO

NURMIKO AIANDIPOOD
Juuliku tee 3, Saku vald, 75512 Harjumaa

Avatud E-R 8-18, L 10-18, P 10-16

Info tel 6737530,
aiandipood@nurmiko.ee
WWW.NURMIKO.EE

'Happy Face'.

KASULIK LUGEMINE

Kõik vajalik gladioolidest

Neil, kel suurem huvi gladioolide kasvatamise vastu, tasub kodusele raamaturiilile kindlasti hankida tuntud sibullillespetsialisti Andi Normeti hiljuti ilmunud käsiraamat "Maalehe gladiooliraamat". Gladioolide edukaks kasvatamiseks on vaja teada neile sobilikke tingimusi ja arenguetappide iseärasusi. Raamat annabki nõu, kuidas seda ilusat, aga nõudlikku lille kasvatada. Praktiliste soovitusete andmisel on autor aluseks võtnud kohalikud tingimused ja oma kauaaegsed kogemused. Raamatus on ka nimekirjad Eesti oludes hästi vastu pidavatest sortidest.

August oli gladioolide jaoks väga ebasõbralik, sest mitu nädalat aina sadas. Mida on gladioolihuvilistel siit kõrva taha panna?

"Kui ilm on suve lõpus sant, korjake õisikud pealt ära ja hoidke vaasis," soovitab Ants. "Vihmane ilm rikub peenral oleva õisiku niikuinii ja see tuleb ära visata. Kui sajab kolm-neli päeva järjest, on õied esimene koht, kuhu tekib hahkhallitus. Haigus levib õielehtedelt varrele ja sealt mugulsibulasse."

Osa sorte, millel õielehed on paksumad ja tugevad, võivad muidugi hästi vastu pidada. Aga seda tuleb jälgida. "Kui on näha, et veepiiskadest jäävad täpid peale, siis on selge, et õis ei kannata vihma. Gofreeritud õied hoiavad endas eriti hästi vett, see ei taha voltide vahel kuidagi ära kuivada. Alles avanematale õiepungadele ei tee vihm aga midagi, vesi voolab nende pealt ära."

Vihma eest võiks ju katuse teha, see võtab jälle tuule kergesti alla.

Mujal on gladioolikasvatajatel aga veelgi hullemaid probleeme. Näiteks kirjutas Antsule üks sõber USAst, kuidas kõigepealt tulid hirved ja sõid ära veel avanemata õisikuarred, seejärel ilmusid ootamatult metsküülikud, kes jätkasid rüüstamist. Mõnel pool käivad linnud gladioole lõhkumas. Küll on tore, et meil midagi sellist pole ja saab rahuneda oma aias nende suursuguste lilledega tegelda.

Pühapäeva kokaraamat.

Perekondlike lõunate lemmikroad koos valitud jookidega

HEIDI VIHMA

„Pühapäeva kokaraamatus” on 25 menüüd, mis koosnevad pearoast ning magustoidust. Enamasti on pearoaks liha- või kalaroog koos sobivate lisandite ja kastmega, aga vahel ka supp. Menüüsid täiendavad sommeljee Kristjan Markii joogisoovitused. Valdavalt on ta välja valinud üks-kaks pearoaga kõige paremini sobivat veini, lisaks pakub välja ka muid valikuid. Mõnda rooga täiendab paremini hoopiski õlu või kange naps.

„Toidul on imeline omadus inimesi ühendada ja selleks, et pere ja sõbrad ühise söögilaua juurde kokku kutsuda, pole vaja palju. Olen siia raamatusse kokku kogunud retseptid, mis pakuvad maitseelamusi, kuid mille valmistamiseks ei kulu liiga palju vaeva ega energiat. Minu kaks poolt – nii gurmaanlik nautleja kui ka ajasäästlik laisavõitu kodukokk on rahul olnud nii neid tehes kui ka süües.”

Autor

Jõulu- kuulid

ARNE &
CARLOS

ARNE & CARLOS on Norra moeloojad, kes on traditsioonilisi Põhjamaade kudumite mustreid järgides loonud

jõulukuulide sarja, mis on populaarne kogu maailmas. Nad kutsuvad lugeja oma ideedest pakatavasse loomingulisse maailma. Kaunistajõuludeks kodu ja loo oma kätega imeline kingitus perele ja sõpradele. Jõulukuule on imelihtne kududa ja kui sa kord juba alustad, ei suuda sa enam lõpetada. Raamatus on üks lihtne kudumisõpetus ja 55 mustrit. Haara vardad ja alusta kudumist! Arne & Carllose raamatuid võib nimetada käsitööriamatute bestselleriteks. Neil on nüüdseks ilmunud 6 raamatut, mida on 16 riigis müüdnud üle 400 000 eksemplari. „Jõulukuulid“ on nende esimene raamat.

Jutte

JAAN
KAPLINSKI

Selles raamatus ilmub täielik Jaan Kaplinski lühijuttude kogu: seni ilmumata ja vaid ajakirjades ilmutatud jutud, lisaks need, mis ilmusid

1990 kogus „Kust tuli õõ“. Samuti on siia lisatud „Eesti rahva esoteeriline ajalugu“, millest on mõned osad vaid ajakirjanduses ilmunud.

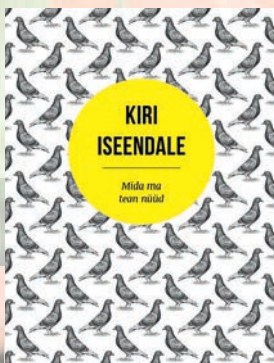

Kodused singid ja vorstid

ANITA
KOIK JA
ERKKI
LAIDINEN

Järjest rohkem on neid, kes soovivad ise kodus vorsti,

sinki ja teisi lihatooteid valmistada. Seoses sellega on tekkinud terve rida korduma kippuvaid küsimusi: miks tekivad puljongi valangud? Miks kestavad purunevad keetmise käigus? Miks vorsti pind jääb suitsutamisel tahmane? Ja nõnda edasi. Nendele ja paljudele teistele küsimustele leiab kodutegija vastused selle raamatu peatükkidest.

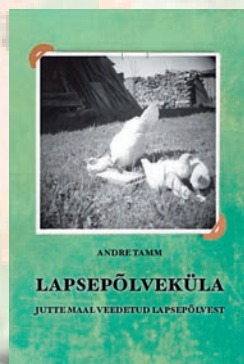

Kiri ise- endale

Toimetanud
TIINA
JÕGEDA

Endale kirja kirjutamine on tuntud võtte psühhoteraapiast. See pole sugugi lihtne ülesanne, proovige

järele. Tasuks ootab teid üllatav kohtumine noore, plaanidest ja ideedest pakatava vahva tegelasega, kes usub maailma ning hoiab vapralt kätt teie salajasematel ja pöörasematel unistustel ka praegu. Selles raamatus avaldavad oma mõtteid kakskümmend tuntut eestlast, kes võtsid vaevaks pöörata pilk ühtaegu nii kaugesse minevikku kui ka sügavale iseendasse.

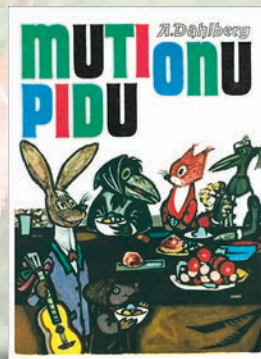

Lapse- põlvküla

ANDRE TAMM

„Lapsepõlvküla“ on seiklusrikas ja ajaloomaiguline lugu ühest õnnelikust lapsepõlvest 1980ndate Eesti külas, kus osake taluaegsest elukorraldusest toimis veel

kolhoosikorra tingimustes. Siin on lapse mõnus igapäevane äraolemine olevikuhetkes, selle kõrval võib aga hoomata vanema põlvkonna vaashoitud ja vastuolulisi tundeid toonase ajajärgu suhtes. Kirjeldan tollast olustikku, lihtsaid külainimesi, loodust ja maatöid. Muidugi ei saanud ma meenutades mööda ka murest, milline on meie pidevalt muutuv maailmas väikeste maakohtade tulevik. Paljudel tegelastel on olemas prototüübid, kuid nii tegelasi, sündmuskohti kui ka dialooge olen mõnevõrra ilukirjandusliku fantaasiaga võrtsitanud. Kogumiku pühendan erilise tänuga oma vanavanematele, kes suutsid sel keerukal ajal tagada oma järeltulijatele kõigiti laheda lapsepõlve.

Mutionu pidu

ALIDE
DAHLBERG

Alide Dahlbergi populaarse lasteluuletuse, milles peopere-mehe Mutionu kostitab oma karvaseid ja sulalisi külalisi,

on illustreerinud Ilmar Linnat.

Kuidas panna mugulsibulaid talveks hoiule

Suve jooksul emasibula külge kasvanud "lapsed" ehk tipikad.

GLADIOOLI-MUGULSIBULA KASVUJÄRGUD: 1. aasta - väikesed mugulsibulad ehk tipikad; 2. aasta - asendus-mugulsibul (annab juba peaaegu täiusliku õisiku); 3. aasta - täiskasvanud mugulsibul. Täisväärtuslik iga on ka neljas ja viies aasta, siis aga mugulsibul raugastub ja tuleb ära visata (kõige õigem on põletada).

Võrktüllist ise ömmeldud säilituskott. Selle kotiga lähevad mugulsibulad kaalium-permanganaadi tumedasse lahusesse tunnikeseks likku, et kõik haiguseosed häviksid. Mugulsibulate ülesvõtmise ajal on kiire ning mugavam on eri vanuses mugulsibulad ühte kotti panna. Tipikad tuleks tegelikult eraldi kotis hoida (vt järgmist pilti).

Kevadel on mugavam tegutseda hakata, kui tipikad on eraldi säilituskotis. Sellepärast, et need tuleb 10–14 päeva varem mulda panna kui suured mugulsibulad: kohe, kui muld on tahenenud. Siis on kasvuaeg võimalikult pikk ja saab ära kasutada kevadist mullaniiskust.

Eraldi säilitades ei pea suurt kotti lahti tegema ja jälle sulgema.

Võrkkotid on lõigatud pikast võrksukast, mida toodetakse sibulate, küüslaugu jm saagi pakendamiseks. Ants Aaman ostis suured rullid hulgemüüjalt Alveron, kuna tal läheb säilituskotte vaja hulгим. Kel gladioole vähem, võivad võrkkotid ka ise ömmelda, sobivat võrktüllit leiab kangapoodidest.

Kindlasti tähistage säilituskotid sordi nimega. Tõmmake ümber kotisuu kleeflint, suruge otsad kokku, kirjutage veekindla markeriga nimi peale ja klammerdage kinni. Veekindlad materjalid on olulised, kuna pakitud mugulsibulad lähevad tunnikeseks desoodelikku likku. Kõik vajalikud vahendid on näha ka pildil.

Klammerdatud kotti on kevadel lihtsam avada kui sõlme lahti pusida.

Aga mida tähendab arv sordi nime juures? Pühendunud gladioolihuvilisele ütleb see palju: esimene number tähistab õie suurust, teine põhivärvi, kolmas mingit eriomadust (nt täpid, laigud, eri värvi serv, põnev lisatoon jms). ✿

Rüütli 14, 10130 Tallinn
tel 644 4744,
641 8350, 641 8285
e-post info@mainedd.ee
www.mainedd.ee

KAUGREISID:	MIAMI – KARIIBI MERE KRUIIS MAAILMA SUURIMA KRUIISILAEVAGA 03.–14.12.2014	H: 2999 €	
	AUSTRALIA – UUS-MEREMAA 15.–30.11.2015	H: 4589 €	
	USA LÄÄNERANNIK: NEW YORK, LAS VEGAS, GRAND CANYON, SAN FRANCISCO, HAWAII, LOS ANGELES 23.05.–06.06; 19.09.–03.10.2015	H: 2999 €	
	UUS! LAS VEGAS, SAN FRANCISCO, LOS ANGELES 20.–28.08.2015	H: 2199 €	
	SINGAPUR – SUMATRA SAAR – LANGKAWI – KUALA LUMPUR 27.02.–12.03.2015	H: 2890 €	
	HONGKONG-MACAU-TAIWAN-FILIPIINID 08.–22.05.2015	H: 2999 €	
	KUUBA – KARIIBI MERE PÄRL – CANCÚN – MEXICO CITY 22.11.–05.12.2014; 27.03.–10.04.2015	H: 3220 €	
	ARGENTINA-BRASIILIA 25.10.–07.11.2014	H: 3699 €	
	HAWAII SAARED 15.–23.11.2014	H: 2999 €	
	EKSOOTILINE LÕUNA-INDIA JA SRI LANKA 11.–22.10.2014; 06.–17.03.2015	H: 1999 €	
LÄHIREISID:	HISPAANIA – (ANDORRA) – PORTUGAL – GIBRALTAR 28.09.–09.10.2015	H: 950 €	
	VELIKIJE LUKI 09.–11.07; 20.–22.08.2015	H: 240 €	
	LOODUSKAUNIS JA LUMMAV PÕHJA-POOLA 13.–16.08.2015	H: 399 €	
	LÕUNA-POOLA – VARSSAVI – KRAKOV – ZAKOPANE 11.–16.07.2015	H: 399 €	
	RÜGEN – VALGETE KALJUDE SAAR 07.–14.06; 24.–30.08.2015	H: 555 €	
	ROMANTILINE VORMSI 30.05; 27.06; 22.08; 12.09.2015	H: 39 €	
	RUHNU SAARELE 17.–18.06; 15.–16.07; 12.–13.08.2015	H: 109 €	
	UUS! SAAREMAA – KAARMA DOLOMIIDI KAEVANDUS – ABRUKA 03.–04.07; 14.–15.08.2015	H: 109 €	
	HIIUMAA KOHVIKUTE PÄEVAD 01.–02.08.2015	H: 99 €	
	MUHUMAA – SAAREMAA JA VILSANDI 30.–31.05; 18.–19.07; 22.–23.08.2015	H: 109 €	
EESTI REISID:	KUREMÄE KLOOSTER – ALATSKIVI LOSS – SIBULATEE 29.–30.08.2015	H: 89 €	
	RÄPINA MÕISA AIAD – PIUSA KOOPAD – SETO KUNINGRIIK 13.–14.06; 18.–19.07; 15.–16.08.2015	H: 89 €	
	PÕHJA-EESTI MÕISAD JÕULUSÄRAS: KILTSI-SAGADI-VIHULA 07.12; 14.12.2014	H: 36 €	
	UUS! KOHTLA KAEVANDUPARK – TOILA ORG – NARVA KINDLUS 07.06; 04.07; 23.08.2015	H: 45 €	
	LINNAPUHKUS:	LONDON – WINDSORI LOSS 12.–16.11.2014	H: 565 €
		VIINI FILHARMOONIKUTE SUVEÖÖKONTSERT 13.–15.05.2015	H: 580 €
		MAAILMALINN PARIIS 22.–25.10.2014	H: 650 €
		ANTIICKNE ROOMA 10.–14.12.2014	H: 650 €
		UUS! DUBAI – ABU DHABI – ARAABIA ÜHENDEMIRAADID 10.–17.11.2014	H: 1399 €

Lõunamaa reisipaketid, soodsad lennu- ja laevapiletid, reisikindlustus. Grupireisid vastavalt tellimusele.

Sügis roosipeenral

Vastne aiaomanik Heli Raamets: "Roosid mu aias õitsevad veel ilusasti. Istutasin sel aastal peenrale mitu põõsast juurde. Nüüd tahangi täpselt teada, kuidas neid talvitumiseks ette valmistada ja kuidas katta, et nad rasked ajad ilusasti üle elaksid."

Tekst **Mart Ojasalu**,
roosikasvataja
Fotod **Sven Arbet**,
Mart Ojasalu,
Kaja Kurg

Eesti on küll põhjamaa, kuid meie laiuskraadil saab täiesti edukalt kasvatada kultuurroose. Väga ränkade ilmaoludega talvi on meil üks-kaks kümne aasta kohta. Tundes rooside talvitamise põhimõtteid, saab aga igaüks sellega hakkama.

Sõltub mitmest asjaolust, kuidas roos talvele vastu peab: tema päritolust, kui talve- ja külma-kindel sort või liik on, millised olid kasvutingimused suvel ja sügisel. Samuti haigustest, talvistest temperatuuridest ja lumeoludest. Tähtsusetu pole seegi, millist talvekatet kasutasite, millal selle peale panite ja ära võtsite.

Rooside talveks ettevalmistamine algab juba suvel: alates juuli keskelt ei tohi neile enam anda lämmastikväetist. Augustist tuleb lõpetada mulla kobestamine. Ka põõsaid ei maksa siis enam lõigata, kuna tugev suvine lõikus soodustab suve lõpus kasvamist, see omakorda vähendab talvekindlust. Ka seenhaigustesse haigestunud roosid lähevad talvele vastu nõrgana.

Roosid peavad talvel paremini vastu, kui saavad eelnevalt karastada ehk kui külm tuleb tasapisi. Äkilised külmad mõjuvad roosi tervisele kahjulikult. Varajaste kergete öökülmade korral, kui temperatuur langeb alla -3° , külmub

rakumahl ära ja purustab veel puitumata võrsete koore. See siiski ei kahjusta taime tervikuna, kuna puitumata võrsed lõigatakse nagu nii enne talve ära.

Tööd enne katmist

Oktoobri algul kärpige lihakaid võrseid. Lõigake ära poolpuitunud ja rohtsed kasvud, et sundida allesjäävaid võrseid enne talve puituma.

Oktoobri lõpupoole, enne suuremate külmade saabumist, kuhjake roosidele 25–30 cm kõrgune kerge mulla kuhi, raske savimuld selleks ei sobi.

Kui rooside kasvukohas on kerge muld olemas, tõmmake see kõplaga taimele peale. Aga kui maa on väga savine, tooge kuiva õhulist materjali juurde ja kühveldage labidaga juurekaela peale.

Enne noppige ära nii maapinnalt kui ka mulla sisse jäävatelt okstelt kõik lehed.

Mullata saab ka saepuru, sõmera liiva ja hõvililaastudega, kuid sellist materjali on kevadel ebameeldiv eemaldada. Seevastu mulla saab kevadel lihtsalt peenrale laiuli tõmmata.

Meie oma roositalus paneme enne muldamist roosipõõsasse ka kuuseoksakesed ja muldame alles seejärel taime üles. Kui mullakuhi on oksakesed, on see õhulisem ja hoiab hulga paremini sooja.

Esimeste novembrikülmade saabudes, kui ilmad on juba püsivalt jahedad, lõigake peenra-roosid tugevalt tagasi, eemaldades kõik puitumata võrsed.

Mullatud roosipõõsast võiks jääda välja paistma 20–40 cm pikkused varred. Kui on jaksu, võib ära lõigata ka kõik lehed.

Kuiva ilmaga pritsige roosivarsi seenhaiguste vastase vahendiga.

Mitu võimalust katmiseks

Oluline on, et kattmaterjali all oleks kuiv, jahe ja õhurikas. Siis ei tule taimedele kallale haigused, mis sageli on hilisema hukkumise põhjuseks.

Talvekatte paksus on sellest, millega roose kaetakse. Eesti mõlemas botaanikaaias tehtud katsetest on selgunud, et mullast, okstest ja lehtedest katete all kõigub temperatuur talvel 0–8 miinuskraadi vahel. Kui temperatuur ei lange alla –10°, talvituvad karastunud roosid hästi.

- **Muldamine koos lume kuhjamisega.** See aitab kuni –20° pakase korral, sobib kobarja pinnakatteroosidele. Lume iseeneslikku kuhjumist soodustavad taimedele asetatud kuuse- või männioksad. Kui lumikate kevadeks väga tugevaks paakub, tuleb veebruaris-märtsis teha sellesse väikesed hingamisaugud.
- **Kuiv-õhuline katmisviis.** See töötati välja Venemaa karmides oludes ning sobib kasutada ka Eestis ja Soomes. Mõte on luua lumikatte all kunstlikult kuiv-õhuline keskkond, mis samas on ühtlaselt jahe. See on roosidele parim talvitumiskeskkond.

Õrnematele sortidele on soovitatav enne muldamist asetada pookekoha ümber mõned väikesed okaspuuoksad ja alles siis muld peale kühveldada.

Õhulises mullakuhi on pookekoht ja võrsed paremini pakase eest kaitstud.

Sügisel ülesmullatud roosid.

Eriti hästi sobib kuiv-õhuline katmine väänroosidele, kelle rikkalik õitsemine oleneb pikade võrsete heast talvitumisest.

- **Kuuseoksad.** Nende soojendav toime on pea olematu, küll aga aitavad nad kaasa lume kuhjumisele ja on kiirgusfiltriks, takistades maapinna sügavat külmumist. Samuti kaitsevad nad taimi otsese külma tuule eest ja moodustavad lume all õhurikka keskkonna.

Talv katuse all

Vaatame lähemalt, kuidas kuiv-õhuline katmine välja näeb.

Kõigepealt mullake roosid kuiva turbaga. Selleks sobib tavaline pakitud kuiv freesturvas.

Müügil on ka mittemärguv katteturvas, kuid see on kallim.

Kuiva freesturbaga mullatud rooside ümber ehitage oktoobris ajutine puitliistudest, plasttorudest või ümarmetallist karkass, millele saab suuremate külmade tulekul laotada vettpidava katte.

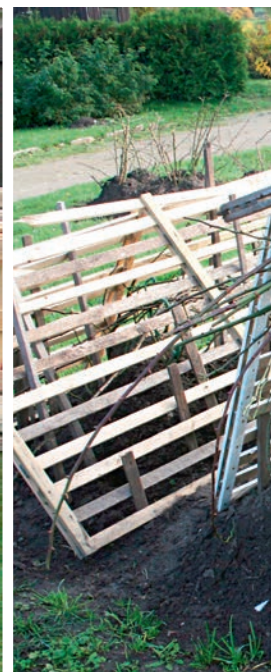
Kuna turule on tulnud uued materjalid nagu õhku läbi laskev peenravaip, tekstiilist maasikakangas ja koormakatted, on otstarbekas neid rooside katmisel abiks võtta.

Kasutage tumedat, s.t läbipaistmatut katet: selle all on talvitumistemperatuur stabiilsem.

Kuigi nimetatud kangad lasevad mingil määral vett läbi, on meie roosid sellise katte all hästi tal-

Kuiv-õhuline katmine. Karkass katab kogu suurt roosipeenart. Roosid on mullatud kuiva freesturbaga. Suurema külma saabudes tõmmatakse üle karkassi koormakate.

vitunud. Kattealune pind on jäänud kuivaks ega ole jäätunud. Karkassil olevast peenra- ja maasikakangast ei lähe vesi otseselt läbi, vaid kangas märgub ja vesi valgub mööda kanga pinda alla, samas kuivab see materjal kiiresti juba esimese tuulekesega.

Kui karkass on ehitatud ja külma saabudes ka kaetud, tuleb oodata veel lund, mis kõik omakorda katab. Kui lund on vähe, kuhjake seda karkassile lumelabidaga juurde. Lumega kaetult püsib vaipkate ka tuulega hästi paigas. Ventilatsiooniks jätke karkassi otstesse väikesed avad.

Sellisel kaetuna elavad roosid üle ka -30° pakase. Oluline on, et turvas katte all ei märguks, sest niiskes keskkonnas turba külmakaitse väheneb.

Pakasekangas ei sobi peenrale

Kui peenravaip ja maasikakangas hingavad, s.t lasevad õhku läbi ka lume all, siis viltjas pakasekangas on taimede peal nagu märg külm vattitek. Paksu poorse tekstiilina imab see endasse suures koguses sajuvett ja vettib Eestis tavaliselt juba detsembris.

Pakasekangas on mõeldud Lääne-Euroopas eksootiliste taimede vertikaalseks katmiseks püstise "kasukana" ehk ümbermässimiseks. Kui üles on jäetud õhutusava, imab ta vähem vett ja kuivab kiiremini.

Meie kliimas sobib pakasekangast kasutada vaid ajutise kattena külmalaine korral. Kui laotate selle kogu talveks roosipeenrale nagu teki, siis selle all Eesti oludes taimed vettivad ja lämbuvad. Kevadel on peenral vaid must mädanenud mass.

Katteks ei tohi kasutada ka kasvuhoonekilet, mille all võib juba veebruaris olla päikese mõjul 10 kraadi sooja. ❁

Mullatud väänroosidele on asetatud karkass, mida kaetakse kas plastkanga või kuuseokstega. Foto on tehtud Tallinna Botaanikaiaia rosaariumis.

Loosiõnn naeratas järgmistele kaardisaatjatele:

Roosi 'Maakodu' võitsid

Virve Kaldam Harjumaalt, Lea Promm Järvamaalt, Kairi Kalk Tallinnast, Peep Paimre Pärnumaalt, Ester Kukk Valgamaalt, Heli Vaher Tartumaalt, Anne Hunt Viljandist, Reet Ojasalu Elvast, Maret Orulepa Läänemaalt, Salme Pärniste Järvamaalt

Roosi 'Anne' võitsid

Siiri Kvell Järvamaalt, Triin Jaska Tallinnast, Ene Raudkats Jõgevamaalt, Herman Kadaver Järvamaalt, Tiiu Meinhard Põlvamaalt, Elvi Lavonen Lääne-Virumaalt, Silvi Laev Läänemaalt, Eili Lehes Võrumaalt, Linda Udeküll Lääne-Virumaalt, Kaia Silm Lääne-Virumaalt, Merike Jõesaar Tallinnast, Leili Jõigisaar Läänemaalt, Ülle Raudnõmm Võrumaalt, Allan Luha Viljandimaalt, Kai Kallasmäe Harjumaalt

Palju õnne võitjatele!

25. MAAKODU

Nutikas aednik lõikab marjapõõsaid juba sügisel

Tekst ja fotod **Kaja Kurg**

Saak on koristatud, kasvuhoone puhastatud, muru niidetud ... aga mahedal sügispäeval tahaks veel aias toimetada. Parim aeg on praegu korda teha marjapõõsad.

Sõstra- ja karusmarjapõõsaid ei lõigata sugugi ainult kevadel. Sügisel on seda isegi märksa targem teha, sest siis pole enam muid aiatöid, mis tagant torgivad nagu kevadel.

Sügisel on aega küll. Kui talv suvatseb tulla alles jaanuari lõpus nagu tänava, siis on alates oktoobrist aiapidaja käsutuses tervelt neli kuud, mille jooksul oma marjapõõsad – ning miks mitte ka ilupõõsad ja lehtpõõsahekid – korda teha.

Tegelikult võib marjapõõsad ära lõigata juba kohe pärast saagiaja lõppu. Allesjäänud pungad saavad siis kogu jõu endale ja hakkavad kevadel kohe hoogsalt kasvama. Varakult lõigates eemaldate koos okste ja lehtedega ka üksjagu haigusetehtajaid ja kahjureid. Aga kellel siis suvel selleks aega on! Siis on aias tuhat muud tegemist.

Ent kui ka sügisel ei jõua kuidagi aiakäärde ja oksasaega aeda, siis on enda rahustuseks hea teada, et nii sõstra- kui tikripõõsaid võib lõigata seni, kuni kevadel neil pungad puhkema hakkavad. Talvel takistavad lõikamist vaid paks lumi ja miinuskraadid.

Kõigepealt mustad sõstrad

Mustal sõstral on kevadel kõige kiirem. Juba esimeste soojade ilmadega hakkavad tal pungad paisuma ja puhkevad. Siis teda enam häirida ei maksa ning sellepärast on hea, kui põõsas on juba varem korda tehtud. Varakevadel tuleb ta vaid üle vaadata: ehk on talve jooksul lumi mõne oksa murdnud ja see tuleb välja lõigata.

Musta sõstra oks on kõige saagikam kolmandal ja neljandal kasvuaastal. Istandustes lõigatakse näiteks kõik üle nelja aasta vanused oksad igal aastal välja. Koduaias võiks sedasama teha, sest mida rohkem on põõsal parimas saagieas oksid, seda rohkem marju saate.

Pärast kuuendat suve tuleks musta sõstra oks aga juba kindlasti eemaldada, sest tema viljakandeiga on läbi.

Vana oksa alumine osa lahus, seal pole enam lehti ega viljaoksi.

Sügisel lõigatud vanade okste asemel kasvavad järgmisel suvel uued tugevad võrsed, millelt saab marju noppida juba järgmisel suvel ehk siis oksa teisel kasvuaastal.

Musta sõstra põõsale on paras, kui tal on 8–12 hästi arenenud põhioksa. Kui olete oma põõsaid igal aastal lõiganud, on nad n-ö vormis, ja piisab, kui eemaldate iga kord 2–4 vanemat oksa.

Suvel kasvanud noortest juurmistest okstest jätke alles sama palju, kui vanu välja lõikasite. Valige noortest välja tugevamad, ülejäänud eemaldage. Jälgige, et alles jätud oksad paikneksid põõsa eri osades, siis on põõsas kenasti tasakaalus.

Võib-olla tuleb eemalda ka mõni külgox, kui põõsas on liiga tihe või kui külgox kasvab sissepoole. Lõigake see ära harunemiskohani. Loomulikult tuleb eemaldada ka kuivanud ja kahjustatud oksad.

Vanemaid oksid järjepidevalt eemaldades kasvab pidevalt juurde noori ja saagikamaid, neil on paremad kasvuolud ning põõsas kannab kogu aeg hästi.

Mitu aastat lõikamata musta sõstra põõsas.

Vanemad oksad on jämedamad ja tumedama koorega, nooremad on peenemad ja heledamad.

1. Saagige kõige vanemad oksad otse maapinnalt ära, ärge jätke tüükaid.

2. Eemaldage ka kõik sellised oksad, mis on vastu maad, kuivanud, murdnud, liiga peenikesed, haigustest ja kahjuritest rikutud, halva asetusega (nt tihedalt üksteise vastas või kui oks hõõrdub vastu teist).

3. Suvel kasvanud noortest okstest valige välja kõige jõulisemad, viletsamad aga eemaldage.

Punased sõstrad

Punase sõstra põõsas on parajalt tihe, kui maapinnast välja kasvavaid oksid on 10–15. Tema lõikamisel on hea teada seda, et uutelt okstelt saab esimesi marju alles kolmandal kasvuaastal, mitte teisel nagu mustalt sõstralt.

Kõige saagikamad on nelja ja viie aasta vanused oksad. Oksa viljakandeiga on 6–8 aastat.

Punaselt sõstralt lõigake samuti igal aastal mõned vanemad oksad välja ja jätke uutest harunemata okstest sama palju alles. Valige välja kõige jõulisemad ja parema asetusega oksad, teised lõigake maapinnani maha.

Hoolduslõikuse ajal eemaldage ka ebasobivalt kasvavad kõrvaloksid, samuti kõik kuivanud, murdnud, liiga tihedalt kasvavad või liiga peenikesed oksad, loomulikult ka need, mida on kahjustanud haigused ja kahjurid.

Valged sõstrad on punase sõstra valgeviljalised sordid, neid lõigake nagu punastiki.

*Oksad lõigake/
saagige maha
mullapinnani, ärge
jätke tüükaid! Need
hakkavad kõdunema ning
on heaks pesitsuspaigaks
haigusetehtajatele
ja kahjuritele.*

Karusmarjapõõsas moodustab hoogsalt juurmisi võrseid ja muutub ruttu tihedaks. Liigsed oksad tuleb eemaldada, et teistel oleks valgust ja kasvuruumi.

Täiesti hooletusse jäänud punase sõstra põõsas. Okstest on saanud jämedad tüved, mis juba sammalduvad. Sellises padrikus on keeruline korda looma hakata. Lihtsam on põõsas täielikult noorendada, s.t maani maha lõigata, et saaksid kasvada noored elujõulised viljakad oksad.

Karusmarjad

Tikripõõsas võib olla sõstardest tihedam, paarikümne oksaga. Ta kasvab aeglasemalt ja jääb sõstrapõõsastest väiksemaks. Samas on tema oksad hulga pikema viljakandeeaga: üks oks annab marju kümnekond aastat. Seetõttu võib põõsas hoida päris vanu oksi. Uus oks hakkab marju andma kolmandal-neljandal kasvuaastal.

Kuna karusmarjal on kalduvus moodustada hoogsalt juurmisi võrseid, muutub põõsas ruttu liiga tihedaks ja vajab harvendamist. Lõikamiseks kasutage pikkade vartega oksakääre, sest ogalised oksad torgivad üsna valusalt.

Hoolduslõikuse käigus lõigake välja, nii nagu sõstardelgi, kõik kuivanud, kahjustatud, lamandunud ja vanad väheviljakad oksad. Kui mõni tikrioks kasvab liiga pikaks, võib seda viienäpu kuni veerandi võrra kärpida.

Tõsine noorenduskuur

Kui põõsad on aastaid olnud hooldamata, tuleb välja lõigata väga palju vanu oksi. Et põõsalle korraga mitte liiga palju haiget teha, eemaldage esialgu vaid pooled vanadest okstest ning järgmisel aastal ülejäänud.

Tugev harvenduslõikus ergutab uute juurmiste võrsete kasvu. Kuna põõsas on nüüd hõredam ja valgust rohkem, saavad nad kenasti sirguda. Musta sõstra noortelt okstelt saab marju juba järgmisel, punaselt ja valgelt ülejäämisel aastal.

Mõne aastaga on põõsas taas vormis ning nüüd tuleb püüda teda igal aastal lõigata. Parem tihti ja vähe, kui et harva ja palju.

Vana põõsa võib korraga ka täiesti maha lõigata, kuid siis ei saa te temalt paar-kolm aastat – kuni uued oksad kasvavad – üldse marju. Nii radikaalse lõikuse korral kuhjake põõsa alla 5–10cm kiht viljakat kompostmulda, et ka pindmine juurestik saaks noorenda.

Tegelikult on mõistlikum raugastunud põõsas hoopis välja kaevata ja istutada uus. Praegu on saada väga palju uusi häid sorte, mida tasub proovida.

Noored põõsad

Sügis on parim aeg marjapõõsaste istutamiseks. Oluline on panna istik veidi sügavamale mulda, kui see potis kasvas: siis tekib varre alaosale lisajuuri ning mulda jäänud pungadest kasvab uusi elujõulisi oksi. Must sõstar pange 5–10 cm, punane sõstar ja karusmari kuni 5 cm sügavamale.

Mida madalamalt istik haruneb, seda parem. Üheaastasel istikul (selle oksad on veel harunemata) jätke istutamisel alles paar-kolm tugevat pliiatsijämedust oksa. Et harunemist kiirendada, võite need poole võrra või isegi rohkem tagasi lõigata.

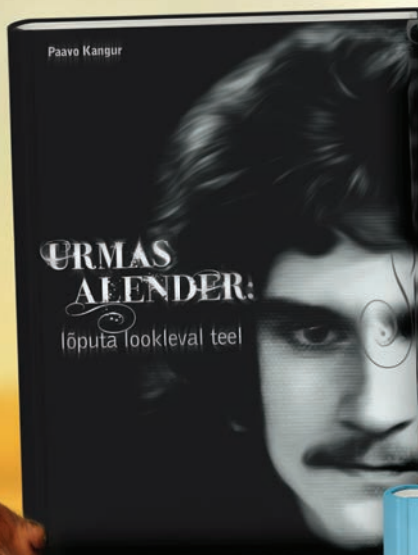
Kui puukoolis pole istikut korralikult kujundatud, lõigake pärast istutamist ise nõrgemad oksad maapinnani maha, nii et alles jääks sobiv arv ilusaid oksi.

Kaheaastasel põõsal on oksad juba harunenud. Temal lõigake ära põõsa sees sissepoole kasvavad liigsed külgoksad. Istutuslõikus sunnib põõsast kasvatama rohkem asendusvõrseid.

Pärast istutamist pole mustal sõstral vaja 4–5 aasta jooksul suuri oksi ära lõigata, punane sõstar ja karusmari saavad rahus kasvada kauemgi. Seni eemaldage vaid kuivanud, kahjustunud ja ebasobivalt kasvavaid oksi. ☘

Marjapõõsaste oksi ei kärbita tipust! Seda tehes hävitate suure hulga õiepungi ning saate vähem marju.

Otsi Rahva Raamatu poodides
oranži märgiga raamatuid,
maksad 2 eest kokku vaid 6 €!

2 = 6 €

valikus üle 80 raamatu!

Kampaania kestab 1.-31. oktoobrini või kuni kaup jätkub.

 Rahva Raamat

 ajakirjade
kirjastus

Soodushinnaga raamatud leiad Rahva Raamatu kauplustest: **Tallinnas** Viru Keskuses, Rocca Al Mare keskuses ja Mustika keskuses ning Pärnu mnt 10; **Tartus** Tasku keskuses; **Pärnus** Port Artur 2 keskuses; **Viljandis** Centrumi keskuses; **Kuussaares** Ferrumi Kaubamajas; **Narvas** Astri Keskuses.

Iga tomat on omamoodi hea

Tekst Kaja Kurg
Fotod Tiit Koha

150 sorti tomateid – see on juba märkimisväärne kolleksioon! Aga just nii palju sorte kasvas tänavu perefirma Mägise Aed kasvuhoonetes.

Aravete külje all Mägise külas Palmiste talus algas aiandusajastu 1991. aastal, kui Vello Peitong selle koha ära – õigemini küll tagasi – ostis. Kunagi oli talu kuulunud abikaasa Viive vanaemale. Viimased rublad enne krooni tulekut said sel moel igati hea kasutuse. Pere kolis Tallinnast ära ja hakati kasvatama köögiviljataimi. Algu ses kapsaid, tasapisi valik aina laienes.

Praegu saab Palmiste talust kevadel kätte kogu komplekti istikuid köögiviljaaeda: tomatid, paprikad, kurgid, kõrvitsad jm, lisaks maitsetaimed ja suvelilled. Valikus on ka erilisemat kraami, nagu füüsaliid, baklažaanid, sidrunhein, suhkruleht.

Kuus aastat tagasi tuli ka tütar Aire Pitk oma perega alaliselt maale elama. Aire on perettevõtte n-ö tegevdirek-

tor ehk asjaajaja ning fännab nii nagu isagi tomaisortide põnevas maailmas surfamist.

Eelmisel aastal oli sortimendis 120, tänavu juba 150 sorti. “Meil on väga palju Vene sorte, sest need on head ja sobivad Eesti tingimustesse. Põhiliselt ostame seemne Seemnemaailmast. Neilt sortidelt, mis pole hübriidsed ehk F₁, võtame ka ise seemet,” räägib Aire.

Kogu tohutu kolleksioon on ära mahutatud viide kilemajja. Kõige uuem sai valmis sel kevadel ja on kõige pikem, umbes 36 meetrit. Uus maja ehitati vana maasikamaa peale ja tänu kilele valmis viimane maasikasaak eriti varakult.

Aire Pitk korraldab aiandustalu Mägise Aed asjaajamist ja naudib tomatisortide mitmekesisust.

ÕÜ Mägise Aia viies killemajas kasvab tänavu 150 sorti tomateid.

TEE JÄRELE

Kuidas võtta tomatisemmet

- Tühjendage seemnekambrite sisu lusikaga (nuga võib seemneid vigastada!) taldrikule.
- Kui seemet ümbritsev sültjas ollus on kuivanud, valage taldrikule veidi vett ja hõõruge seemned lahti.
- Pange seemned sõelale ja loputage läbi.
- Sättige paberile, kirjutage juurde sordi nimi.
- Pärast kuivamist voltige paber kokku ja pange uut külviaega ootama.

Kui tavaliselt kasvavad tomatid kasvuhooes pikkade ridadena, siis Palmiste talus jäävad vahekäigu äärde põiki lühikesed read, igaühes 4–6 taime.

Rea otsas on nimi sordi nimega. Kahe rea vahel on veidi suurem vahe, et saaks taimi hooldada.

Tänu sellisele süsteemile püsib olukord kontrolli all ja alati on selge, mis sort kuskil kasvab. Aga peale selle on iga maja kohta ka plaan: suur papi-tükk nimedega, nii nagu sordid ridadena üksteisele järgnevad.

“Tomatikülvid teeme märtsi algul toas, algul kasvavad taimed päevaval-

guslampide all,” annab Aire lühikese ülevaate tomatihooajast. “Isal on väga hea käsi, tal läheb kõik hästi kasvama. Aga ta jälgib ka kuufaase. Välja istutame tomatid mai lõpus. Selleks ajaks on taimemüük lõppenud ja kasvuhoo- netest istikulavad välja viidud.”

Tomatitele annab rammu eelnevalt mulla sisse kaevatud veisesõnnik. Enne õitsemist saavad taimed kaaliumirohket tomativäetist ja ongi kõik – rohkem mineraalväetist ei anta. “Eesmärk ongi, et tomatid oleksid võimalikult mahedalt kasvanud,” märgib Aire. Kastetakse kord nädalas, aga siis tõesti korralikult. Suured tunnid kastmis-

veega on väljas juba varakult ootel, et vesi jõuaks soojeneda.

Tomatite ostmine käib aiandustalus lihtsalt: võta pang ja korja ise, millist sorti tahad! Kilohind on kõigil ühesugune. Vahva, kui saab sellise värvika saagiga koju minna. Juba teist aastat korraldab Aire Aravetel ka tomatipäeva, kus saab sorte ka degusteerida. Mullune rahva lemmik oli šokolaadikarva Vene sort ‘Tšernomor’.

Uhke tomatikollektsiooni tutvustamiseks palusime Airel ja Viivel valida välja värvide kaupa mõned oma lemmikud või muidu huvitavad sordid. Kirjeldused leiate piltide juurest.

köögivili

'Uhažor'. Põneva maitsega gurmeesort.

'Kositska' kaunikujuline viil on võileival nagu suur lilleõis.

PUNASED TOMATID

1. 'Gransasso Pear'. Pirnikujuline lihatomat, hea leiva peale lõigata.
2. 'Kositska'. Mahe maitse, vähe seemneid. Tänu põnevale kujule väga ilusa ristlõikega.
3. 'La-la-fa' F₁. Ilusate ühtlaste kobaratega sort, viljade kvaliteet püsib pikalt ka pärast noppimist.
4. 'Supersteak' F₁. Magus, lihakas viljas pole tühimikke. Ideaalne lihatomat salatiks.
5. 'Uhažor'. Vene gurmeetomat. Omapärane, veidi suitsune magus maitse, hea lõigata ja näpu vahelt süüa. Pole vesine, aga samas ülimatev. Palmiste talu laste eriline lemmik.
6. 'Šeik'. Väga paksu viljalihaga, sobib hästi võileivale ja ketšupiks.
7. Tundmatu nimega punane kirsstomat, mida on kasvatatud ammudest aegadest.
8. 'Galera'. Madal Tšehhi põõsastomat. Väga maitsev ja väga saagikas: ühelt taimelt võib saada 70-90 vilja.
9. "Lihavõttetomat". Vene sort, mille täpset nime ei tea. Munakujulistel viljadel on suured kollased triibud (tänavu on need kahjuks tagasihoidlikud). Väga efektse välimusega.
10. 'Vladimir' F₁. Seemnepakendil on öeldud, et sort ei valmi üle ja võib kümnekond päeva ka küpsena taimel püsida.

→ Ik 110

'Bolota'. Roheline sort, mis küpsedes muutub veidi kollakamaks. Mahe ja mahlane, paljude suur lemmik.

Sügis on **KASVUHOONE** vahetamise aeg!

Kaar- ja viilkatusega
kasvuhoonete tootmine,
müük ja paigaldus

Polükarbonaadi müük

Osta **kasvuhoone** oktoobris
ja vali endale üks **kingitus** või **soodustus**.
Üks katuseaken või aknaautomaatika **TASUTA**,
paigaldus või transport **POOLE HINNAGA!**

Lisainfo: tel **528 4100, 5838 0100**
e-post **info@ecoslider.com**

www.ecoslider.com, www.polukarbonaat.ee

Kampania kestab kuni 31.10.2014.

'Zolotoe serdtse'.

'Oranže'.

KOLLASED TOMATID

1. **'Karol Sibiri'**. Kopsakatel tomatitel on õrn ja magus viljaliha. Viljadel on tore kuju: otsast terav.
2. **'Oranže'**. Krõmps ja mahlakas, mõnusalt hapukasmagus.
3. **'Zolotoe serdtse'**. Ilusate suurte oranžikaskollaste viljadega põõsastomat. Mahe ja mahlane, võtab janu ära.
4. **'Mandarin'**. Pisike tomat on väga hea ja oh üllatust! - maitse meenutabki veidi mandariini.
5. **'Želtõi gigant'**. Sort valiti sellepärast, et kõigile tundub 'Härjasüdame' kõrvale pakkuda ka muid lihatomateid. Maitse on sama, aga kollane hiid on saagikam.
6. **'Plum Lemon'**. Sidrunikujuliste viljadega mahe-magus ploomtomat. Sobib ka kollaseks ketšupiks.

MUSTAD TOMATID

1. **'Tšernomor'**. 2013. a tomatipäeva rahva lemmik. Mahlane ja mitmekesise maitsega, kus on nii haput kui ka magusat. Ukraina sort, seemnemüüja reklaamib kui delikatesstomatit.
2. **'Tšornõi prints'**. Maheda maitsega hea mahlane salatisort.
3. **'Tsõgan'**. Magus, kergelt hapuka varjundiga mõnus maitse. Väga saagikas.
4. **'Tšornõi mavr'**. Tänavune Aire Pitki lemmik. Omapärane tugev magushapu maitse. Mõnus korruga suhu pista, kuivema viljalihaga.
5. **'Black Cherry'**. Magusad nagu kompvekid, üleüldine lemmik kirsstomatite hulgas.

Mitte ainult kevadine pesakast?

Garden Seasons tooted toovad elu aeda ka sügisel ja talvel

GARDEN SEASONS

Lihtsad ja kindlad söödamajad

Garden Season

Kvaliteetne ja looduslik linnusööt rasvapallidest sihkadeni

Tooted saadaval ka E-POES!

SCHETELIG
LOOME KASVU

AIKAUPADE HULGIMÜÜK
www.schetelig.ee

☎ 6512950

Uued värvikirevad roosid

Firma Tesselaar Plants on alustanud turunduskampaaniat oma uute, mitmevärviliste õitega roosisortide tutvustamiseks. Sellised sordid said alguse 1976. aastal, kui firma Harkness Roses tuli turule oma uute aretistega 'Tigris', 'Euphrates' ja 'Nigel Hawthorne'. Nende loomisel kasutati rooside perekonna kõige iseäralikumat liiki – pärsia kibuvitsa (*Rosa persica*). Kahevärviliste õite ja lihtlehtede tõttu kuulus see kunagi isegi omaette üheliigilisse perekonda *Hulhemia*. Kahjuks ei saavutanud need sordid tookord kuigi suurt menu.

Nüüd on Tesselaar Plants 20aastase aretustöö tulemusena välja tulnud samadest esivanematest aretatud uue roosiseeriaga Sweet Spot®.

Esimesena jõudis müügile kõige värvikirevam aretis seeriast, Sweet Spot® Calypso, mille õites on nii kollast, punast kui ka valget. Uus sort peaks aretajate sõnul õitsema juunist oktoobrini ning kasvama kuni 60 cm kõrgeks. Põõsa läbimõõt on umbes pool meetrit. Seeriasse Sweet Spot® kuulub veel kolm sorti: virsikuvärviline ja punase südamikuga Sweet Spot® Peach, rubiinpunane ja roosa südamikuga Sweet Spot® Ruby ning kollane oranžikaspunase südamikuga Sweet Spot® Yellow. Kõik sordid peaks olema tiheda oksastusega ning sobivad oma kuju ja pika õitseaja poolest ühtviisi hästi nii peenardele kui ka konteineritesse. Ainsa puudusena toovad aretajad välja lõhna puudumise.

Liblikates kajastuvad keskkonnamuutused

Wageningeni ülikooli entomoloogi Michiel Wallis de Vriesi uurimus tõestas, et lämmastikväetiste kasutamine mõjutab tugevasti Loode-Euroopa liblikafaunat.

Kliima, maakasutusviisi ja lämmastikurežiimi muutusi peetakse peamisteks põhjusteks, mis tingivad looduskeskkonna muutusi. Väga sageli saab nende ulatust aga määrata eri liikide esinemissageduse järgi. Michiel Wallis de Vriesi sõnul on tänapäeval väga tavaline olukord, mil kitsalt spetsialiseerunud liigid surutakse kõrvale ning domineerima hakkavad suure kohastumisvõimega liigid.

Sellise liikide vahetumise põhjuseks on tema sõnul sageli lämmastik. Looduses on selle elemendi kättesaadavus sageli üks oluline limiteeriv faktor. Kuna harilikult lämmastikku metsikus looduses napib, on suur osa liblikaliike kohastunud elama lämmastikugaestatud oludes. Lisaks on sellised liigid sageli

ka küllalt paikse eluviisiga, sest selline keskkond on stabiilne ning uute elukohtade otsinguks puudub vajadus. Moodne põllumajandus, liiklus ja tööstus on aga muutnud lämmastiku kergesti kättesaadavaks ning kõige tavalisemateks on seevastu muutunud väga liikuvad liblikaliigid, kelle röövikud vajavad toitumiseks lämmastikurikkaid taimeliike.

Uus trend on jalgrattaaed

Eriti tulihingelised ja jalgrattalembesed aiasõbrad saavad järgmisel suvel oma lemmiktaime kogu aeg kaasas kanda. Nimelt on USAs Atlantas asuv disainifirma Wearable Planter, mis kogus seni kuulsust peamiselt n-õ lillepotiehetega, toonud turule jalgrattale kinnitatava lillepotikese. Potikese kujunduse autor on Colleen Jordan ning need on valmistatud 3D-printeriga.

Kujundajate sõnul on niisugune pott väga vastupidav ja sobib igasugustele ratastele, sest see kinnitatakse jalgratta raamile või juhtrauale kummipaelaga. Samas soovitatakse hoolikalt valida potti istutatavaid taimi. Jalgrattaaianduseks kõige sobivamateks peavad disainerid väikesekasvulisi sukulente.

Kel tekkis huvi, võib tellida sellise lillepoti firma Wearable Planter kodulehelt. Poti hind on sõltuvalt mudelist 35–45 USA dollarit ehk 23–35 eurot.

Suurbritannia vanim puu leitud

Suurbritannias Walesis Sennybridge'i lähistel asuva St. Cynogi kiriku kalmistult avastati saareriigi vanim puu – u 5000 aasta vanune harilik jugapuu (*Taxus baccata*). St. Cynogi jugapuu istutati kunagi nooremal kiviajal pealiku hauakünka põhjanõlvale, aastatuhandeid hiljem ehitati sinna kõrvale ka kirik.

Seni peeti Suurbritannia vaimaks jugapuuks Šotimaal Perthshire'is Fortingalli külas kasvavat 3000 aasta vanust eksemplari, St. Cynogi puu aga ületas senise rekordiomaniku vanuse pea kahekordselt. Andmete õigsuses pole põhjust kahelda, sest uue puu vanuse määramiseks loeti üle ta aastarõngad ja tehti ka DNA-analüüs. Enam kui 40 aastat põlispuude vanuse uurimisega tegelenud Janis Fry sõnul on tõenäoline, et tegu on Euroopa vanima puuga.

lidge jugapuu leidmine on inspireerinud ka Walesi kirikute ühendust, kes alustas iidsete jugapuude kaitsekampaaniat. Neile kirikutele, mille aedades selliseid puid teatakse kasvavat, saadetakse materjale, kuidas nende eest kõige paremini hoolitseda.

Hekilabürintidest mustrid uues sõlmaias

Suurbritannia rahvusfond (National Trust) avas hiljuti Cornwallis Newquay lähistel Trerice'is uue sõlmaia.

Aia teeb erakordseks see, et tavapäraste pukspuude asemel on hekkide moodustamiseks kasutatud hoopis jugapuid. Neid otsustati eelistada, kuna selliste aedade tavapärase hekitaim pukspuu kannatab viimastel aastatel tugevasti nn pukspuu kuivamise all.

Sõlmaia rajamise ideest aia avamiseni kulus veidi enam kui kaks aastat ning valminud aed võtab enese alla u 900 m². Jugapuuistikuid kulus rajamiseks ligikaudu 800. Hekilabürinti muster on inspireeritud Trerice'i häärberi ballisaali laes olevatest mustritest, mis paljastusid restaureerimise käigus.

Trerice'i häärberi hooldaja John Lanyoni sõnul valiti selline aiakujundusviis ja muster,

kuna esialgselt aiast polnud võimalik mingeid kirjeldusi leida. Sõlmaia idee aga sobis suurepäraselt Elizabethi-aegse häärberiga ning saali laest laenatud muster seob aia ja häärberi üheks tervikuks.

Sõlmaed on üks aiakujundusviise, mis kujutab enesest omavahel tihedalt läbi põimunud hekilabürintide mustrit. Selline kujundusviis oli Inglismaal eriti populaarne Elizabeth I valitsemise ajal XVI sajandi lõpul.

400 miljonit naela kodumaise toidu toetuseks

Suurbritannia valitsus kiitis heaks eelnõu toetada kodumaist toitu 400 miljoni Inglise naela (506 miljoni euro) ulatuses ning see on tootjate poolt vaimustusega vastu võetud. Niisuguse ettepaneku tegi Suurbritannia põllumajandus- ja keskkonnaamet (Department for Environment, Food and Rural Affairs ehk Defra) pärast vastava uuringu tegemist.

Defra juhi, meie mõistes keskkonna- ja põllumajandusministri Elizabeth Trussi sõnul kulutab Suurbritannia avalik sektor igal aasta 1,2 miljardit naela (1,5 miljardit eurot) toidule ja joogile ning umbes pool sellest on imporditud. Defra hinnangul oleks sellest kaubast aga suur osa, toetusteks mõeldud 400 miljoni naela väärtuses, võimalik osta ka kodumaalt. Elukõige soovitatakse eelistada lähiümbruses toodetud ning hooajalist toidukaupa.

Peale selle innustatakse kohalikku toitu eelistama ka munitsipaalasutusi, näiteks kohalikele omavalitsustele kuuluvaid kooli ja haiglaid. ☘

Aiasõbrad on sageli valiku ees, kas elada korteris ning pidada suvilat või soetada enesele aiaga maja. Mõlemal variandil on omad plussid ja miinused.

Tekst **Jaan Mettik**
Fotod **reprod**

Aiandus on teadagi aeganõudev hobi. Liiasi tuleb oma aiaaega planeerides kokkuleppele jõuda ka ilmataadiga, sest kui tema soovib sadu, jäävad ära nii muru niitmine kui ka suuremad mullatööd.

Eriti keeruliseks muutub ajakasutus ja aiaharrastus siis, kui kodu ja aed ei asu lähestikku. Seda, kuidas elupaika ja aiaarmastust sajad tagasi omavahel sobitatakse, meenutab J. Böttneri järgi kokku seatud "Aiatöö õpperaamat", mis ilmus kirjastuses Teadus 1913. aastal.

Aed ja elumaja

Wanasõna ütleb: peremehe jäljed wäetawad maad.

Seda ei tule muidugi kobe nõnda mõista, et aiaaega peal wõimalikult sagedaste ringi peab tallama, waid palju enam; olgu see tungiwaks manitsuseks, igapäew aias ringi käia ja igale poole pilku heita, et kõik aiatööd õigel ajal ära tehtaks.

Sellepärast on esimene nõue, et aed elumaja lähedal oleks.

Esimene pilgu pealt ei paista see nõue mõnelegi just iseäranis tähtis olewat, ja meile ehk wastatakse, et aia kaugus elumajast midagi ei tähenda, kui aga aia omanik oma aeda ja aiatööd hästi armastab. Pärast ei ole aga see nii. On aed elumaja lähedal, siis kulub tema ülewaatamiseks kõigest neli, wiis minutit, ja niipalju aega leidub igapäew ja alati walwab siis peremehe silm tööde järele.

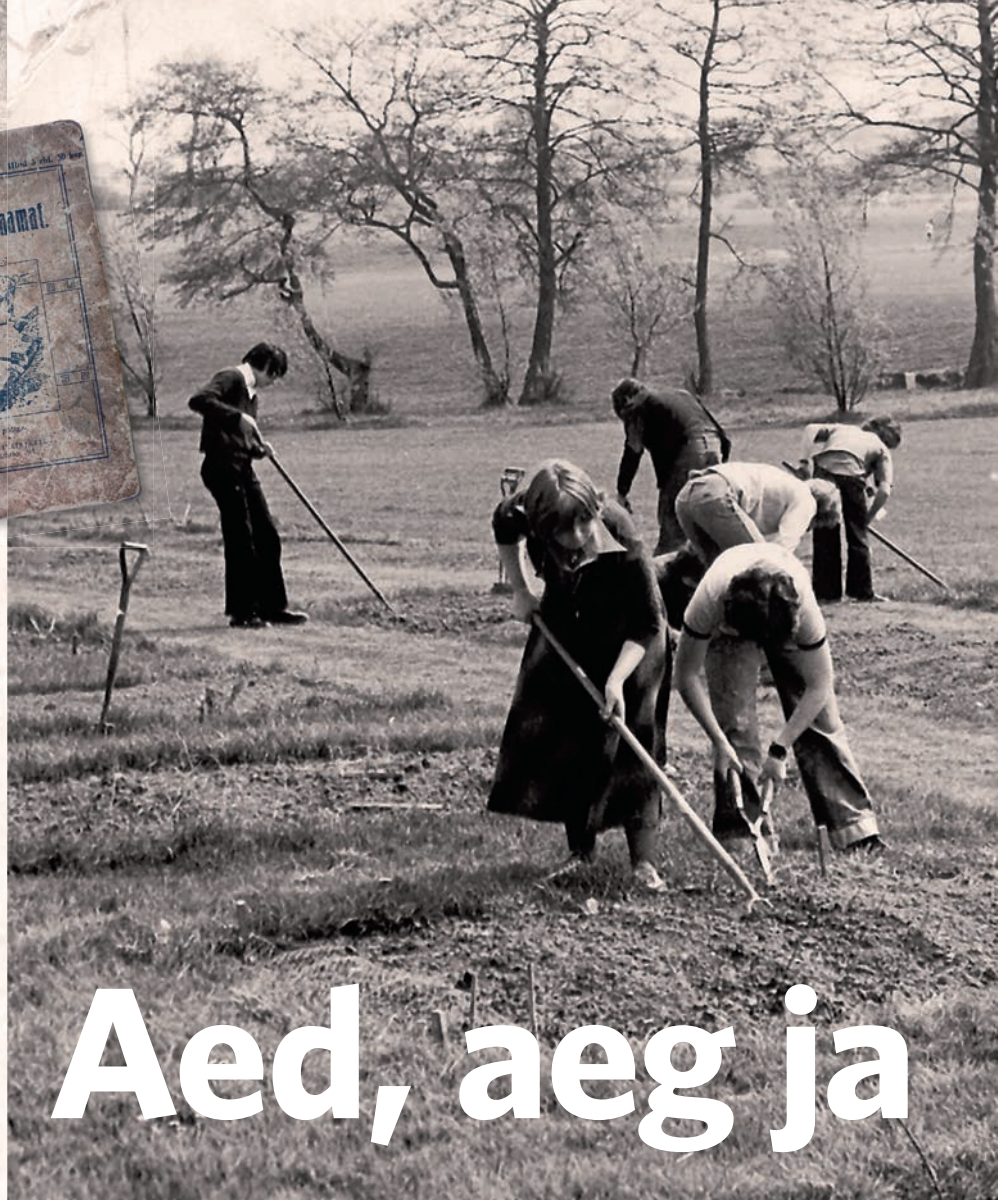
On aga aed majast kaugemal, kulub muidugi juba palju rohkem aega ja tööd wõrward õigel ajal tegemata jääda. Aiatööl on ülepea see halb külge, et õigel ajal tegemata jäänud tööd ikka kahju sünnitawad. Aed on otsekui üks osa elumajast ja sellepärast peawad nad labutamata olema.

Aiasõbra maja ilmutab juba oma wälimusega, et ta aiaaega labutamata ühenduses seisab. Seal on näituseks rõdu wäänkaswudega kaunistatud ja nõnda korraldatud, et peremehe perekonnal wõimalik on igal ajal seal wiibida.

Aed ja elunautimine

Pealegi ei ole aed mitte üksnes töötamiseks, waid ka elu maitsemiseks. Meie soovime wärske õhu käes wiibida ja lillede tarkamisest, pungade pubkemisest, lindude laulmisest rõõmu tunda, tahame walminud maasikaid noppida, punase redise mulla seest tõmmata; meie tahame kewadel ja sügisel esimesed ja wiimased ilusad päewad aias mööda saata. Aed olgu meile laiendatud eluruumiks. Seda on ta üksnes siis, kui elumaja keset aeda seisab, igast uksest otse aeda pääseb ja elumaja ning aia ühendamiseks lahtised rõdud ehitatakse.

Maja libtsate seinte äärde wõib ka spaleerisid (tugipuid) istutada. Ja et selleks otstarbeks seinte külge löödud latid kaua ja alati ilusad seisaksiwad, wärrwime nad õlirwärrwiga üle, muidugi mitte karjuwa, waid maheda wärrwiga.

Aed, aeg ja

Aias tuleks iga päev ringi käia ja vaadata, et kõik aiatööd õigel ajal ära tehtaks.

Tehnika areng aitab

Tänapäevased transpordivahendid on võrreldes sajanditaguse eluga muutnud aia ja kodu eraldi paiknemise palju lihtsamaks. Kui võimalikke liiklusumikuid mitte arvestada, pole soovi korral mingi probleem igal suveõhtul

aiamaja

Perekonnal peaks olema võimalik igal ajal rõdul viibida.

mõnekümne kilomeetri kaugusele aeda hooldama sõita.

Ometi on mõned asjad samaks jäänud. Kui iga päev – hommikul ja õhtul – pool tunnikest aias toimetada, saab palju asju kerge vaevaga tehtud. Kui need tööd kogunevad aga nädalavahe- tesse, on summaarne tööaeg enamasti palju pikem.

Kiire abi

Lisaks nõuavad paljud aiatööd kiiret reageerimist. Kui mõnele haigusele või pahalasele kohe jaole ei saa, võib hili- sem kahju olla pea korvamatu. Sama oluline on ka näiteks taimede õige- aegne toestamine ja õigeaegne rohi- mine. Kui üheaastased, kiirelt viljuvad umbrohud jätta varakult välja tõmba- mata, täiendavad nad teie aia mullas olevat seemnepanka rohke lisaga, mil- lest tähtsavad tõusmed võivad teid “rõo- mustada” veel mitu aastat hiljemgi.

Kui kaalute, kui kaugusele kodust suvila soetada, või kas seda üldse teha, tuleb arvestada ka sellega, mida seal teha soovite ning kui sageli saate seal käia. Kui tahate pigem puhata, võite

↑ Õigel ajal tegemata jäänud aiatööd sünnitavad ikka kahju.

→ Aed pole pelgalt töötamiseks, vaid ka elu maitsmiseks.

valida mõne kaugema paiga, kui soovite aga aktiivselt aiandusega tegeleda, tasuks uurida aiarajamisvõimalusi lähie- ümbruses. Peale kauguse peab arves- tama ka sellega, milline on teie tule- vase maakodu looduslik asukoht.

Näiteks kui teie suvila asub Põhja- Eesti paekaldal või Saaremaa kivisel rannaniidul, pole muruniitmine proble- eem. Piisab, kui käite õuemuru paar korda aastas niidukiga üle. Kesk-Eesti viljakatel muldadel ei tule midagi sel- list kõne allagi. Pruugib vaid üks näda- lavahetus niitmist vahele jätta, kui

ongi hein rinnuni. Samas on ka ran- naäärsetel suvilatel oma miinused – kui teil pole võimalik keeduviljapeenraid regulaarselt kasta, pole lahjal klibu- mullal mõtet kasvatada ei salatit ega rediseid. Need kiirekasvulised kultuurid vajavad palju vett, ning kui teil pole võimalik seda neile tagada, on saagi ikaldumine peaaegu kindel.

Loomulikult on alati ka võimalus kokkuleppele jõuda lahkete naabri- tega, kes teie äraolekul krundi eest hoolt kannaks, kuid see pole enam päris oma aed ... ✂

Pitsu andis ärile nime

Kui mandriinimestelt küsida, mis on pitsu, vastab umbes üheksa kümnest: "Väike koer muidugi!" Pole siis ime, et Hiiumaa suurimasse käsitööpoodi tuldi esialgu sooviga loomi vaadata või oma lemmikule toitu osta.

Tekst **Helju Koger**
Fotod **Sven Arbet**

Pitsu poe omanik Lille Mäeumbaed tunneb end igal kevadel nagu suvehiidlaste vanaema. Neljandat aastat tegutseva poe kõige innukamad ostjad on just suvehiidlased, kellega väiksel saarel juba tuttavaks saadud. Nii tulevad nad suve saabudes tere ütleva ja uurima, mis Lill-lil tänavu uut põnevat pakkuda. Tihtilugu peetakse silmas hiiu huumoriga tehtud asju, mida sõpradele kaasa viia, nagu sääse pesakast, soolalammast või hiiu keele sõnastik.

Suvekodust lahkudes käiakse jälle poes hüvasti jätmas, seejärel väheneb ostjate arv silmanähtavalt. Hiidlased teevad ise palju käsitööd ning agaralt ostma ei kipu. Aga kui suvitajail jääb midagi meelepärast soetamata, ei pea nad enam järgmise kevadeni ootama. Nüüd saab soovi rahuldada Pitsu netipoes, kus ostjate arv kasvab tavaliselt sügisel ja jõuab haripunkti jõulude ajal. "See aitab äri vee peal hoida," kiidab Lille e-poodi.

Koju Palukülla väikest puutöököda rajades Lille Mäeumbaed ja tema kaasa Vendo Liit ärile veel ei mõelnud. "Pigem nägime seda pensio-

nisambana, aga kujunes hoopis elatusallikaks," meenutab Lille.

Kõigepealt hakkaski osavate kätega mees tegema pitsusid. Pitsuks kutsutakse Hiiumaal väikest pinki. Pliidisuu ees pitsul istudes on hea tuld teha, lüpsipitsu kuulub lauta, peenrapitsu muudab rohija töö mugavamaks.

Nimistus tosin pitsut

Kui osäühingut registreerima hakati, ei tulnud perel mõttesegi sellele muud nime panna kui Pitsu OÜ. Oli ju pisikeste pinkide hea minek andnud põhjust äri arendama hakata. Nüüdseks on toodete nimistus peale mööbli ja pisemate puidust esemete vahelduva eduga tosinajagu pitsut. Parasjagu ei leia poest näiteks kolepitsusid, mis on tehtud lihtsast servamata lauast.

Tavaliselt meisterdatakse väike pink männipuust. Istme sees on auk, kuhu seda teise kohta tõstes hea käsi sisse pista, all põikpuu. Pingid lakitakse üle või siis peitsitakse tumedaks.

Pehmed pitsud on juba uhkemad asjad. Neid on mitut moodi, eriti ilusad on kaetud seeliku triibukangaga ning saad valida, kas võtta näiteks Pühalepa või Reigi seelikumotiiviga iste. Aga pehmeks teeb pitsu ka lambanahk, samet või velvet.

Vanematel inimestel on madalalt istmelt raske tõusta, nende meelest võinuks pingid pisut kõrgemad olla. Esialgu tegi Vendo seesuguseid tellimise peale, nüüd on kõrgemad pitsud ka müügil ja neil on hea minek.

Kastiga pitsul on mitu otstarvet. Köögis võib sinna silma alt ära panna harja ja kühvli, lapsed kokku koguda mänguasjad. "Ja mees pista peitu õllepudeli," täiendab muheledes Vendo.

Kudumispitsul on kasti sees auk, kust lõng läbi käib. Nii ei veere kerad kudumise ajal mööda põrandat laiali. Peenrapitsul on aga talla all laud, et iste mulla sisse ei vaju.

Eriti armsad on pisikesed lastepitsud, mida on mitut liiki. Triibuliste istmelaudadega pingikesi teeb Vendo lepa- ja haavapuust. Haab on hele ja lepp pruunikas, erinevaid puiduosi kokku liimides tulebki triibuline iste. Just lastepitsude puhul kasutatakse ka salvrätitehnikat. Salvrätidelt leitakse kena motiiv, mis siis puidule kantakse ja üle lakitakse.

Kui sõbranna on liiga palju kaalu kogunud ja üritab sellest lahti saada, on ülim aeg kinkida talle pepupitsu. Selle müük-ost pakub alati palju nalja. Pingil on istmiku kuju, ja kõigest, mis üle ääre ulatub, tuleb lahti saada.

Kui Lill-lil eelmine töö saarel otsa sai, otsustas ta täita oma ammuse unistuse. "Soov kangakudumine selgeks õppida tiksus mul ammu

↓ Kastipitsusse võib peita mida iganes.

Lille Mäeumbaed oma lemmiktegevuse juures.

kõrva taga. Meie peres kangakudujaid polnud, isegi kangaspuid mitte. Elu viis kolmeks aastaks Tallinna tööle, seal kursustel tegin kangakudumise põhitoed endale selgeks,” jutustab naine. Tagasi tuli ta juba mõttega seada sisse kangatuba ja hakata ka kursusi korraldama.

Täitunud unistus

Esimesed kangaspuud osteti. Kuulutuse peale tuli mitu pakkumist, paraku olid mõned teljed koitanud, paljud poolikud. Karta oli, et tuleroaks võib neid veel minna. Sellest sai alguse telgede päästmise aktsioon.

Hiiu rahvarõivaseeliku motiividel järjehoidja.

Vanimad teljed, mis Lille ja Vendo kätte sattusid, olid pärit 1886. aastast. Vendol oli vanade telgede taastamisega kõvasti tegemist – ühed korralikud kangaspuud sai tihtilugu kahest või enamastki kokku pannes. Osa neist leidis uue omaniku. Pitsu poes on praegu üleval neljad ja Lillel kodus veel kahed.

Praegune poeruum renditi esialgu kangatoaks. Kolme aasta jooksul on Lille juures kangast kuduma õppinud 70 inimest, nii huvilisi kui ka töötuid. See on pigem missioon, mitte töö, millega rikkaks saada, aga Lillele pakub rahuldust. Tänu sellele on paljud vanad teljed saanud uue elu. Pooled kursuselased koovad kodus praegugi. Paljud toovad oma vaipu müügile või käivad neid näitamas. “Tuttavad on mulle öelnud, et kasvatad siin konkurente, võtavad veel leiva käest,” räägib Lille. Aga konkurentsi ta ei kard. Selle vastu aitab vaid üks – tuleb usinasti juurde õppida ja kiiresti eest ära minna.

Triibuvaipade valik võtab silmad kirjuks. “Eks materjali hankimisega ole vaeva, aga tuttavad toovad oma vanu rõivaid ja suguvõsa kogub kokku kõik auklikud sokid ja sukkpüksid. Nendest kootud punastes-kollastes-roosades toonides vaipade järgi näeb, et praegu on meil sugulaste hulgas rohkem tüdrukuid kui poisse,” selektab Lille.

Lille ei jõua meest ära kiita, temata kangatuba ei peaks. Vahel juhtub, et kudumise käigus puruneb mõni telje osa. Juba järgmiseks päevaks on vana parandatud või koguni uus tehtud.

Paljud tooted aga sünnivad mehe ja naise koostöös. Lille kudus puuvillasest materjalist vaibakabe. Vendo treis vaibakabele saarepuust

Kahe käsitöömeistri koostöö - vaibakabe.

↑ Kui kangas-
telgedel juhtub
midagi katki
minema,
parandab
Vendo Liit vea
kiiresti.

Nagu linnumaja,
aga tegelikult
WC-paberi
hoidja.

Soolalammas aitab liigesevalusid leevendada.

nupud. Vendo meisterdas pingi, aga Lille kudus selle peale triibulise äravõetava katte. Eks neid näiteid leia teisigi.

Oskus ellu jääda

Pood tehti kangatoale toeks. "Kui kogu sisustuse oleks pidanud tellima, jänuks ehk tegetmata. Lauad, riulid ja vitriinid on suuremalt jaolt kõik Vendo kätetöö," kiidab naine.

Kui juba pood, siis olgu ka kaup. Peale oma- toodete on esindatud pea kõik saare meistrid ja mõned nutikamad asjad tellitud ka mandrilt. Olgu see siis saapasulane või lindude pesakasti meenutav tualettpaberi hoidja. Mõned tooted

Need väikesed vidinad aitavad potikaant keemise ajal irtakil hoida.

Mõned tarviliikud sildid.

↑ Kadakaselt lõhnav lehvik - ühel pool eesti keel, teisel hiiumaa keel.
 ↓ Näkiplatesid saab kokku panna nagu puslet.

osutuvad erilisel nõutavaks. Kui soolalamba ostubuum lahti läks, tuli neist mingil hetkel puuduski. Nõõbitava kootud lamba kõhtu saab panna linase kotikesega kuumaksatud soola, millega haiget liigest soojendada. Kadakaselt lõhnav lehvik on ühtlasi hiiumaa keele algaja sõnaraamat. Pakuotsa lapp pole muud, kui kaunit kootud triibuline istmekate. Terve riulitais on põnevate sihverplaatidega seinakelli, võid valida näiteks Hiiumaa-kujulise.

Mehed armastavad sõbrale kinkida naljakaid silte, mis annavad teada, kus parajasti viibitakse. Luuaga silt meenutab aega, mil saarel veel uksi ei lukustatud.

Tänavune müügihitt oli näkiplate. Puidust liud on mõeldud kasutamiseks aia- või grillipeol. Sellele mahuvad suupisted ja on sees ka auk, kuhu võib panna joogiklaasi.

Ilusat käsitööd on letid ja riulid täis ning turismihooajal ostjaid jagub. Talvel astub poodi sisse üksjagu vähem inimesi, siis aga lõgisevad kangaspuud, teinekord mitmed teljed korraga. Kui äri oskuslikult planeerida, võib ka väikeses kohas ellu jääda. ❄️

ENAM KUI 20 AASTANE KOGEMUS TERAS-PROFIILUSTE VALMISTAMISEL JA PAIGALDAMISEL

VIIMRE OÜ
Kaluri tee 13, Haabneeme alevik,
Viimsi vald 74001 Harjumaa
Tel: +372 60 91 143
Faks: +372 60 90 621
info@rauduks.ee
www.rauduks.ee

VIIMRE

Ja õu sai puuriita täis!

Menukas puuriidakonkurss on lõppenud, parimad selgunud. Kui kõik need puud ära kütta, ei tuleks kümme talve külma karta. Kas aga raatsiks nii vahvatest riitadest halgugi võtta... Vaadake ise!

AS Fiskars Eesti premeeris puuriidast maja ehitanud Kati Hoopi ja Kristjan Oki nutikuse ja loominguiluse eest juubelikirvega. Sauekad ümbritsesid puuriidaga vana sauna ning ladusid terrassile halgudest seina. Hoov sai sel moel ühe hubase puhkenurga juurde.

Tiivi Mihailovi kilekatusega puuriit täidab ühtlasi aia funktsiooni. Tänu laotud riidale ei pääse koerad üle aiamaa jooksma. Samuti tuulutatakse tubade koristamise päevadel riidal vaipu. "Fiskarsi juubelikirve anname Mihailovi perele klassikalise puuriida eest, mille pikkus annab tunnistust pererahva usinusest ja osavusest. Nende talved on kindlasti soojad ja hubased," lausus ASi Fiskars Eesti esindaja Virge Teets.

Maakodu roosi omanikuks sai Helle Piik, kelle puuriidad on kompostikastide taguseks. Kompostikastid ja puuriit asuvad krundi välispiiril – nii on ka naabritel ilus vaadata. Kõrvitsad istutati kahte kompostikasti, kust nad ise puuriida peale ronisid. "Puuriitasid ladusime kaasaga mõlemad, aga tema kahjuks lahkus eelmisel sügisel. Nüüd laon riitasid üksi. See on üks meeldiv ja loomunguline töö, kui puid väga palju ei ole," kirjutab Helle Piik.

Urmas Vilipuu puuriit sündis juba paar aastat tagasi, kui oli vaja vanade õunapuude jupid kuidagi ära paigutada. Suvise tähtpäeva ajaks tõmmati peale koormakate, sellest ajast on Lääne-Nigula vallas puuriidatuba väliköögina kasutuses.

Leili Jõgisaar saatis konkursile oma poja Priidu laotud ja ehitud puukuhja, mis asub Uneste külas Andrese talus.

Piia-Liis Kärveti vahva puuriit asub Läänemaal Matsalu rahvusparkis. Aastate jooksul kogutud vankrirattad sätiti puuriita kaunistama, et nad ainult laudaseinal ja kuuri all peidus ei oleks.

Rabametsa talust saatis Maiu Põldoja pilte oma pere puukuhjadest, mida laovad tema vend Harri Kollamaa ja abikaasa Margus Isand. Abikaasa õppis ise, vend temalt. Selliseid kuhjasid on nende peres laotud umbes üheksa aastat. Kui puud kuuri veetud, kasutatakse ära ka kuhjaalune maa. "Meil on ümmargused kartuli-, porgandi- ja sibulapeenrad. Kuhjasid imetletakse palju, elame trassi ääres ja huvilisi on seega palju," kirjutas Maiu.

Peep Pudel ladus autode varjualuse seinad halgudest. Perenaise ideest alguse saanud lahendus kaitseb autot ja varjualust lumetuisu eest. Riidale on hea autost väljudes käe- ja poekotte toetada. Mõne aja pärast kolitakse puud kuuri oma aega ootama. Siis tuuakse seinteks värskemad puuhalud. "Ühel korralikul peremehel on ikka mitme aasta puutagavara olemas," lausub Peep Pudel.

Kitsuke riba

Tekst Jaan Mettik

Fotod Jaan Mettik, Shutterstock, reprod

Vietnami kirjeldatakse vahel
kui bambuskeppi
kahe riisikausiga.

rohelist kulda

Mere ja mägede vahele surutud Vietnam on läinud sajandist elanud suure osa sõjaseisukorras. Ometi on selles riigis nii väärikat ajalugu kui uskumatut looduslikku mitmekesisust.

Kujult meenutab Vietnam veidi välja venitatud S-tähte. See piklik, Indohiina poolsaare idaküljel asuv, mere ja mägede vahele surutud riik on põhjast lõunasse u 1650 km pikk, kuid kõige kitsamas keskosas vaevalt 50 km lai. Kokku annab selline veider kuju aga täiesti arvestatavad 329 560 km², mis teevad Vietnamit suuruselt võrreldavaks Saksamaaga. Ka rahvaarvult on need riigid võrreldavad – Saksamaal on elanikke u 81 miljonit, Vietnamis 85 mln. Tõsi, kui esimeses on inimesed enam-vähem võrdselt üle maa laiali jaotunud, siis teises elab suurem osa inimesi madalatel tasandikel, mis aga moodustavad vaevalt 30% riigi pindalast.

Maastikuliselt jaotatakse Vietnam viide ossa. Riigi põhjatipus asetseb Yunnani platoo riigi kõrgeima mäe, 3144 m kõrguse Phan-xi-Pan-giga. Sellest lõunasse jääb Hông Hà ehk Punase

jõe delta, mis suubub Tonkingi lahte. Riigi põhja- ja keskosas sisemaapoolsesse külge jääb hõredalt asustatud Annami kõrgmaa, Lõuna-Hiina mere poolsesse külge aga Annami rannik. Riigi lõunaosa võtab peaaegu täiesti enese alla 4909 km pikkuse Mekongi jõe võimas delta. Pole ka midagi imestada, sest oma suudmes on jõe vooluhulk kuni 38 000 m³/s. Võrdluseks – Eesti vee-rikkaima, Narva jõe vooluhulk on 399 m³/s, Suurel Emajõel 70 ja Pärnu jõel 65 m³/s.

Hông Hà ja Mekongi viljakate deltade ning neid omavahel siduva tiheda metsaga kaetud,

Halongi laht on Põhja-Vietnami tuntuim vaatamisväärsus.

Mekongi deltas on suur mangroovimetsade ala.

kuid hõredalt asustatud Annami mäestiku tõttu kirjeldatakse Vietnami vahel ka kui bambuskeppi kahe riisikausiga.

Riigi pikkusest tingitult erineb tublisti ka põhja- ja lõunaosa kliima. Põhjaosas on see talvel (novembrist aprillini) jahe (15–17°) ning suvelgi mõõdukate temperatuuridega – keskmiselt on soojakraade 21–23°. Samas võivad temperatuurid põhjaosa mägedes langeda talvel isegi nulli lähedale.

Lõunas seevastu valitseb aasta ringi troopiline soojus (25–27°). Veidi jahedam on vaid novembrist jaanuarini. Kliimaatiliseks murdepunktiks loetakse enamasti riigi keskosas olevat Hài Vâni mäekuru.

Kui temperatuuride järgi on Vietnami kliimat väga keeruline osadeks jagada – erinevused

on põhjamaalasele naeruväärselt väikesed –, siis sademete järgi on see palju lihtsam. Riigi põhjaosas on küll ühtlaselt niiske, kuid ikkagi mussoonkliima ja selgelt väljendunud neli aastaaega.

Riigi lõunaosa on mussoonidest vähem mõjutatud, kuid sealgi võib eristada kaht kindlat aastaaega. Kuivaperiood kestab novembrist aprillini, vihmaperiood maist oktoobrini.

Vihmametsa maa

Vietnami loodus on uskumatult rikas ja mitmekesine. Eri taimeliike kasvab sel kitsukesel maal teadaolevalt umbes 12 000 ning ca 20% neist on endeemid, s.t neid ei kasva looduses kusagil mujal maailmas. Selline liigirikkus tuleneb eelkõige riigi pikkusest ja kõrgustsonealsusest tingitud kliimaerinevustest ning sellest, et mäginne maastik pakub uskumatult palju eri kasvukohti.

Selle riigi rannikualadelt võib leida troopilisi igihaljaid rannikumetsi, Punase jõe deltagast heitlehiseid mussoonmetsi, Mekongi deltagast mangroovisoide. Loode-Vietnami mägedes kasvavad isegi männikud ja õitsevad rododendronid.

Suurem osa Vietnamist peaks aga olema kaetud vihmametsadega. See oli nii veel küllalt hiljuti. Suuremad metsalangetamised istanduste rajamiseks said alguse alles Prantsuse koloniaalvõimu saabumisega Indohiina poolsaarele XIX sajandi lõpus, ja 1943. aastaks oli umbes pool Vietnami vihmametsadest maha raiutud.

Järgmise tõsise armi lõi Vietnami metsaga kaetud näkku sõda USAga ning praegugi on riigi metsad tõsises ohus. Nimelt kasvab riigi elanikkond plahvatusliku kiirusega ning metsa

SAGADI MÕIS · METSAMUUSEUM · LOODUSKOOL · HOTELL · RESTORAN

*Sagadi mõisa
muinasjutuline aed
ja park ootab huvilisi
aastaringset ja tasuta!*

Lisaks:

- Mõis-museum ja metsamuuseum
- Hotell ja hostel
- Restoran
- Vaba-aja programmid ja seltskonnamängud
- Seminarid, konverentsid, peod

www.sagadi.ee

Mangot nimetatakse vahel ka puuviljade kuningannaks.

langetatakse nii põllumaa raadamiseks kui ka puidu saamiseks.

Õnneks on Vietnami valitsus loonud mitmeid looduskaitsealasid ja ebaseaduslikku metsaraiet kontrollitakse üha enam.

Tiivulised väärispuid

Üks Vietnami ja üldse Indohiina vihmametsade iseloomulikumaid puuderühmi on väärispuitu andvad kaksitiibviljakulised (*Dipterocarpaceae*). Tuntumad ja arvukamad perekonnad selles sugukonnas on kakstiibviljak (*Dipterocarpus*) ja soorea (*Shorea*). Ilmselt on tegu vihmametsapuudega, mille seovad ühte sugukonda iseäralikud, kahe lennutiivaga viljad, mis veidi meenutavad tillukesi helikoptereid.

Kakstiibviljakulised kuuluvad enamasti kõige võimsamate vihmametsapuude hulka, mida nimetatakse ka emergentideks. Need on puud, mille võra kõrgub ülejäänud metsamassiivist n-õ pea jagu kõrgemale, kohati isegi enam kui 60 m kõrgusele. Lisaks hiiglaslikule kasvule on kakstiibviljakutel aga veel üks põnev kohastumus. Nimelt õitsevad ja viljuvad nad aeg-ajalt kõik koos ja massiliselt. Seda juhtub paar korda kümne aasta jooksul. Sellisel juhul mattub pea

Paadid Mekongi deltas.

Longani viljad on täiuslikult ümmargused.

Rambutani viljadel on veider karvane kest.

kogu metsa võrastik roosadesse või valgetesse õitesse ning mõne kuu möödudes kattub kogu metsaalune tiivuliste viljade kihiga. Seemned idanevad kohe ning nõnda võib heal saagiaastal leida ühelt hektaril mitu miljonit tillukest kakstiibviljakulist.

Tõsi küll, lõviosa neist hukkub valgusepuudusest, kuid kui mõni tilluke taim on sattunud kasvama murdunud puust jäänud valguslaiku, sirgub tast peagi uus vihmametsa hiiglane.

Taga-India puuviljaed

Viljad on Vietnami lahke looduse üks märksõnu. Ühestki teisest maailma kandist pole vist pärit nii palju viljapuid kui Kagu-Aasiast. Näiteks on Kagu-Aasia banaanide (*Musa* spp.) ajalooline kodumaa. Tuntumatest viljadest pärineb just siitkandist ka mangopuu (*Mangifera indica*).

Neist ammutuntud viljadest hoopis põnevamad on aga kolm seebipuuliste (*Sapindaceae*) sugukonda kuuluvat puuvilja rambutan (*Nephelium lappaceum*), litši (*Litchi chinensis*) ja longan (*Dimocarpus longan*). Eesti puuviljatarbijale on ehk kõige tuntum litši, mida aeg-ajalt kohtab ka meie puuviljalettidel. Tegu on väheldase ploomi suuruse viljaga, mida valminult katab tume-

Duriani kas armastatakse või vihatakse.

Lootoseväli Mekongil.

punane mittedöövav kest ning mille keskel on üks suur seeme. Siseehituselt on küllalt sarnased ka rambutan ja longan, kuid esimesel neist on viljakest näsakarvane, teisel aga sile ning kollakasbeež. Kõigi nende kolme viljapuu viljaliha on mahlane, hapukasmagus ning väga värskendav. Just see, mida on tarvis kuivas ja niiskes kliimas.

Sootuks iselaadne puuvili on durian (*Durio zibethinus*). Sellest viljast on kuulnud ilmselt kõik, kes troopilistest viljadest vähegi huvitatud. Värskelt on duriani söönud aga vaid need, kes käinud durianipuude kasvualadel. Nimelt on selle taime kuni 3 kg raskused ning ogateravate näsade kaetud viljad sedavõrd ilge lehaga, et ühistranspordivahenditesse durianidega enamasti ei lasta.

Armastatud toalilled

Peale puuviljade on enamik Vietnami taimi eestlastele tuntud põhiliselt toalilledena. Näiteks on Kagu-Aasiast pärit ülituntud ilutaim rooshibisk (*Hibiscus rosa-sinensis*). Kõigile peaks tuntud olema ka viigipuud. Jõulise arhitektuurse vormiga kummi-viigipuu (*Ficus elastica*) ning tänapäeva moelemmik bensoe-viigipuu (*F. benjamina*) on samuti Vietnami pärit.

Kui eelnimetatud liigid on pigem valgusnõudlikud puud ja põõsad, siis suurem osa Vietnami aladelt pärit hinnatud potililli on pigem varjutaluvad alusmetsataimed. Toalillesõbrad teavad

Üks efektsama õisikuga titaanjuuri - Vietnami päritolu *Amorphophallus paeoniifolius*.

ja armastavad juba XIX sajandist saadik ka kõrget lehtliiliat (*Aspidistra elatior*). Seda lopsakate tumeroheliste lehtedega taime peetakse toataimeilmas üheks vastupidavamaks, ta suudab kasvada seal, kus teiste toalilide kasvatamine ei tule kõne allagi. Nad püsivad elus isegi pideva tuuletõmbusega jahedates ja pimedates koridorides.

Lehtdekoratiivsete toalilide koorekihti kuuluvad kindlasti ka agloneemid (*Aglao-neema*). Nende lehekujud ning värvid on imekaunid ja maitsekad, lisaks on tegu vastupidavate ning parajalt aeglasekasvuliste taimedega. Tõsi, nad kardavad ülekastmist ning eelistavad sooja tuba. Agloneemide kasvukohas ei tohiks temperatuur langetada alla 15°. Umbes samalaadset kasvupaika vajab ka ammu tuntud, kuid vahepeal mingil põhjusel moest läinud toalil vietnami piilea (*Pilea cadierei*). Selle vähdase taime läikivad lehed on nii sümmeetriliselt valgemuustrilised, et inglased kutsuvad teda isegi alumiiniumitaimeks.

Väga põnev ning vahel ka Eesti kodudes kasvatatav on titaanjuurte (*Amorphophallus*) perekond. Need on võhaliste hulka kuuluvad mugulataimed. Kasvuperioodil tärkab nende üks, tillukest puud meenutav leht, mis kuivaperioodi saabudes kuivab. Kui taim on piisavalt vana ja heas

Tähelepanu mahla- ja veinitegijad!

- 3- ja 5-liitrised *bag-in-box*-kotid on heaks alternatiiviks traditsioonilisele klaaspurgile või kanistrile.
- Kotti saab villida kuni +90 °C kuuma mahla.
- Kotil on liblikkraan, mille abil saab joogi kätte lihtsalt ja mugavalt.
- Mahla ja veini pikemaks säilivuseks on kasutatud koti tegemisel spetsiaalset barjäärkihti, mis tagab parema kaitse hapniku, valguse ja niiskuse eest ning annab kotile iseloomuliku hõbedase välimuse.

- Kotis olev mahl ja vein säilitavad oma värskuse ka pärast pakendi avamist, sest tekib vaakum, mis ei lase joogile hapnikku ligi.
- Papist korduvkasutatav ümbriskarp muudab koti kasutamise ja hoiustamise mugavaks.

Osta Pakendikeskuse e-poest www.pakendikeskus.ee või esindustest:

Tallinn, Katusepapi 35, tel 605 3000, e-post info@pakendikeskus.ee

Tartu, Aardla 25e, tel 747 5400, e-post tartu@pakendikeskus.ee

Pärnu, Pae 1, tel 442 0054, e-post parnu@pakendikeskus.ee

Jõhvi, Narva mnt 141a, tel 325 0333, e-post virumaa@pakendikeskus.ee

pakendi **keskus**

Tänu rikkalikule floorale on Vietnam tuntud ka kui poti- ja lõikelilled tootja.

1

2

3

4

Mõned Vietnami päritolu veenusekinga liigid:

1. *Paphiopedilum helenae*,
2. *Paphiopedilum delenatii*,
3. *Paphiopedilum micranthum*,
4. *Paphiopedilum appletonianum*.

toitumuses, võib ta ka õitseda. Titaanjuurte õied meenutavad oma kujult kalla õisi, kuid on enamasti lihakarva ning tugeva raipeahisuga. Suurimatel liikidel võib õisik olla isegi paari meetri kõrgune.

Haruldaste orhideede kodu

Nagu kogu Kagu-Aasia, paistab ka Vietnami flora silma suure orhideeliikide arvu poolest. Juba praegu teatakse neid selle riigi looduses olevat enam kui 700 ning uusi liike avastatakse üha juurde. Tuntumatest orhideedest võib Vietnami looduses kohata mitmeid kuukingi (*Phalaenop-*

sis), dendroobiume (*Dendrobium*) ning torukäppi (*Coelogyne*) ja tsümbiidiume (*Cymbidium*). Kõik need perekonnad on meie lillesõpradele tuntud kas poti- või lõikelilledena.

Vietnami orhideesid uuritakse Eestile väga lähedal. Üheks maailma parimaks Vietnami orhideede tundjaks peetakse Peterburis töötavat botaanikut Leonid Averjanovit, kes on ka ise oma välitöödel Vietnami vihmametsades avastanud teadusele senitundmatuid orhideeliike.

Viimasel ajal on orhideesõprade seas aga kõige enam elevust põhjustanud Vietnami päritolu veenusekingad (*Paphiopedilum*). Need iseäralike õitega orhideed on meie kuukinga sugulased ning kasvavad mitte epifüütidena puuokstel, vaid kas varjulises metsaaluses või veelgi sagedamini niisketel ja jahedatel paksu samblakihiga kaetud mäenõlvadel. Üks põnevamaid Vietnami päritolu veenusekingaliike on *P. delenatii*. See avastati juba 1922. a ning samal aastal saadeti mõned taimed ka Prantsusmaale. Kahjuks osutus see roosaõeline Lõuna-Vietnamist pärinev iludus kultuuris kapriisiks ning kõik taimed peale ühe hukkusid. Aednikel õnnestus teda siiski tolmeldada ning kõik kuni läinud sajandi 90ndateni kultuuris kasvatatud *P. delenatii* taimed olid selle ühe isendi järeltulijad. Ühtki uut taime loodusest leida enam ei õnnestunud.

P. delenatii taasavastati alles 1990. See põhjustas aga taimede loodusest kogumise buumi ning seda liiki uurinud teadlased hindasid 1996. aastal illegaalselt riigist välja veetud taimede koguseks kuus tonni.

Haruldaste liikide illegaalne loodusest kogumine ongi üks Vietnami looduskaitse tõsisemaid probleeme. Külaturgudelt saab osta väga mitmesuguseid taimi, kuid kuna need on loodusest korjatud ilma igasuguse loata, võib sellise taime ostjat piiril oodata palju ebameeldivaid sekeldusi. Liiasi on väga tõenäoline, et selline vintsutatud taim koduses lillepotis ellu ei jää. ☘

MAAKODU

Maakoduga Vietnami!

Telli Maakodu ja võida eksootiline reis Vietnami!

Spetsiaalselt ajakirja Maakodu jaoks kokku pandud reis viib huvilised läbi 1600 km pikkuse riigi, alates maalilisest Ha Longi lahest ning lõpetades Mekongi delta ujuvate turgudega.

Maakodu lugejareis toimub **25.03.–7.04.2015** koostöös firmaga BergerReisid. **Ühele meie tellijale naeratab õnn ja tema saab reisile tasuta.** Need, kes oma õnne ei usalda, aga soovivad kindlasti Maakoduga reisile minna, saavad end registreerida kas Maakodu toimetuses (telefonil 661 3370 või e- aadressil kadri.tramm@maakodu.ee) või reisifirmas BergerReisid (telefonil 628 6165, e-aadressil info@bergerreisid.ee).

Täpsem info ja reisiprogramm ilmub järgmises Maakodus.

Vietnami reisi loosimisel osalevad kõik, kellel on 13. jaanuariks 2015 sõlmitud kas otsekorraldusleping või vormistatud Maakodu aastatellimus.

Maakodu tellimine: tel 680 4444, klienditugi@lehed.ee või www.tellimine.ee

Need suurepäraseid *seened*

Tänavune sügis on õnnistanud seenesõpru erakordselt rohke saagiga ja seeni ei tooda metsast isegi mitte ämbrite, vaid suisa vannidega. Kui talvevarud purkides, küpsetage perele seenesai või hõrgutav pirukas.

Pasta kukeseene-valgehallitusjuustu kastmega

Võib-olla natuke tavaliseks saanud kukeseenekastmele annab huvitavama nüansi lisatud valgehallitusjuust.

- 200 g meelepärast pastat
- 400 g kukeseeni
- 3 dl vahukoort
- 100 g valgehallitusjuustu
- soola, pipart
- värsket või kuivatatud tüümiani

Puhastage seened ja kuumutage need pannil läbi. Vahepeal keetke pasta soolaga maitsestatud vees valmis. Nõrutage.

Kui seentest eraldunud vedelik on aurustunud, lisage pannile ka vahukoort. Maitsestage. Lisage tükikideks lõigatud valgehallitusjuust ning kuumutage veel umbes 5 minutit. Valage kaste pastale ja serveerige kohe.

Krõbe kukeseenesai

See saiaretsept on mu lemmik juba mitu aastat, valmistan seda igal seenehooajal vähemalt paar korda. Ka talvel ei jää sai tegemata, kui seeni sügisel sügavkülma on varutud.

KAHE PÄTSI SAIA JAOKS ON VAJA

- 500 ml sooja vett
- 25 g pärm
- 10 g suhkrut
- 15 g soola
- 25 g oliiviõli
- 500 g nisujahu
- 300 g kukeseeni, läbikuumutatult
- soovi korral päikesekuivatatud tomateid, peotäis hakitud punet ja basiilikut

*Nipp.
Et seened külmutatuna
kauem säiliks, kuumutage neid ilma rasvaineta ~ senikaua kuni seentest eralduv vedelik on aurustunud.*

Lahustage pärm ja suhkur leiges vees. Lisage sool, suhkur, õli ja jahu ning kloppige ühtlaseks tainaks. Segage sisse kukeseened ning soovi korral ka hakitud päikesekuivatatud tomatid ja ürdid. Valage tainas kahte võitatud või küpsetuspaberiga kaetud keeksi- või leivavormi, laske umbes 10 minutit rätiku all seista. Küpsetage 200 kraadini soojendatud ahjus umbes 40 minutit, kuni saiad on pealt kenasti kuldsed ja sissetorgatud puutikk jääb puhtaks.

Valmis saiad võtke vormist kohe välja, et koorik ikka hea krõbe jääks. Parim loomulikult veel soojalt, paksu võikihiga!

Metsaseene-kartuliroog

Selline kiirelt valmiv roog sobib hästi lihtsaks õhtusöögiks.

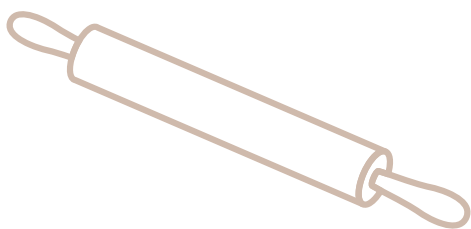
- 200 g kupatatud seeni
- 4–6 keedukartulit
- 150 g suitsuvorsti
- peotäis kirsstomateid
- 2 dl vahukoort
- 100 g maitserohelisega sulajuustu

- maitsestamiseks soola, pipart, kuivatatud või värsket tüümiani
- praadimiseks õli

Hakkige seened väiksemaks, viilutage kartulid ja suitsuvorst. Kuumutage pannil õli ning praadige kartul ja suitsuvorsti viilud krõbedaks. Lisage seened, valage peale koor ja lisage sulatatud juust. Maitsestage soola, pipra ja tüümianiga. Kuumutage, kuni juust on sulanud.

Üks põhi, kaks pirukat

Sellist pirukat on lausa lust valmistada – tainas ja pirukas ise valmivad kiirelt, kõige rohkem aega kulub vahepealsele ootamisele. Sellest tainakogusest saab valmistada kas ühe suure või kaks väiksemat pirukat – soolase metsaseenepiruka ja magusa õunapiruka. Kui soovite valmistada ainult ühte sorti piruka, varuge täidise koostisosi kahekordselt.

PÕHI

- 350 g jahu
- 1 tl suhkrut
- 1 tl soola
- 200 g külma võid
- 50 ml külma vett

SEENETÄIDIS

- 300 g kupatatud metsaseeni
- 100 g maitserohelisega toorjuustu
- soola

ÕUNATÄIDIS

- 4 väiksemat õuna
- 1 tl kaneeli
- 4 sl Demerara suhkrut
- tainale puistamiseks 1–2 sl Demerara suhkurt
- 1 sl murakamoosi
- määrimiseks muna

Põhja valmistamiseks segage kausis jahu suhkruga ja soolaga. Lisage külma või tükid ja töödelge kiiresti käte vahel puruseks tainaks. Lisage 25 ml külma vett ja töödelge tainas ühtlaseks. Vajaduse korral lisage vähehaaval veel vett. Vormige tainast ketas või kaks, mässige toidukilesse ning pange tunniks ajaks külmkappi ootama.

Valmistage täidised.

Seenetäidiseks hakkige seened ning segage need toorjuustuga, maitsestage soolaga.

Õunapiruka tarvis viilutage õunad (seemned eemaldage), segage kaneeli ja suhkruga.

Eelsoojendage ahi 180 kraadini. Pirukate kokupanemiseks rullige tainakettad jahusel pinnal lahti (umbes 0,5 cm paksuselt). Tõstke need küpsetuspaberiga kaetud ahjuplaadile.

Katke tainakettad keskelt täidisega. Tõstke tainääred täidisele, n-õ voldikohad “liimige” vett kasutades kokku.

Määrige servad lahtiklopitud munaga (siinkohal puistake õunapiruka tainaservadele suhkrut) ning küpsetage 20–25 minutit, kuni põhjad on kuldsed. Võtke pirukad ahjust välja ja laske enne sööma asumist veidi jahtuda. Õunapiruka täidise õunad pintseldate murakamoosiga.

Villeroy & Boch
1748

Kolleksioon ARTESANO ORIGINAL

*Aegumatu disain,
sobib nii maa- kui linnakoju*

Teie Villeroy & Bochi kauplus
Valli tn 4, Tallinn
tel 644 0489
e-post: info@villeroy-boch.ee
avatud E-R 10-19, L 11-17

WWW.VILLEROY-BOCH.COM

Õunakook

Sügis on loomulikult kõige parajam aeg õunakooki teha. Järgnev kook on lihtne, kuid maitsev. Kõige paremini mekib see muidugi soojalt ja vanillikastme või jäätisega serveeritult.

- 500 g nisujahu
- 2 tl küpsetuspulbrit
- 0,5 tl soola
- 1 tl kaneeli
- 1 tl muskaatpähklit
- 270 g suhkrut
- 175 g võid
- 500 g puhastatud ja tükeldatud õunu
- 125 g piima
- 3 muna
- peale puistamiseks paar supilusikatäit suhkrut

Eelkuumutage ahi 180 kraadini. Segage suures kausis omavahel jahu, suhkur, küpsetuspulber ja maitseained.

Lisage tükeldatud või ning töödelge puruseks tainaks. Lisage tainale õunatükid ja segage läbi. Väiksemas kausis kloppige lahti munad, lisage piim ja segage ühtlaseks.

Valage munasegu taina hulka ning segage, kuni saate ühtlase taina. Tainas jääb üsna kleepuv.

Valage tainas võitatud lahtikäivasse vormi (diameetriga 26–28 cm), puistage peale suhkrut ning küpsetage umbes 45–50 minutit, kuni kook on pealt kuldne ning sissetorgatud puutikk jääb puhtaks. ❁

Mitte *lihtsalt* Prosecco.
See on Mionetto.

MIONETTO

*Prestige
Collection*

1887

MIONETTO
Prosecco DOC Treviso
Brut

Tähelepanu! Tegemist on alkoholiga. Alkohol võib kahjustada teie tervist.

Emme, ma tahan prussakaid!

Kui kodus pole koerale ruumi, kassi karvad põhjustavad allergiat ning naabrid väidavad, et lärmavad papagoid ei lase neil magada, ei jää muud üle, kui tuua koju prussakad.

Tekst **Jaan Mettik**
Fotod **Hannes Maripuu**,
Shutterstock, repro

Mitte igas kodus ei haarata laual toimetavat prussakat nähes mürgipritsi järele ega kutsuta kahjuritõrjet. Mõnes kodus loetakse neid putukaid suisa lemmikloomadeks. Tõsi, sellisel juhul pole need prussakad mitte väikesed ja valguse süttides väledalt seinapragudesse kaduvad, vaid suured ning soliidset omi asju ajavad. Ja kui neid toimetuste juures segada, ei põgene nad pakku, vaid hoopis sise-

sevad solvunult hoiatuseks. Madagaskari saarelt pärinevad sisiprussakad on soliidsed tegelased, kes putukasõprade seas lemmikloomadena küllalt levinud.

Madagaskari sarvikud

Tallinna Loomaaia heakorrasakonna juhataja Hannes Maripuu on loomaaia sisiprusskate ja ka teiste selgrootute kasvatamisega seotud olnud juba kümmekond aastat.

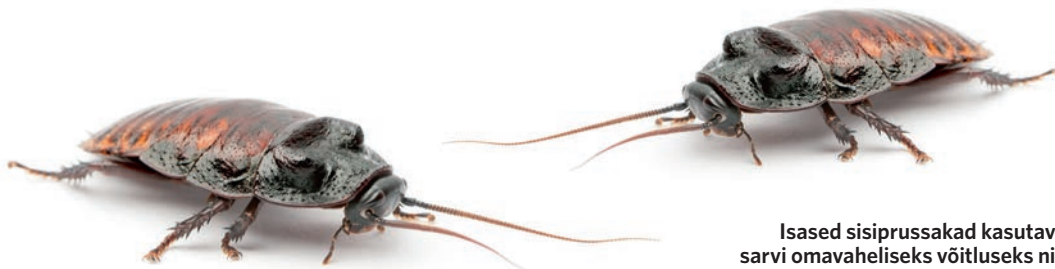
Hannese sõnul on sisiprussakad üllatavalt head suhtlejad. “Kui nendega tegelda, neid pihku võtta ja lasta käel joosta, harjuvad nad omanikuga ära. Nad ei hakka küll kunagi kutsumise peale kohale tulema, ükskõik kui ilusad nimed te neile ka panete, aga pihku võttes ei püüa nad enam plehku pista,” räägib Maripuu, “Selle ase-

Sisiprussakad

Sisiprussakad (*Gromphadorhini*) on rühm suuri lennuvõimetuid prussakaid, kelle kodu on Madagaskari saarel. Sellesse rühma kuulub kuus perekonda ja 20 liiki.

Oma nime – sisiprussakad – on need putukad saanud susiseva heli järgi, mida teevad. Teadlased on eristanud kolme tüüpi susinaid. Nii isas- kui emasloomad sisisevad hoiatuseks, kuid ainult isasprussakad sisisevad ka selleks, et püüda emasloomade tähelepanu või omavaheliste suhete selgitamiseks. Sisemisvõime omandavad sisiprussakad pärast neljandat kestumist.

Isased sisiprussakad kasutavad sarvi omavaheliseks võitluseks ning jõuvahekordade väljaselgitamiseks.

mel uudistavad nad veidi ringi ning jäävad siis soojale käele peesitama.”

Oma peremehega harjumiseks on sisiprussakatel putukamaailma eluigasid arvestades aega küllalt. Koorumisest täiskasvanuks saamiseni kulub neil sõltuvalt elutingimustest pool aastat või enamgi ning täiskasvanud sisiprussakas elab paar-kolm aastat kindlasti.

Soojus on sisiprussakate pidamise juures üks peamisi faktoreid. Troopiliste loomadena vajavad nad selleks, et end hästi tunda, vähemalt paarikümnet soojakraadi. Kui soovite aga ka, et nad järglasi annaks, võiks temperatuur olla u 25°. Prussakad ei armasta ka ülemäära palavust – üle 30° on neile liig.

Siiski tasuks Hannese sõnul prussakakasvatamist esialgu katsetada pigem üksiku isasloomaga kui prussakapaariga: “Ei tea ju kunagi, kuidas selline uudne lemmik tegelikult perre sobib, ja paar võib ühtäkki, ilma omanikega nõu pidamata, paljunema hakata.”

Emad ja lapsed

Üksikuid emaseid Hannes ei soovita. Esiteks on isased efektsamad ja julgemad ning teiseks ei pea siis kartma, et prussakas ühel päeval paar-kolmkümmend beebit ilmale toob. Kui osta täiskasvanud emasloom, võib see olla juba “rase”. Nimelt kannavad emased sisiprussakad oma munapakki kehas ning “sünnitavad” elusaid poegi. See tähendab, et ta väljutab munapaki alles siis, kui vastsed on juba koorumas, ning väga keeruline on öelda, kas emasloom ootab parasjagu järglasi või mitte.

Samas kui tunnete, et sisiprussakad on teile sobivad lemmikloomad, tasub enesele prussakapere soetada küll – nende pereelu on põnev. Näiteks on sisiprussakas hoolitsev ema. Ta küll ei toida oma poegi, kuid “karjatab” ja kaitseb neid ning see on putukamaailmas küllalt haruldane nähtus.

Prussakalastega kaasneb veel üks oht – nad on väikesed ja palju liikuvamad kui täiskasva-

nud isendid ning ronivad vilkalt üles isegi mööda püstloodseid klaasseinu. Täiskasvanud niisuguseks akrobaatikaks enam võimelised pole. Selleks et prussakalapsed oma elupaigast plehku ei paneks, soovib Hannes nende elukoha katta peene võrguga või määrada terraariumi sisekülje ülaseri vaseliiniga. Sellisest libedast vöödist nad üle ei tule.

Rajame prussakale kodu

Ükskõik kas üksik isasloom või prussakapere, kodu tuleb neile ikkagi rajada. Looduses elavad sisiprussakad metsavarises keset langenud lehti ning muud kõdu. Et nad end teie juures hästi tunneks, võiks neile ka kodus samalaadse pesakese sisse seada.

Kindlasti on kõige efektsam prussakate elupaik väike akvaarium, kuid veel mugavamad on kaanega plastkarbid, mida saab lemmikloomapoes ja mille võib igaüks sisustada vastavalt oma maitsele. Tuleb vaid jälgida putukate põhivajadusi ning arvestada, et reeglina loetakse eluruumi vajalikuks mahuks liiter ühe täiskasvanud isendi kohta. Samas võivad sisiprussakad ka tihedamalt koos elada – rahumeelsetel loomadel kannibalismi peaaegu ei esine.

Hannes Maripuu õpetab: “Kuigi looduses elavad need putukad varjulistes niisketes metsaalustes, pole neile kodus kuigi kõrget õhuniiskust tarvis. Sellest võib rohkem kahju kui kasu olla. Enamasti soovitatakse, et puuris peaks olema vaid 1/3 alast niisutatavat ja selle võiks katta näiteks mõne sentimeetri paksuse liiva-turba segu kihiga.”

Ülejäänud osa puuripõrandast soovib ta katta sama paksu kihi kuivade purustatud tammelehtede või mõne muu kuiva koheva puistematerjaliga, sobivad isegi ribastatud ajalehed, kuigi kriitpaberit ja okaspuu saepuru maksaks siiski vältida. Samas pole puuripõranda katmine sugugi hädavajalik, prussakad saavad kenasti hakkama ka paljal põrandal.

Sisiprussakad harjuvad ajapikku oma hooldaja käe ning selle soojusega.

Vöödilise tagakeha järgi kutsutakse sisiprussaka liiki *Gromphadorhina grandidieri* vahel ka tiigerprussakaks.

Puuri peaks paigutama ka mingi peidupaiga – see on eriti oluline, kui puuri põrand on katmata. Niisuguseks varjupaigaks võib olla sobiva suurusega munarest, tükk puukoort, kas või WC-paberi rulli südamik.

Kui tuba kipub jahedaks jääma, võiks mõelda ka soojenduslambile.

Kindlasti tuleb mõelda ka prussakapuuri õhutamisele, see ei tohi mingil juhul umbne olla; ka ei tohiks õhutusavad olla nii suured, et prussakad neist läbi mahuvad. Õnneks ei kipu täiskasvanud sisiprussakad eriti laialt ringi uudistama. Karta pole tarvis ka seda, et nad harilike prussakate kombel laiali lähevad ning siis terve elamise üle võtavad. Meie kodud on selleks neile liiga jahedad.

Söök ja jook

Oma toitumisharjumuste poolest on sisiprussakad Hannes Maripuu sõnul ideaalsed algaja putukasõbra hoolealused, kellega on vähe tööd. Isegi toitma peab neid vaid paar korda nädalas.

Sisiprussakad on loomult taimetoitlased, kuid nad söövad peaaegu kõike. Eriti meeldivad neile pehmed puuviljad nagu banaanid ja pirnid ning

üleküpsenud õunad. Kuna nad vajavad ka muud toitu, soovitatakse aeg-ajalt anda veidi koerte ja kasside kuivtoitu, kuid Hannese sõnul tasuks sellega olla väga ettevaatlik. Neis võib sisalduda hallitusseente arengut pärssivaid lisaineid, mis on prussakatele mürgised. Pigem soovitab ta helbelist kalatoitu, mis sobib suurepäraselt ka puuri pandavaks varutoiduks, kui plaanite pikemaks ajaks kodust ära sõita. Lühema, nädalase äraoleku pidavat sisiprussakad kenasti üle elama ka ilma toiduta.

Lisakaltsiumi allikana võiks puuris olla killuke seepialuud või mõned keetmata munakoored. Need on eriti olulised noortele kasvueas prussakatele, et kasvatada tugevat kitiinkesta. See on nii väärt materjal, et pärast vana kesta maha ajamist söövad prussakad selle ära.

Eraldi jooginõu prussakad ei vaja, sest kui annate neile piisavalt mahlast ja värsket toitu, saavad nad enesele vajaliku vee sellest. Kui otsustate puuri siiski joogikoha panna, oleks soovitatav teha see veekausist ja sellesse asetatud poroloonitükist. Lahtises vees võivad prussakad ja eriti nende vastsed kergesti uppuda.

Mõned hoiatused

Nagu kõikidel elusolenditel, on ka prussakatel hädasid ja haigusi, näiteks võivad neil liiga niiskes elukeskkonnas arenema hakata hallitusseened. Et nii ei juhtuks, tuleb puuris alati puhust pidada. Korjake ära roiskuma kippuv toit ning umbes üle nädala puhastage ka puur. Selleks vahetage kas kogu allapanu või eemaldage vähemalt selle pealmine kiht.

Samuti võivad sisiprussakaid vaevata lestad. Nende väikeste ämblikulaadsetega on asi üpris keeruline. Nimelt elavad koos sisiprussakatega ka head lestad, kes prussakaid puhastavad ning toituvad nende toidujääkidest. Sellised lestad sibavad vilkalt ringi ning tegutsevad pea ja jalgade ümbruses. Kui lestad liiguvad vaevu-vaevu ning koonduvad pigem kehalülide vahekohtadesse, on tegu parasitidega, kes prussakatele hemolümfi imevad.

Tegelikult on prussakatest lemmikloomadel siiski ka üks miinus. Hannes Maripuu hoiatab: “Kuigi üldiselt on sisiprussakad ilmsüütud loomakesed, võivad nad mõnel ülitundlikul inimesel esile kutsuda allergiat. Seetõttu tuleks pärast prussakatega tegelemist alati käsi pesta.”

Mida veel prussakatega teha ei tohiks? Kindlasti ei või nende pesa otsese päikesevalguse kätte panna, ööloomadena nad seda ei talu.

Prussakatele ei tohi anda ka niisugust taimset materjali, mille puhul on väiksemgi kahtlus, et selles võib sisalduda pestitsiidide jääke. Näiteks kuuluvad sellesse kategooriasse lõikelilled. ✨

KODUKLIIMA

www.kodukliima.ee

Mitsubishi Heavy Industries SRK20ZJX
õhksoojuspump. Kasutegur kütmisel 5,56.
+10 kraadi hoidmise funktsioon.

Kampaania hind koos
paigaldusega ~~1200€~~
nüüd **999€**

Järelmaksu intress 0%

SOOJUSPUMBAD VENTILATSIOON JAHUTUS

Tallinn

tel. 666 1355

Tartu

tel. 7 402 343

Haapsalu

tel. 52 83 229

Rakvere

tel. 58 362 325

Viljandi

tel. 52 84 729

Räpina

tel. 58 366 420

Kuressaare

tel. 56 943 214

**SÄÄSTA
KÜTTEKULUDELTI!**

Rohkem infot kodulehelt www.kodukliima.ee ja info@kodukliima.ee

OKTOOBRI JA NOVEMBRI

OKTOOBER

- 1. oktoobril tähistatakse saja kontserdiga üle Eesti rahvusvahelist muusikapäeva.
- 1. oktoobril on Rakvere Galeriis viimast päeva avatud Mall Värva fotonäitus "Imelised hetked".
- 1. oktoobril on Haapsalu kultuurikeskuses tasuta ettevõtluspäev, mille korraldab EAS koostöös maakondlike arenduskeskustega ja koolituskeskusega Reiting. Vajalik eelregistreerimine.
- 1.–2. oktoobril toimub Salme kultuurikeskuses eakate festival.
- 2.–5. oktoobrini on Tallinnas Telliskivi Loomelinnakus "Fotokunstimes 2014".
- 3.–5. oktoobrini toimub Saku Suurhallis rahvusvaheline ratsavõistlus "Tallinn International Horse Show 2014".
- 3.–5. oktoobrini on Kohtla-Järvel sügislaad.
- 4. oktoobril toimub Valgas Liivimaa mihklilaad.
- 4. oktoobril on Türi V õunafestival.
- 4. oktoobril on Raplamaal Velise sügislaad ja Harjumaal Kehras sügislaad.
- 4.–5. oktoobril toimub Tartus rahvusvaheline autorilaulu festival "Lehesaju muusika".
- 5. oktoobril on Mäetagusel hoidisefestival "Mäetaguse moos".
- 5. oktoobril toimub Viiking Window Paide–Türi rahvajooks.
- 5. oktoobril toimub Saaremaal Karujärve rattamaraton.
- 6.–10. oktoobrini tähistatakse üle Eesti leivanädalat.
- 10. oktoobril toimub Viljandis Pärimusmuusika Aidas "Pärimusmuusika lõikuspidu".
- 10.–11. oktoobril on Saaremaa ralli.
- 10.–12. oktoobrini toimub Maardus sügislaad.
- 10.–12. oktoobrini toimub Eesti Näituste messikeskuses ilumess "Ilu sõnum 2014".
- 10.–17. oktoobrini kestab teatrifestival "Kuldne mask".
- 11. oktoobril on laad Põltsamaal, käsitöölaad Viljandis, sügislaad Võrus ja oktoobri-laad Paides.
- 11. oktoobril toimub Mooste mõisas õllekultuuri festival Oktoobrifest.
- 11. oktoobril toimub Tartumaal Ülenurmel Eesti Põllumajandusmuuseumis stiilipidu "Kolhoosi lõikuspäha".
- 12. oktoobril on 59. Viljandi linnajooks.
- 12. oktoobril on Kilingi-Nõmme laad.
- 13.–19. oktoobrini kestab Tartu tudengipäevade festival "Tartu sügispäevad".
- 14.–18. oktoobrini on Viljandis kitarrifestival.
- 17.–19. oktoobrini on Saaremaa kolme päeva jooks.
- 17.–19. oktoobrini on Narvas luukapäeva laad.
- 23.–25. oktoobrini toimub Pärnus akordionimuusika festival.
- 24.–26. oktoobrini kestab Pärnus talveaja laad.
- 26. oktoobril toimub Pärnus kahe staadioni jooks.
- 24. oktoobrist 2. novembrini toimub rahvusvaheline pianistide festival "Klaver 2014".
- 25. oktoobril on V Kagu-Eesti line-tantsu õhtu Missos.
- 28. oktoobril toimub Vastseliina vallas Lindora laad.
- 30. oktoobril on maanteemuuseumis eakate liikluspäev.
- 30. oktoobrist 1. novembrini toimub Eesti Näituste messikeskuses Tallinna toidumess "Tallinn FoodFest 2014"

ÜRITUSED

NOVEMBER

- 1. novembril on Tartus "Ideejazz 2014".
- 1.–7. novembrini toimub Tallinnas restoranide nädal.
- 1. detsembrini kestab fotokonkurss "Muusikat tabamas". Osalema on oodatud nii lapsed, noored kui täiskasvanud harrastusfotograafid. Konkursil osalemise tingimused Tallinna Keskraamatukogu Muusikalehel www.keskraamatukogu.ee/muusika.
- 1.–30. novembrini on Valgas kunstikuu.
- 3.–21. novembrini on Marti-Katri Põlva talurahvamuuseumis Karilatsis.
- 4.–8. novembrini on Seto Talumuuseumi 20. sünnipäeva nädal.
- 6.–9. novembrini toimub XVIII Mardilaat.
- 8. novembril on Võrus suurlaat "Uma mekk".
- 14.–30. novembrini kestab "Pimedate ööde filmifestival".
- 15. novembril toimub Narvas ajaloo festival "Talvelahing".
- 15.–16. novembril on Saku Suurhallis mess "Laps ja pere".
- 15.–24. novembrini kestab laste- ja noortefilmide festival "Just film".
- 19.–23. novembrini toimub rahvusvaheline tudengi- ja lühifilmide festival Sleepwalkers.
- 20.–28. novembrini toimub VIII Eesti pianistide konkurs.
- 21. novembrist 2014 kuni 8. jaanuarini 2015 on Tallinnas Raekoja platsil avatud jõuluturg.
- 22. novembril on Tartus novembrijooks.
- 22. novembril on Raplas tule- ja tantsuetendus.
- 28. novembrist 12. detsembrini kestab Jõulujazz.
- 30. novembrist 24. detsembrini on Tartu jõululinn.
- 30. novembril on Pärnu kontserdimaja sünnipäev.

Uudiseid ja eelteateid ootab iga kuu
10. kuupäevani toimetaja
Kadri Tramm. Tel 661 3370,
e-post kadri.tramm@maakodu.ee.

Rodoaed

*Kingi oma perele
päikest ja tervist!*

Eesti suurim kasvuhoone kaubamaja

Kojutoomine ja montaaž üle Eesti

- kasvuhooned • talveaiad • verandad •
- erilahendused taludele ja aianditele •
- klaaspaviljonid restoranidele •
- kastmissüsteemid • kasvuhoone tarvikud •

www.rodoaed.ee
rodoaed@gmail.com
tel 501 6742

www.facebook.com/kasvuhooned

AVANT

Efektive, ökonoomne, mitmeotstarbeline LAADUR

UUS ESINDUS VALGAS!

Müügil on

- ◆ AVANT laadurid
- ◆ INO niidukid
- ◆ CLM pealesõiduteed
- ◆ SAMI metsa-, põllu-, teeholdusseadmed jpm.

- ◆ igale AVANT mudelile üle 100 töövahendi
- ◆ tõstejõud kuni 1400 kg
- ◆ tõstekõrgus kuni 2,8 m
- ◆ sõidukiirus kuni 25 km/h
- ◆ mass alates 590 kg
- ◆ lai valik laadureid kohapeal valmistatud Soomes

- ◆ Hooldus ja AVANT töövahendite rent

SAMI

MASINAKESKUS

www.sami.ee

Valga esindus: Petseri 40, Valga 68204, Valgamaa
tel. 524 1759

Saue esindus: Tule 20, Saue 76505, Harjumaa
tel. 670 9040, 528 2732

AVATUD: E-R 8:00 – 16:30

arens

Salongid

Tallinn, Pärnu mnt 139 e/2
Tel: +372 6776 900

Tallinn, Luise 40
Tel: +372 6688 420

Tartu, Fortuuna 1b
Tel: +372 7440 060

DISAIN KÖÖKI

www.arens.ee
arens@arens.ee